

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**T.C. VE K.K.T.C. ANAYASA HUKUKUNDA
YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI VE UYGULAMASI**

SILA TATLIDİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOĐA

2020

**T.C. VE K.K.T.C. ANAYASA HUKUKUNDA
YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI VE UYGULAMASI**

SILA TATLIDİL

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FAZİL SAĞLAM

LEFKOŞA
2020

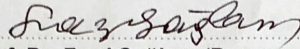
KABUL VE ONAY

Sıla Tatlıdil tarafından hazırlanan "T.C. ve K.K.T.C. Anayasa Hukuku'nda

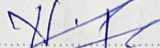
Yürürlüğü Durdurma Kavramı ve Uygulaması"

başlıklı bu çalışma, 17/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

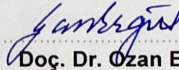
JÜRİ ÜYELERİ

Prof. Dr. Fazıl Sağlam (Danışman)
Gedik Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Prof. Dr. Hüseyin Pazarıcı
Girne Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doç. Dr. Özan Ergül
TOBB Ekonomi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Prof. Dr. Mustafa Sağsan

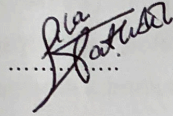
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

17/01/2020

Sıla Tatlıdil

ÖZ

T.C. VE K.K.T.C. ANAYASA HUKUKUNDA YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI VE UYGULAMASI

Gerek T.C. Anayasa Mahkemesi (AYM) ve gerekse K.K.T.C. AYM, ilk 30 yıllık uygulamalarında kendilerini yürürlüğü durdurma kararı vermekle yetkili görmemiştir. T.C. AYM'in temel gerekçesi Anayasa'da (AY'da) bu yönde bir kural yer almamış olmasıdır. K.K.T.C. AYM ise, AY'nın organ uyuşmazlıklarını düzenleyen 145. maddesinde yürürlüğü durdurma yetkisinin yer almış olmasından Anayasa koyucunun bu yetkiyi soyut ve somut norm denetiminde vermek istemediği anlamını çıkarmıştır. T.C. AYM 1993 yılından, K.K.T.C. AYM ise 2012 yılından başlayarak yürürlüğü durdurma yetkisini içtihat yoluyla edinmişlerdir. Bu dönüşüm, T.C. AYM açısından daha sorunsuz yaşanmıştır. Çünkü AY'da yürürlüğü durdurma yetkisine ilişkin bir kural yoksa da böyle bir tedbiri yasaklayan bir düzenleme de yer almış değildir. İchtihat değişikliğinin dayandığı gerekçelerin bir kısmı, tartışılabilir özellik taşısa da önemli bir kısmı, başta "*qui potest majus, potest etiam minus*" olmak üzere AYM'in denetim işlevini anlamlı kılmak amacıyla yürürlüğü durdurmaya denetim etkinliğinin özünde var olan bir araç olarak betimleyen gerekçeler belli bir ağırlık taşımaktadır. Ayrıca rejim değişikliği boyutundaki 2007, 2010 ve 2017 AY Değişikliklerinde bu içtihadi uygulamaya dokunulmamış olması bu alanda bir benimsemenin var sayılabileceğine işaret etmektedir. Ancak aynı şeyi K.K.T.C. AYM için söylemek zordur. Çünkü K.K.T.C. AYM'in, yeni içtihadında, eski gerekçesini tam olarak aşabilmiş olduğu söylenemez. Bu eksikliği giderebilecek iki şey akla gelmektedir: Birincisi, organ uyuşmazlıklarını çözmeye yönelik kuralların, federal devletlerin tipik bir düzenlemesi olması ve bunun, K.K.T.C.'nin AY'da belirlenmiş şimdiki üniter yapısı ile bağdaşmayan arızı bir düzenleme olarak kendisini göstermesidir. İkincisi ise K.K.T.C.'de halen de etkisini sürdüren anglo-sakson hukuk sisteminin içtihada dayalı özelliğinin bu eksikliği kapatmaya yetip yetmeyeceği sorusudur.

Anahtar Kelimeler: AYM'in Yetki Alanı, İptal Kararı, Yürürlüğü Durdurma Kararı, Soyut ve Somut Norm Denetimi, Yargısal Denetimin Etkinliği, Argumentum a Contrario, Qui Potest Majus, Potest Etiam Minus.

ABSTRACT

THE CONCEPT AND APPLICABILITY OF STAY OF EXECUTION ORDERS IN TURKISH AND TRNC LAWS

The Constitutional Court of Turkey and TRNC have not considered themselves competent to render stay of execution in their first 30 years of practice. The rationale of the TCC is that there was not a rule in this regard in the Constitution. On the other hand, Article 145 of the TRNC Constitution on the organ disputes regulates the stay of execution competence. The Court interpreted this regulation as the Constitution framer's reluctance to confer this competence on the Constitutional Court under the abstract and concrete review of norms. Both the Turkish and the TRNC Constitutional Courts have obtained this competency through case-law; the former in 1993 and the latter in 2012, respectively. Despite, there is not any rule on the competence on stay of execution in the Turkish Constitution, there isn't any regulation prohibiting such a measure. Therefore, this transition has been smoother for the TCC. Although, out of many reasons, where the case-law transition is based on have debatable features, a significant part "*qui potest majus, potest etiam minus*" being the foremost, has a certain weight to make the audit function of the TCC meaningful. Besides, the Constitutional Amendments of 2007, 2010 and 2017 that could be considered as a regime change have not affected this implementation, where it points out an adoption can be assumed in this area. The fact that, this case law application has not been affected by 2007, 2010 and 2017 Constitutional Amendments, points out an adoption may be assumed in this context. However, it is challenging to say the same thing for the TRNC; it can be understood from the recent case-law of the TRNC Constitutional Court, that it did not exceed its former justification. There are two remedies, in order to solve this complicity: Firstly, that the rules for resolving organ disputes becoming incidental rules, which are incompatible with the unitary structured TRNC which is already in the Constitution. Secondly, the question of whether the case-law based over the anglo-saxon system, which is still in effect in the TRNC is sufficient to cover the deficiency.

Keywords: Jurisdiction of the Constitutional Court, Decree of Nullity, Stay of Execution, Abstract and Concrete Review of Norms, Effectiveness of Judicial Review, Argumentum a Contrario, Qui Potest Majus, Potest Etiam Minus.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

ÖZ.....iii

ABSTRACT.....iv

İÇİNDEKİLER.....v

KISALTMALAR.....viii

GİRİŞ.....1

1.BÖLÜM.....4

**YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARLA
AYRIŞIMI VE YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI.....4**

**1.1.YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARDAN
AYRIŞTIRILMASI.....4**

1.1.1 Genel Olarak Koruma Tedbirleri.....4

1.1.1.1. T.C. Hukuk Düzeninde Koruma Tedbirleri.....4

1.1.1.1.1. Medeni Usul Hukukunda Koruma Tedbirleri.....4

1.1.1.1.2. İcra ve İflas Hukukunda Koruma Tedbirleri.....9

1.1.1.1.3. Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma
Tedbirleri.....10

1.1.1.1.4. İdari Yargılama Ceza Muhakemesi Hukukundaki
Koruma Tedbirleri.....16

1.1.1.2. K.K.T.C. Hukuk Düzeninde Koruma Tedbirleri.....22

1.1.1.2.1. K.K.T.C. Ceza Usul Hukukunda Koruma
Tedbirleri.....22

1.1.1.2.2. K.K.T.C. Medeni Usul Hukukunda Koruma
Tedbirleri.....26

1.1.1.2.3. K.K.T.C. İdari Yargılama Hukukunda Koruma
Tedbirleri.....29

1.1.2. Yürürlüğü Durdurma ile Yürütmeyi Durdurma Kavramları
Arasındaki Benzer ve Farklı Yönlerin Ortaya Konulması.....32

1.1.3. Yürürlüğü Durdurma ve Ara Emri Kavramlarının Ele Alınışı.....35

1.1.4. Anayasa Yargısında Koruma Tedbirleri.....	37
1.2. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA.....	42
1.2.1. Genel Olarak.....	42
1.2.2. Yürürlüğü Durdurma Kavramı.....	43
1.2.3. T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilebilmesi İçin Gerekli Koşullar.....	45
1.2.3.1. Telafi İmkânsız Bir Zarar Doğması.....	45
1.2.3.2. Kamu Yararı Bulunması.....	46
1.2.3.3. İvedilik Bulunması.....	48
1.2.4. K.K.T.C.'de Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilebilmesi İçin Gerekli Koşullar.....	49
1.2.5. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Özellikleri.....	50
1.2.6. Genel Değerlendirme.....	53
2. BÖLÜM.....	55
ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREVLERİ VE YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI VERİP VEREMEYECEĞİ SORUNU.....	55
2.1. T.C. ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREVLERİ VE YETKİLERİ YÖNÜNDEN YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI.....	55
2.1.1. Genel Olarak T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Görev ve Yetkileri.....	55
2.1.2. Somut Norm Denetimi Altında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilip Verilemeyeceğinin Değerlendirilmesi.....	58
2.2. K.K.T.C. ANAYASA MAHKEMESİNİN YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İLE İLİŞKİLERİ.....	60
2.2.1.Genel Olarak K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi.....	60
2.2.2.Anayasa'nın 145. Maddesi Kapsamında Yapılan 'Başvuru' Kavramının Değerlendirilmesi.....	64
2.2.3.Organlar Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı ve Soyut Norm Denetimi Arasındaki İlişki.....	66
2.2.4.Somut Norm Denetimi Altında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilip Verilemeyeceği.....	67
3. BÖLÜM.....	69
ANAYASA MAHKEMESİNİN YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA YETKİSİNE İLİŞKİN KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	69

3.1. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının T.C. Anayasa Mahkemesi Tarafından Uygulanması.....	69
3.1.1. T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Değerlendirilmesi.....	69
3.1.1.1. Anayasa Mahkemesi'nin 1993 Yılı Öncesinde Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı.....	69
3.1.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin 1993 Yılı Sonrasında Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı.....	73
3.1.2. T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihat Değişiminin Değerlendirilmesi.....	79
3.2. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi Tarafından Uygulanması.....	80
3.2.1. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Değerlendirilmesi.....	81
3.2.1.1. Anayasa Mahkemesi'nin 2012 Yılı Öncesinde Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı.....	81
3.2.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin 2012 Yılı Sonrasında Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı.....	85
3.2.2. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihat Değişiminin Değerlendirilmesi.....	90
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA.....	94
İNTİHAL RAPORU.....	103

KISALTMALAR

AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	:Anayasa
AYM	:Anayasa Mahkemesi
AYM İçtüzüğü	:Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü
AYMK	:6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
D.	:Dağıtım Numarası
E.S.	:Esas Sayı
İYUK	:İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.K.T.C.	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
K.K.T.C. AY	:1985 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası
K.K.T.C. AYM	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi
K.S.	:Karar Sayı
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
KTFD	:Kıbrıs Türk Federe Devlete
m.	:Madde
R.G.	:Resmî Gazete
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
T.C. AYM	:Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi
TMK	:Türk Medeni Kanunu
vd.	:Ve Devamı
Y.	:Yıl
YGK	:Yasa Gücünde Kararname
YİM	:Yüksek İdare Mahkemesi
YM	:Yüksek Mahkeme

GİRİŞ

Hukuk sistemleri ülkeden ülkeye değişkenlik göstermesine karşın, K.K.T.C. AY, 1961 T.C. AY'nın Kuzey Kıbrıs'ın gereksinimlerine göre adapte edilmiş ve güncellenmiş şeklidir. Bu nedenle K.K.T.C. AY, Türkiye için de başka anayasalara göre büyük bir önem arz etmektedir. K.K.T.C. AY 1985'de yapılmıştır. Bu nedenle Anayasa'da 1982 AY'ndan esinlenmiş kurallar da yer almıştır. Fakat K.K.T.C. AY kurucuları, bu noktada son derece titiz davranmış ve 1982 Anayasası'ndan çoğulcu demokrasiyle bağdaşabilecek içerikte ve anayasal sorunları çözmeye faydalı olabilecek düzenlemelere yer vermeyi tercih etmiştir. Bunun gibi K.K.T.C. AYM kararları incelendiği zaman, T.C. AYM kararlarına hatta doktrine atıf yapıldığı görülmektedir. Yürürlüğü durdurma konusuyla ilgili K.K.T.C. AYM, T.C. AYM'e göre içtihadını yaklaşık 19 yıl sonra değiştirmiştir. Gerek 1961, 1982 Anayasa'ları gerekse K.K.T.C. AY'nda koruma altına alınmış bir takım temel haklar vardır. Demokratik ve çağdaş toplum yapısı üzerinde temellendirilmiş olan her devlet, Anayasa ile güvence altına alınmış olan kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları korumak ve söz konusu hakların en iyi şekilde gözetilmesini sağlamakla yükümlüdür. İşte bu noktada devreye yargı yetkisi girmektedir.

Yargı yetkisini kullanmakta olan mahkeme, bağımsız olmalıdır. T.C. AY'nın 9. maddesinde de yargı yetkisinin, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanıldığı hükmü yer almaktadır. K.K.T.C. AY'nın 6. maddesinde ise, yargı yetkisinin, K.K.T.C. halkı adına bağımsız mahkemeler tarafından kullanıldığı hükmü yer almaktadır. Bağımsız mahkemeler, yargı yetkisini kullanırken, hiçbir makam, merci yahut kişi, onlara emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Yargı yetkisini kullanan hakimler, Anayasa'ya, kanunlara ve hukuka uygun olarak hüküm vermektedirler.

Yüksek lisans tez çalışmamızın ana konusunu belirleyen Anayasa yargısı, kanunların Anayasa'ya uygun olup olmadığının denetlenmesini sağlayan bir yargı koludur. Türkiye'de Anayasa yargısını yaşama geçiren organ, Anayasa Mahkemesi'dir. Kuzey Kıbrıs'ta ise, Anayasa yargısı, Yüksek Mahkeme'nin Anayasa Mahkemesi görevini üstlenmesiyle gerçekleşmektedir.

Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi gereği, normlar hiyerarşisinin var olduğu bir sistemde, kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz. Bu durumda T.C. AYM, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü (TBMM İçtüzüğü) ile ilgili şekil ve esas bakımından AY'ya uygunluğu denetlemektedir. Anayasa

değişikliklerini ise sadece şekil bakımından denetlemektedir. Bahse konu denetleme usulü, soyut norm denetimi (iptal davası) ve somut norm denetimi (itiraz yolu) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Soyut norm denetimi, kanunlar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, TBMM İçtüzüğü ile ilgili yahut bunlardan birinin bir hükmüyle ilgili olarak AY'ya aykırılık iddiasıyla ve AY'da yetkili kılınan kişi ve kurumlarca AYM'nde iptal davası açılabilmesidir. Somut norm denetimi ise, sadece kanunlar ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ilgili söz konusu olmaktadır. Görülmekte olan bir davada mahkeme, uygulanacak olan kanun yahut Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükmünü AY'ya aykırı görmesi halinde ya da taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğuna kanaat getirirse, AYM'in vereceği karara kadar davayı geri bırakmaktadır. K.K.T.C. AYM ise, 145. madde gereği Devlet organları arasındaki yetki uyuşmazlıkları yahut itirazlarına ilişkin herhangi bir konuyla ilgili olarak yapılan başvurular üzerine, başvuruya konu olan yasa, karar ya da işlem hakkında karar verilinceye dek yürürlüğün durdurulmasına emir verilebilmektedir. Bunun yanında ön denetim olarak adlandırılan denetim yolu ile bir yasanın Resmî Gazete'de (R.G.'de) yayımlanmadan önce AY'a aykırılığıyla ilgili olarak yargısal denetimi yapılabilmektedir. Sonradan denetim ise Türkiye'deki gibi soyut norm ve somut norm denetimi ile sağlanmaktadır. Soyut norm denetiminde, AYM'in bir yasa, kararname, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü, Cumhuriyet Meclisi kararı, yönetmelik yahut bunlardan herhangi birinin bir kuralının AY'ın herhangi bir kuralına aykırı olup olmadığı ya da uygun olup olmadığı incelenmektedir. Somut norm denetiminde uyuşmazlık konularından herhangi birinin karara bağlanmasında etkili olabilecek bir yasa ya da kararla ilgili olarak, istinaf aşaması dahil olmak üzere herhangi bir mahkeme işlemine taraf olanlarca harekete geçirilmektedir. Somut norm denetimi, iptal davasındaki gibi iptal kararıyla sonuçlanmamaktadır. Bu denetim yolunda AYM tarafından alınan karar, inceleme konusu yasa yahut kararın Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeyse mahkeme önündeki uyuşmazlığa uygulanmamaktadır. Diğer bir ifadeyle yasa yahut kararın ilgili davada ihmal edilmesi sağlanmaktadır. Elbette ki AYM, bunun aksi yönünde karar da verebilmektedir.

Bu çalışmada gerek T.C. AYM, gerekse K.K.T.C. AYM tarafından geçici koruma tedbiri olan yürürlüğü durdurma kararı verilip verilemeyeceği hususu değerlendirilecektir. Geçici koruma tedbirleri, görülmekte olan bir davada nihai sonuca ulaşma anına kadar geçecek olan süre zarfında ortaya çıkabilecek telafisi güç ya da imkânsız zararları önlemek amacıyla mahkeme tarafından verilmektedir. Yürürlüğü

durdurma kararı da bir çeşit koruma tedbiri olduğundan, ileride giderilmesi güç veya imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla verilen bir karar olarak ifade edilebilir.

Çalışmanın ilk bölümünde, yürürlüğü durdurma kavramı ve yürürlüğü durdurma kavramının benzer kavramlarla mukayesesi üzerinde durulacaktır. Bu doğrultuda yürürlüğü durdurma kavramının T.C. hukuk düzeninde ve K.K.T.C. hukuk düzenindeki benzer kavramlarla mukayesesi yapılacaktır. Ardından yürürlüğü durdurma kavramının T.C. AYM ve K.K.T.C. AYM kararlarında verilebilmesinin koşulları üzerinde durularak, yürürlüğü durdurma kararlarının özellikleri açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde, T.C. AYM'in görevleri ve yürürlüğü durdurma kararı ile ilişkileriyle, K.K.T.C. AYM'in görevleri ve yürürlüğü durdurma kararı ile ilişkileri ele alınacaktır. Bu kapsamda, AYM'in görevlerinden soyut norm denetimi ve somut norm denetiminde yürürlüğü durdurma kararı verilip, verilemeyeceğinin incelenecektir. Son bölümde ise, yürürlüğü durdurma konusuna ilişkin T.C. AYM kararları ve K.K.T.C. AYM kararları ayrı ayrı ele alınacaktır. T.C. AYM kararları ele alınırken, önemi sebebiyle 1993 yılı öncesinde AYM'in yürürlüğü durdurma konusundaki içtihadı ve 1993 yılı sonrasında AYM'in yürürlüğü durdurma konusundaki içtihadı değerlendirilecektir. Son olarak aynı bölüm altında K.K.T.C. AYM kararları ele alınırken, 2012 yılı öncesinde AYM'in bu konuya ilişkin içtihadı değerlendirilecek ve bu tarih itibariyle içtihadından dönmesi hususu ve bu kararının gerekçeleri irdelenecektir.

1. BÖLÜM

YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARLA AYRIŞIMI VE YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI

1.1. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARDAN AYRIŞTIRILMASI

1.1.1.Genel Olarak Koruma Tedbirleri

Koruma tedbirlerinin, her yargılama usulünde farklı uygulama şekilleri bulunmaktadır.¹ Diğer bir ifadeyle, medeni usul hukuku, icra ve iflas hukuku, ceza muhakemesi hukuku yahut idari yargılama hukuku olsun tüm hukuk alanlarındaki koruma tedbirlerinin farklı uygulama şekilleri vardır. Medeni usul hukuku alanında ihtiyati tedbir ve delil tespiti, icra ve iflas hukuku alanında ihtiyati haciz, ceza muhakemesi hukukunda yakalama ve gözaltına alma, tutuklama, adli kontrol, zorla getirme, arama, elkoyma vb. tedbirler bulunmaktadır. İdari yargılama hukukunda ise iptal davası ile bağlantılı olarak yürütmenin durdurulması ön plana çıkmaktadır. Bahse konu koruma tedbirleri hukuk alanlarına göre ayrı başlıklar halinde incelenecek olup, yürürlüğü durdurma kavramı ile aralarındaki farklar ortaya konacaktır.

1.1.1.1. T.C. Hukuk Düzeninde Koruma Tedbirleri

1.1.1.1.1. Medeni Usul Hukukunda Koruma Tedbirleri

Medeni usul hukukunda genel olarak koruma tedbirleri, bir dava sonucunun ortaya çıkma anına kadar; yargılamanın öncesinde yahut yargılamanın sonrasında doğabilecek her türlü risklerden davacıyı veya davalıyı korumak için verilen bir tür hukuki tedbirdir.² Diğer bir ifadeyle, kişisel hakların tespitine ve gerçekleştirilmesine

---

¹ GÖZTEPE, Ece, İnsan Haklarının Korunmasında Geçici Tedbir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Almanya ve Türkiye Örnekleri, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 189.

² GÖZTEPE, s. 191.

hizmet eden koruma tedbirleri, bireylerin hakkını elde ederken karşılaşacağı haksızlığı önlemek amacıyla hukuksal alanda meşru görülen en temel araçtır.³

Normal bir yargılama prosedürü çerçevesinde, hukuki uyuşmazlığın açıklığa kavuşturularak nihai sonuç elde edilebilmesi için belirli zaman gerekmektedir.⁴ Ancak yapılan yargılama sırasında ya da daha önce ortaya çıkabilecek olan değişiklikler nedeniyle yargılama ile ulaşılmak istenen sonuçtan uzaklaşılabilir yahut nihai sonucun elde edilmesi güçleşebilir.⁵ Bu nedenle yargılama prosedürüne belirli bir zaman içerisinde uyulması gerekmektedir. Bu durum davacı veya davalı tarafların haklarının korunması için bir tür güvencedir. Bunun nedeni ise gerçeğe ulaşmak ve gerçeği bulmak adına daha kapsamlı araştırma yapmak için belirli bir zamana ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır.⁶ Ancak bazı durumlarda bahse konu yargılama prosedürüne bağlı kalınması mümkün olmayabilir. Çünkü bağlı kalınması halinde telafisi güç ya da imkânsız birtakım zararlar meydana gelebilecektir.⁷ Bu nedendir ki, yargılamaya başlandığı zaman, hatta yargılamaya başlanmadan önce yargılama sonucunun güvence altına alınması gerekebilmektedir.⁸ Bu da geçici hukuki koruma tedbirleriyle sağlanabilir.

Geçici hukuki koruma tedbirleri, bir davanın kesin hükümle sonuçlanmasına kadar yapılacak olan yargılama öncesinde ya da sonrasında meydana gelebilecek tehlikelerden tarafları korumak amacıyla yargı organları tarafından verilen geniş yahut dar kapsamlı hukuki himaye olarak tanımlanabilmektedir.⁹ Bir diğer ifadeyle geçici hukuki koruma, karşı tarafın kötü niyetli davranışlarının önüne geçmek, dava sonucunu güvence altına almak ve hak arama özgürlüğünü kullanabilmek için başvuru bir tür hukuki ve zorunlu çaredir.¹⁰

Bireylerin hak arama özgürlüğü ve hukuki koruma talepleri hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak güvence altına alınmaktadır.¹¹ AYM'in yerleşmiş içtihadına

---

³ **ERİŞİR**, Evrim, *"İhtiyati Tedbir Türleri"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2010, s. 25.

⁴ **PEKCANITEZ**, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

⁵ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

⁶ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

⁷ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

⁸ **ARSLAN**, Ramazan, *"Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler"*, *Bankacılar Dergisi Özel Sayı*, 2013, s. 7, **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

⁹ **TOMBALOĞLU**, Onur, *"Medeni Usul Hukukunda İhtiyati Tedbirlerin Uygulanması"*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017, s. 3, **ARSLAN**, s. 7.

¹⁰ **ARSLAN**, s. 7, **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

¹¹ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 616.

ve AY'nın ilgili maddesine göre göre hukuk devleti ilkesi; insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, adaletli bir hukuk düzenine sahip olup bunu sürdürmekle yükümlü kılınan, tüm eylem ve işlemlerin hukuka ve AY'ya uygun olarak yapılması gereken, yargı denetimine tabi tutulan bir devlet türüdür.¹² Böylelikle geçici hukuki koruma talep eden tarafa, hakkının korunması için kendiliğinden hak arama imkânı verilmediği açıkça görülmektedir. Bu nedenledir ki hukuk devleti ilkesine bağlı olarak geçici hukuki koruma, hak arama hürriyeti ve hukuki korumanın güvencesi kapsamında bir tür köprü görevi üstlenmektedir.¹³ Geçici hukuki koruma tedbirlerinin esas amacı, her iki tarafın zararına engel olacak ve her iki tarafın azami yararını koruyacak yöntemler belirlenerek gerçek bir menfaat dengesi sağlamaya çalışmaktır.¹⁴ Korunmaya çalışılan menfaat dengesinin temeli de Anayasamızda yer alan ölçülülük ilkesinden gelmektedir. Amaç ve araçla ilgili olan ölçülülük ilkesi, esas olarak, yasa koyucuyla idare tarafından kullanılan aracın, hedeflenen amaca ulaşmak için ölçülü ve orantılı olup olmaması ile ilgilidir.¹⁵ Böylelikle mahkemeler, koruma tedbirlerine ilişkin talepleri dikkate alırken yahut karar verirken, ölçülülük ilkesi gereğince menfaat dengesini gözeterek karar vermektedir.

Genel olarak medeni usul hukuku alanındaki geçici hukuki koruma tedbirlerinin özellikleri ise şunlardır: Bu tedbirler yargı organları tarafından karara bağlanmaktadır, her iki taraf da geçici hukuki koruma talebinde bulunabilmektedir, geçici niteliktedirler, yapılacak olan inceleme en basit ve en hızlı şekilde yapılmaktadır, verilen kararlar bağlayıcı ve zorlayıcı niteliktedir, yapılan yargılamada kural olarak yaklaşık ispatla yetinilmektedir ve hukuki dinlenilme hakkı açısından karşı taraf daha önceden dinlenilmeden de karar verilebilmektedir.¹⁶

Medeni usul hukuku kapsamındaki geçici hukuki koruma tedbirleri, ihtiyati tedbir ve delil tespitidir. Bu bağlamda ilk akla gelen kavram ise ihtiyati tedbir kavramıdır.¹⁷

Bir davanın açılmasıyla hüküm arasında geçen zaman içerisinde dava konusunun çeşitli nedenlerden dolayı istenmeyen değişikliklere uğraması ya da

---

¹² **ALAN**, Nuri, "(Demokratik) Hukuk Devleti ve Anayasa", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 58, S. 1, 2003, s. 1. E.T. 04.02.19, **T.C. AYM Kararı**: K.S. 2013/59, E.S. 2013/44, R.G. 10.12.2013. **T.C. Anayasası**, m. 2.

¹³ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 617.

¹⁴ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 617.

¹⁵ **METİN**, Yüksel, "TEMEL HAKLARIN SINIRLANDIRILMASI VE ÖLÇÜLÜLÜK: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2017, s. 6.

¹⁶ **ARSLAN**, s. 8, 9, **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 619.

¹⁷ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 618.

uğrama olasılığı bulunması mümkündür. Bu değişikliklerden dolayı davanın sonucunda elde edilecek hükmün icrası ya mümkün olmayabilir ya da oldukça güçleşebilir. Bu nedenle ortaya çıkabilecek tehlikeyi gidermek üzere ihtiyati tedbir müessesesi kabul edilmiştir.¹⁸ İhtiyati tedbir, bir hakkın yahut bir hak sahibinin karşı karşıya kaldığı somut zararların ya da tehlikenin önlenmesini veya durdurulmasını amaçlamaktadır.¹⁹ İhtiyati tedbir kavramı, teknik anlamda bir ara karar değildir. Bunun nedeni ise, ara kararın yapılan bir yargılamayı sonuçlandıracak biçimde nihai karara varmak için verilen bir karar olmasıdır. Bu doğrultuda ihtiyati tedbir, nihai karardan bağımsız olarak verilen ve nihai karara ulaşmak için değil, nihai karardaki etkinin ayakta kalmasını sağlamayı amaç edinen ve esas hakkındaki hükmün verilmesiyle birlikte ortadan kalkan bir geçici tedbir türüdür.²⁰ İhtiyati tedbir kararı verilmesi için yapılan yargılamada, yargılama konusu ile asıl davanın konusu bağlantılı olmasına rağmen aynı değildir. Tedbir kararı verildiği zaman, talebin güvence altına alınması veya geçici olarak ifasına yönelik uyuşmazlık ortadan kaldırılmakla birlikte dosyadan el çekilmekte ve geçici hukuki koruma açısından nihai karar ortaya çıkmaktadır.²¹ Buradan hareketle yapılan yargılama sonucunda verilen ihtiyati tedbir kararı, kesin hukuki korumanın sonucunu boşa çıkaracak tehlikeyi gidermeyi amaçlamakla birlikte geçici olarak verilen bir karardır.²² İlk bakışta amacı sadece teminat ve koruma sağlamak gibi görünse de bunların yanında eda amaçlı ve düzenleme amaçlı da ihtiyati tedbir kararı verilebilmektedir.²³ Eda amaçlı verilen ihtiyati tedbir kararı, geçici bir ifayı içermekle birlikte kesin ifa niteliği taşımamaktadır. Düzenleme amaçlı verilen ihtiyati tedbir kararı ise, görülmekte olan bir davanın kesin hüküm verilmesi anına kadar geçici bir düzenleme sağlamaktadır.²⁴

İhtiyati tedbir müessesesi, esas olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK'da) düzenlenmiştir.²⁵ Bunun yanında ihtiyati tedbirle ilgili diğer kanunlarda da özel olarak birtakım düzenlemeler bulunmaktadır.²⁶ Bu durumda; özel düzenleme bulunan hallerde öncelikli olarak özel düzenlemenin uygulanması gerekmektedir. Özel

¹⁸ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 619.

¹⁹ GÖZTEPE, s. 197.

²⁰ KIRATLI, Metin, "Yürütmenin Durdurulması", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 4, 1966, s. 181, E.T.05.06.2019, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/385/4131.pdf>, GÖZTEPE, s. 197, 198.

²¹ GÖZTEPE, s. 198.

²² PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 620, 640.

²³ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 620.

²⁴ GÖZTEPE, s. 193, 194.

²⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 389, m. 390, m. 391, m. 399.

²⁶ İcra ve İflas Kanunu, m. 72.

düzenleme bulunmaması halinde ise genel düzenlemeler dikkate alınarak uygulanmalıdır.²⁷

İhtiyati tedbir kararı verilebilmesi için önemli iki şart bulunmaktadır. Bunlar; ihtiyati tedbire esas olan bir hakkın bulunması ve ihtiyati tedbir sebebinin var olmasıdır.²⁸ İhtiyati tedbire esas olan bir hak derken kastedilen; taraflar arasında çekişmeli olan şey ya da yargılama konusu hak yahut şeydir.²⁹ İhtiyati tedbir sebebinin var olması ile kastedilen ise; bir hakkın elde edilmesinin ciddi derecede zorlaşması, tamamen imkânsız hale gelmesi ya da gecikme nedeniyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın meydana gelme tehlikesi bulunması halidir.³⁰

Medeni usul hukuku alanındaki bir diğer geçici koruma tedbirinin ise delil tespiti olduğundan bahsetmiştik. Delil tespiti de ihtiyati tedbir gibi bir tür geçici koruma tedbidir.³¹ Delil tespiti, ileride açılacak bir dava ile ilgili yahut açılmış olan bir dava ile ilgili olarak birtakım delillerin bazı durumlarda zamanından önce toplanarak koruma altına alınmasını sağlamak ve kaybolmasını önlemek amacıyla kabul edilen bir müessesedir.³² Diğer bir ifadeyle delil tespiti, bir davanın sonucunu engelleyebilecek tehlikeleri ve oluşabilecek diğer durumları engellemeye yönelik bir tür geçici koruma tedbidir.³³

Her ne kadar delil tespiti ihtiyati tedbir gibi bir tür geçici koruma olsa da aralarında amaç ve uygulama alanları bakımından esaslı farklılıklar bulunmaktadır.³⁴ İhtiyati tedbir, dava konusuna dair bir tür geçici hukuki koruma sağlarken; delil tespiti, yargılama içinde kullanılacak olan delillerin önceden tespitini sağlayan bir geçici hukuki korumadır.³⁵ Delil tespiti yapılabilmesi için iki şart bulunmaktadır. Bunlar; inceleme sırası henüz gelmemiş olan deliller için tespit istenmesi gerektiği ve delil tespiti istenebilmesi için talep eden tarafın bahse konu talebinde hukuki yarar olması gerekmektedir.³⁶ İnceleme sırası gelmiş olan herhangi bir delil ile ilgili olarak delil tespiti

---

²⁷ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 621.

²⁸ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 621, ATALI, Murat, Medeni Usul Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayını No.2287, 4. Baskı, Eskişehir 2014, s. 213, <http://www.hukukdershanesi.com/wp-content/uploads/2018/03/Medeni-Usul-Hukuku.pdf>, E.T.08.01.19.

²⁹ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 622.

³⁰ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 623.

³¹ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 642, ATALI, s. 221.

³² PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 642, ATALI, s. 221, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu**, m. 400.

³³ ATALI, s. 221.

³⁴ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 642.

³⁵ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 642.

³⁶ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 643.

istenemez. Bunun nedeni ise, yapılacak olan incelemenin delil tespiti değil de delilin direkt olarak incelenmesidir.

Çalışmamız kapsamında, T.C. hukuk düzenindeki koruma tedbirleri başlığı altında icra ve iflas hukukundaki koruma tedbirleri ele alınacaktır.

1.1.1.1.2. İcra ve İflas Hukukunda Koruma Tedbirleri

İcra ve iflas hukukunda koruma tedbirleri, nihai hukuki koruma ve geçici hukuki koruma olarak ikiye ayrılmaktadır. Görülmekte olan bir davada, nihai hukuki koruma sağlanmakta ve o davanın sonunda kesin bir hüküm verilmektedir. Geçici hukuki koruma ise, kural olarak nihai hukuki korumanın gerekmediği ya da nihai hukuki koruma yoluna başvurulduğu zaman istenen sonucun elde edilmediği ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde en azından nihai hukuki koruma verilmesi anına kadar geçerli olmaktadır.³⁷ Bu durumda icra ve iflas hukukundaki geçici koruma tedbirlerinden en önemlisi ihtiyati hacizdir. İhtiyati haciz, genel olarak borçların ödenmesine hizmet sağlayan, dolaylı ve yardımcı nitelikteki bir kurumdur.³⁸ Yapılan icra takibi içerisindeki asıl amaç olmayıp, bu amaca ulaşmayı sağlayan bir basamak olarak görülmektedir.³⁹ İhtiyati haciz, para alacaklarına ilişkin olarak mevcut olan ya da gelecekte mevcut olabilecek bir takibin sonucunun güvence altına alınması adına mahkeme kararıyla borçlunun malvarlığına el konulmasını sağlayan, tehlikenin ya da zararın önlenmesi için başvuru olan geçici bir hukuki koruma tedbiridir.⁴⁰ Diğer bir ifadeyle, para alacaklarına ilişkin bir geçici hukuki koruma tedbiri olduğunu söyleyebiliriz. Ancak ihtiyati haciz, geçici hukuki koruma tedbiri olmasına rağmen ihtiyati tedbir değildir. Bunun nedeni ise, her iki kavramın da konusunun, şartlarının, sonuçlarının ve icrasının birbirlerinden tamamen farklı olmasıdır.⁴¹ Her iki kavramın benzerliği, birer geçici hukuki koruma tedbiri olmalarından ibarettir. İhtiyati haciz, kaynağı ve sebebi her ne

³⁷ PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz / S. ÖZKAN, Meral / ÖZEKES, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, Ankara 2014, s. 354.

³⁸ KARADAĞ, Neslihan Coşkun, "Vergi Alacağının Güvence Altına Alınmasında Teminat, İhtiyati Haciz ve İhtiyati Tahakkuka İlişkin Özellikli Durumlar", Maliye Dergisi, S.162, 2012, s. 241, <https://maliyedergisi.sgb.gov.tr/yayinlar/md/162/12.pdf>, E.T.06.05.2019.

³⁹ KARADAĞ, s. 241.

⁴⁰ PEKCANITEZ/ ATALAY / S. ÖZKAN / ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 354, KARADAĞ, s. 241, PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, İcra ve İflas Hukuku Temel Bilgiler, 14. Baskı, Ankara 2015, s. 233.

⁴¹ PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 14. Baskı, Ankara 2015, s. 233, PEKCANITEZ/ ATALAY / S. ÖZKAN/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 354.

olursa olsun para alacakları için söz konusu olan bir tür geçici hukuki koruma tedbirini iken; ihtiyati tedbir ise, para alacağı dışındaki doğrudan uyuşmazlık konusuna yönelen, mal, hak ve alacaklar için kabul edilmiş bir tür geçici hukuki koruma tedbidir.⁴² Kural olarak özel bir hüküm bulunmadığı sürece, ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kavramları, birbirinden üstün, yahut biri diğerine göre önceliğe sahip geçici hukuki koruma türleri değildirler. İhtiyati hacizde de ihtiyati tedbirde de kesin hüküm benzeri etki söz konusu olmamaktadır.⁴³

1.1.1.1.3. Ceza Muhakemesi Hukukundaki Koruma Tedbirleri

Ceza muhakemesi hukuku kapsamında koruma tedbirleri, soruşturma ve kovuşturma evresinde, daha sonradan elde edilecek hükmün kâğıt üzerinde kalmasına engel olmak, hükmün infaz edilmesini, suç şüphesinin ortadan kaldırılmasını, ya da maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.⁴⁴ Koruma tedbirleri tatbik edilen hükmün kesinleşmesinden önce geçici olarak ve hâkim kararına bağlı şekilde verilmektedir.⁴⁵ Yargılamanın yapılabilmesi adına yahut ileride verilecek olan hükmün yerine getirilebilmesi amacıyla birtakım önlemlere başvurulması gerekebilmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda, şüpheli kişi ya da kişilerin yahut sanığın hazır bulunması veya delillerin karartılmaması oldukça önemlidir. Bahse konu amaçları gerçekleştirmek ceza muhakemesi sùjelerine, bir suç işlemiş olmakla suçlanan kişi ya da kişilere yahut suç konusu eşyaya karşı zor kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, bir ya da birden fazla temel hakka dokunan tedbirlere koruma tedbirleri denebileceği gibi, zorlayıcı tedbir, temel hak müdahaleleri veya usul tedbirleri de denebilmektedir.⁴⁶ Buradaki esas amaç, suç şüphesinin ortadan kaldırılmasını, ya da yapılacak olan yargılamanın sonunda elde edilecek hükmün icra edilmesini sağlamaktır.⁴⁷ Ceza

⁴² PEKCANITEZ/ ATALAY / S. ÖZKAN/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 354, PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 14. Baskı, Ankara 2015, s. 640, 641, PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, 14. Baskı, Ankara 2015, s. 233.

⁴³ PEKCANITEZ/ ATALAY / S. ÖZKAN/ ÖZEKES, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 355.

⁴⁴ TALAS, Serdar, Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notları, s. 1, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2016/12/Koruma-Tedbirleri.pdf>, E.T. 29.04.2019, HAKERİ, Hakan/ ÜNVER, Yener, Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, 12. Baskı, Ankara 2016, s.141, AKSÜNGER, Duygu, "Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017, s. 4.

⁴⁵ TALAS, s. 1, HAKERİ/ ÜNVER, s.141, AKSÜNGER, s. 4.

⁴⁶ CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2016, s.337.

⁴⁷ TALAS, s. 1, CENTEL, ZAFER, s. 338.

muhakemesi hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri, temel hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı özelliğe sahip olduklarından dolayı yasayla düzenlenmeleri gerekmektedir.⁴⁸ Bir diğer ifadeyle ceza muhakemesi hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri, AY'da yer alan temel hak ve özgürlüklere ilişkin maddelerin somut uygulama alanıdır.⁴⁹ Örneğin kovuşturma sürecinin sonunda verilmiş olan ceza ya da güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına dair kararlar, kesinleşmiş hükme dayanmaktadır. Koruma tedbirleri ise, henüz kesin hüküm verilmemiş olmasına karşın, suçun işlenmesiyle bozulmuş olan ya da suç şüphesiyle bozulduğuna dair şüphe duyulan ceza muhakemesi sürecinin sürdürülebilmesi adına kesin hüküm verilmesinden önce temel bir hak sınırlanmaktadır.⁵⁰

Koruma tedbirleri, yöneldikleri değerler, amaç ve uygulandıkları kişiler bakımından sınıflandırılabilirler. En önemli özellikleri ise, yasayla düzenlenmiş olmaları, geçici olmaları ve başka bir işlemin gerçekleşmesinde amaç değil araç olmalarıdır.⁵¹ Yasayla düzenlenmiş olmalarının önemi, insan hak ve özgürlüklerine bir müdahale niteliği taşıması⁵² ve bu kapsamda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasıdır. Geçici olmasının önemi ise, koruma tedbirlerinin kesin hüküm verilinceye kadar uygulama alanı bulmasından kaynaklanmaktadır.⁵³ Koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için, bir takım ön şartlar gerekmektedir. Bunlar;

- koruma tedbirine başvurma bakımından söz konusu olacak gecikme tehlike doğurmalı,
- görünüşte bir haklılık söz konusu olmalı ve,
- başvurulacak olan tedbirle işin önemi ile muhtemel ceza arasında orantı ve denge bulunmalıdır.⁵⁴

Koruma tedbirine başvurma bakımından söz konusu olacak gecikmenin tehlike doğurmasıyla kastedilen, koruma tedbirine başvurulmadığında ya da geç başvurulduğunda muhakemenin yapılamamasıdır.⁵⁵ Diğer bir ifadeyle, koruma tedbirine gecikmede tehlike nedeni söz konusu olduğunda maddi gerçeğe ulaşılamayacak, deliller elde edilemeyecek ve nihai karara ulaşmak mümkün

---

⁴⁸ **CENTEL, ZAFER**, s. 337, **BALCI**, Murat/ **ALŞAHİN**, M. Emin/ **ÇAKIR**, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 5.

⁴⁹ **T.C. Anayasası**, m. 17-74.

⁵⁰ **TALAS**, s. 1.

⁵¹ **CENTEL, ZAFER**, s. 338, 339.

⁵² **BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 5, 12.

⁵³ **BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 13.

⁵⁴ **CENTEL, ZAFER**, s. 339, 340.

⁵⁵ **CENTEL, ZAFER**, s. 339.

olmayacaktır.⁵⁶ Görünüşte haklılık olmasının önemi ise, bir suçun işlenmiş olması ihtimali üzerinden hareket ederek görünüşte haklılıkla yetinme zorunluluğu olmasıdır.⁵⁷ Koruma tedbirlerinde orantı ve denge bulunması da oldukça önemlidir. Bunun nedeni ise; henüz hakkında mahkûmiyet kararı verilmemiş bir kişi veya kişilerin, masumiyet karinesi göz önünde tutularak, ölçülülük ilkesine bağlı bir şekilde temel haklarının sınırlandırılması, tedbirin meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır.

Ceza muhakemesi hukukundaki koruma tedbirleri; yakalama – gözaltı, tutuklama, adli kontrol (tutuklamanın alternatifi), güvence gösterilmesi, arama, el koyma, bilgisayarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve el koyma, şirket yönetimi için kayyım tayini, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirme, teknik araçlarla izleme, internet ortamında yapılan yayınlara erişimin engellenmesi ve tanık koruma (gizli tanık) tedbirleridir.

Yakalama, adli ya da idari olabilmektedir. Adli yakalama, suç nedeniyle yapılan bir yakalama iken, idari yakalama ise, suç şüphesi altında olmayanların tehlikeye maruz kalmaları ya da tehlike yaratmaları nedeniyle geçici olarak başvuru bir yakalamadır.⁵⁸ Yakalama, kişinin hareket özgürlüğünü sınırladığından dolayı, hareket özgürlüğünü istediği gibi kullanabilmesine engel olan ve kişinin özgürlüğünü geçici olarak ortadan kaldıran bir koruma tedbiridir.⁵⁹ Ancak çok kısa süreli özgürlük kısıtlamaları, yakalama olarak değerlendirilmemelidir.⁶⁰ Bu koruma tedbirinin amacı, ceza muhakemesi yapılabilmesinin sağlanması, delillerin karartılmasının önlenmesi ve kararların infaz edilebilmesinin sağlanmasıdır.⁶¹ Gözaltı süreleri dikkate alındığı zaman, soruşturma dosyası belirli bir aşamaya gelmeden yakalamaya müracaat edilmemelidir. Dolayısıyla suçüstü halleri dışında, soruşturma evresinin başında uygulanacak bir koruma tedbiri değildir.⁶² Yakalamanın ne zaman yapılabileceğine ya da nerede yapılabileceğine dair herhangi bir kural bulunmamaktadır. Bu nedenle gece veya gündüz yakalama yapılabilmektedir. Gözaltı ise, yine kanunun vermiş olduğu

---

⁵⁶ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 14.

⁵⁷ CENTEL, ZAFER, s. 339.

⁵⁸ CENTEL, ZAFER, s. 340, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 18, bkz. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, m. 4.

⁵⁹ TALAS, s. 5, ERYILMAZ, Mesut Bedri, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Ankara 2012, s. 550, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 22, AKSÜNGER, s. 35.

⁶⁰ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 21, 22.

⁶¹ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 22.

⁶² BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 21.

yetki doğrultusunda, yakalanan kişi hakkında yapılacak olan ceza muhakemesi işlemlerinin tamamlanması amacı güderek⁶³, hâkim önüne çıkartılmasına ya da serbest bırakılmasına kadar geçen süre zarfında özgürlüğünün kısıtlanmasını ifade etmektedir.⁶⁴ Soruşturmanın tamamlanabilmesi için gözaltı tedbirine başvurulması zorunludur. Bunun için, kişinin, suç işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığı da önem arz etmektedir.⁶⁵ Gözaltına alma tedbirine başvurulması, kişinin kaçmasını önlemeye yöneliktir. Bunun yanı sıra kişinin gözaltında bulunduğu zaman içinde soruşturma dosyasının, şüphelinin sorgusu öncesinde tamamlanması sağlanır.⁶⁶

Tutuklama, delillerin korunması amacıyla, bir kişinin suçlu olduğu konusunda henüz kesin bir hüküm bulunmaması halinde, şüpheli ya da sanığın kaçmasının önlenmesi veya suç işlediği şüphesi fazla olan kişinin özgürlüğünün hâkim kararıyla geçici olarak kaldırılmasıdır.⁶⁷ İhtiyari bir koruma tedbiri olan tutuklama, hâkimin takdir yetkisi doğrultusunda verilmektedir.⁶⁸ Bu halde, suçluluğuyla ilgili kuvvetli belirti bulunan kişilerle ilgili; kaçmalarını, delillerin yok edilmesini ya da değiştirilmesini önlemek amacıyla hâkim tarafından tutuklama emri verilebilmektedir.⁶⁹ Bu durumda doğrudan tutuklama emri verilmektedir. Bahse konu koşul, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK'nın) 100. maddesinin 3. fıkrasında yer alan suçlar açısından da uygulanarak, somut olgularla birlikte kanıtlanmalıdır.⁷⁰ Tutuklamanın iki koşulu bulunmaktadır.⁷¹ Bunlar; kuvvetli suç şüphesinin olduğunu gösteren somut delillerin varlığı ve CMK'nın 100. maddesinde yer alan tutuklama nedenlerinden birinin varlığıdır.⁷² CMK'nın 100. maddesinin 3. fıkrasında yer alan suçlardan herhangi biri söz konusu olduğunda, suçun işlendiği ile ilgili kuvvetli şüphenin varlığı halinde bu suçlar tutuklama nedeni olarak görülmektedir.⁷³ İlgili maddede yer alan tutuklama

⁶³ ERYILMAZ, s. 550, AKSÜNGER, s. 57.

⁶⁴ AKSÜNGER, s. 57, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 38.

⁶⁵ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 40.

⁶⁶ TALAS, s. 14.

⁶⁷ KATOĞLU, Tuğrul, "Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar", Ankara Barosu Dergisi, Ankara 2011, S. 4, s. 21, ERYILMAZ, s. 614, TALAS, s. 18, CENTEL, ZAFER, s. 363, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 47, YURTCAN, Erdener, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 369.

⁶⁸ CENTEL, ZAFER, s. 364, 373, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 47.

⁶⁹ T.C. Anayasası, m. 19/ 3, KATOĞLU, s. 21, 22.

⁷⁰ KATOĞLU, s. 22.

⁷¹ T.C. Anayasası'nın 19. maddesinde tutuklamanın koşulları yer almaktadır.

⁷² ERYILMAZ, s. 614, 615, CENTEL, ZAFER, s. 364, BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 48, TALAS, s. 19, KATOĞLU, s. 21. YURTCAN, s. 368. Ceza Muhakemesi Kanunu, m. 100.

⁷³ Ceza Muhakemesi Kanunu, m. 100/ 3:

"a) 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78), 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 3. (Ek bent: 06/12/2006 – 5560 S.K. 17. Md) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama (madde 87), 4. İşkence (madde 94, 95), 5. Cinsel saldırı (1. Fıkra hariç, madde 102),

nedenleri, katalog suçlar olarak adlandırılmaktadır.⁷⁴ Bu şekilde adlandırılmalarının nedeni ise, farklı kanunlarda yer alan birçok suçun bir kanun altında aynı hukuki müeyyideye bağlanmasıdır. Böylelikle bu suç türlerinde, delillerin karartılması ya da kaçma, saklanma ihtimalinin söz konusu olduğu bir karine olarak kabul edilmiştir. Burada önemli olan nokta, şüpheli yahut sanığın suçu işlediğine dair kuvvetli şüphenin var olmasıdır.⁷⁵

Adli kontrol koruma tedbiri ise, tutuklama nedenlerinin varlığı halinde tutuklamanın orantısız olacağı durumlar söz konusu olduğu zaman başvuru bir tedbirdir. Bu nedendir ki, tutuklamada oranlılık koşulunun gerçekleşmediği ya da ortadan kalktığı durumlarda tutukluluk gibi ağır bir tedbir yerine şüphelinin ya da sanığın kaçmasını yahut delilleri karartmanın söz konusu olabileceği durumlarda alternatif ve daha hafif olan adli kontrol tedbiri uygulanabilecektir.⁷⁶

Arama, şüpheli kişi veya kişilerin ya da delillerin yahut el konulacak eşyanın ele geçirilmesi amacıyla ev ya da diğer yerlerde araştırma yapılması anlamına gelmektedir.⁷⁷ Arama yapılmasının amacı, şüpheli ve sanığı ya da bir delili ele geçirmek olduğu gibi, bir tehlikenin ya da bir suç işlenmesinin önüne geçmektir.⁷⁸ Arama, adli arama ve idari arama olarak ikiye ayrılmaktadır. Adli bir maksatla yapılan aramaya adli arama, önleme maksatlı yapılan aramaya da idari arama denmektedir.⁷⁹ T.C. AY'sı kapsamında güvence altına alınan konut dokunulmazlığına, özel hayatın gizliliğine, kişi özgürlüğüne ve vücut bütünlüğüne bir çeşit müdahale oluşturan

---

6. Çocukların cinsel istismarı (madde 103), 7. (Ek bent: 06/12/2006 – 5560 S.K. 17.md) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149), 8. Uyuşturucu veya uyarıcı Madde imal ve ticareti (madde 188), 9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (2, 7 ve 8. Fıkralar hariç, madde 220), 10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308), 11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

b) 10.07.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 22. maddesinin 3. Ve 4. numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d) 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68. Ve 74. maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 110. maddesinin 4. Ve 5. fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.”

⁷⁴ KOPARAN, Mehmet Reşat, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 65, Ankara 2006, s. 160.

⁷⁵ KOPARAN, s. 160.

⁷⁶ TALAS, s. 19, CENTEL, ZAFER, s. 386, 402.

⁷⁷ TALAS, s. 31, CENTEL, ZAFER, s. 409.

⁷⁸ CENTEL, ZAFER, s. 409, TALAS, s. 31.

⁷⁹ CENTEL, ZAFER, s. 409.

aramanın koşulları Anayasa'da yer almaktadır.⁸⁰ Bu nedenledir ki; AY'da yer alan nedenlerden biri ya da birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş bir hakim kararı olmadıkça, gecikmesinde tehlike bulunan haller de dahil olmak üzere yasayla yetkili kılınan merciin yazılı bir emri olmadıkça, hiç kimsenin üzeri, özel eşyası, özel kağıtları ve konutu aranmaz, buralarda bulunan eşyalarına el konulamaz.⁸¹ Aramanın hukuki niteliği; yasa koyucu tarafından koruma tedbiri olarak belirlenmiş olmasına karşın doktrinde delile ulaşmak için başvurulmuş bir araştırma aracı olarak görülmektedir.⁸² Arama yapılabilmesi için, makul şüphenin varlığı yeterlidir. Aramanın maddi koşulları arasında olan makul şüphe ile kastedilen, suçun işlenmiş olduğuna dair unsurlar değil, aramanın amacı olan konunun elde edileceğine dair unsurları ifade etmektedir.⁸³

El koyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek veya ileride el konulabilecek bir eşya üzerindeki zilyedin kullanma yetkisinin kaldırılmasıdır.⁸⁴ El koyma, bir eşyanın yahut malvarlığının kişinin kendi isteğiyle teslim etmemesi durumunda söz konusu olmaktadır.⁸⁵ El koyma; el konulan eşya ya da eşyaların, maddi gerçeğe ulaşmak için delil olarak kullanılacağı, geçici bir tedbir türüdür.⁸⁶ Arama ve el koyma koruma tedbirleri ayrı birer koruma tedbiri olarak düzenlendiğinden, bir eşyanın kişinin korumasında olduğunun bilindiği ve arama sonucunda ulaşılamayacağı düşünüldüğü zaman el koyma tedbirine başvurulabilmektedir.⁸⁷ Bu durumda arama yapılmaksızın el koyma tedbirine direkt olarak başvurulabilecektir. El koyma tedbirinin konusu; ispat aracı olarak görülen deliller ve malvarlığı değerleri ile eşya yahut kazanç konusunu oluşturmakta olan malvarlığı değerleridir. Bilgisayarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, el koyma ve kopyalama, arama ve el koyma koruma tedbirlerinin özel halini oluşturmaktadır. Bu tedbirin koşulları; somut delil veya delillere dayanan güçlü nedenlerin varlığı ya da başka ihtimallerle delil elde etme imkanının olmamasıdır.⁸⁸

Özetleyecek olursak; yakalama kararı, kişinin hareket özgürlüğünü kısıtlayarak, ceza muhakemesinin daha iyi yapılabilmesini sağlamakla birlikte, delillerin karartılmasının önüne geçmekte ve kararların infazını kolaylaştırmaktadır. Tutuklama

---

⁸⁰ **T.C. Anayasası**, m. 13, 20, 21.

⁸¹ **TALAS**, s. 34, 35, **CENTEL**, **ZAFER**, s. 409, 410.

⁸² **CENTEL**, **ZAFER**, s. 410.

⁸³ **TALAS**, s. 35.

⁸⁴ **AKSÜNGER**, s. 160, **ERYILMAZ**, s. 518, **CENTEL**, **ZAFER**, s. 421.

⁸⁵ **TALAS**, s. 39, **ERYILMAZ**, s. 518, **CENTEL**, **ZAFER**, s. 421.

⁸⁶ **ERYILMAZ**, s. 519, 520.

⁸⁷ **CENTEL**, **ZAFER**, s. 421.

⁸⁸ **CENTEL**, **ZAFER**, s. 434.

kararı ise, önleme amaçlı verilmektedir. Delillerin korunması, bir kişinin suçlu olduğuna dair kesin hüküm bulunmaması durumunda, şüpheli ya da sanığın kaçmasını önlemektedir. Arama kararı verilmesi de suç işlenmesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Güvence gösterilmesi, şirket yönetimi için kayyım atanması, el koyma kararı, internet ortamında yapılan yayınlara erişimin engellenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirme ve telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi çalışmamızın konusu olan yürürlüğü durdurma kavramıyla bağlantılı olmadığından dolayı ele alınmamıştır.

T.C. hukuk düzenindeki koruma tedbirleri içerisinde son olarak ele alacağımız tedbir, idari yargılama hukuku kapsamındaki koruma tedbirleridir. İdari yargılama hukuku kapsamında ele alacağımız yürütmenin durdurulması koruma tedbiri çalışmamızın konusu olan yürürlüğü durdurma koruma tedbirine yakınlığından ötürü detaylı olarak ele alınacaktır.

1.1.1.1.4. İdari Yargılama Hukukunda Koruma Tedbirleri

Toplumsal örgütlenme yüzyıllarca çeşitli aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalardan sonra ulaşılan en ileri düzey hukuk devletidir.⁸⁹ Hukuk devleti, devlet faaliyetlerinin önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde yürütülmesidir. Bu bağlamda devletin hem kural koyan hem de koyduğu kurallara uyan bir varlık olduğu söylenebilir.⁹⁰ Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, kanuni idare, kuvvetler ayrılığı, kanunların AY'ya uygunluğunun yargısal denetimi, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, devletin mali sorumluluğu ve idarenin yargısal denetimi ilkeleri hukuk devletinin bir göstergesidir.⁹¹ Bu kapsamda idarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması hukuk devleti ilkesinin egemen olduğu bir toplumda tartışılmayan bir konu olmakla birlikte, idarenin hukuk kurallarına aykırı hareket etmesi halinde belli bir yaptırımla karşılaşması da hukuk devleti anlayışının getirmiş olduğu bir sonuçtur.⁹² T.C. AY'sının 2. maddesinde T.C.'nin demokratik, laik ve sosyal ilkelere dayanan bir

---

⁸⁹ **KOÇAK**, Nazım Taha, Dilekçe Örnekleriyle Uygulamada Yürütmenin Durdurulması, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 17.

⁹⁰ **KOÇAK**, s. 17.

⁹¹ **TOPRAK**, Aydın, "Vergi Yargısında Yürütmenin Durdurulması", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 7, **KOÇAK**, s. 17.

⁹² **KOÇAK**, s. 17.

hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak AY'nın 125. maddesinde de idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık tutmuştur.

İdari yargılama hukukunda yürütmenin durdurulması müessesesinin hukuki niteliğinin tespit edilebilmesi için öncelikle idare hukukuna özgü iptal davalarının açıklanmasında fayda vardır. Ancak bu konuya değinmeden önce 1924 ve 1961 Anayasası dönemlerine değinmekte yarar bulunmaktadır. Şurayı Devlet Kanunu'nun 55. maddesinde "*İdarî dava açılması ve kararın tashihi talebi icrayı tehir etmez. Ancak Dava Daireleriyle Dava Daireleri umumî heyeti talep vukuunda teminat almak şart ile icranın tehirine karar verebilirler. Hususî kanunlarla bu madde hükmünden başka ayrıca mevcut bulunan hükümler mahfuzdur.*"⁹³ hükmü yer almaktaydı. 1961 AY'sının 114. maddesinde "*İdarenin hiçbir eylem ve işlemi hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz. İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı yazılı bildirim tarihinden başlar. İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.*"⁹⁴ hükmü yer almaktaydı. Bu hüküm 1971 yılında değişikliğe uğrayarak yerini "*İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez. İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.*"⁹⁵ hükmüne bırakmıştır. 1964 Danıştay Kanunu'nun 93. maddesinin 3. fıkrasında, "*İşlemden kaldırılan dosyalara ait davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ise bu kararlar kendiliğinden hükümsüz kalır.*"⁹⁶ hükmü yer alırken, 94. maddenin 1 ve 2. fıkrasında ise, "*Danıştay'da idari dava açılması ve kanun yollarına başvurulması itiraz olunan idari işlemlerin veya yargı kararının yürütülmesini durdurmaz. Şu kadar ki, dava daireleri ile Dava Daireleri Kurulu, taraflardan birinin isteği halinde, teminat karşılığında yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Ancak halin icabına göre, iptal davalarında yetkili daire veya kurul teminat aramayabilir.*"⁹⁷ hükmü yer almaktadır. İlgili hükümlerde yürütmenin durdurulmasına ilişkin herhangi bir koşul öngörülmemiş olup, Danıştay'a geniş bir takdir yetkisi

⁹³ **Devlet Şurası Kanunu**, Kanun No. 3546, Kabul Tarihi: 21.12.1938, S. 4098, 30 Aralık 1938, m. 55.

⁹⁴ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Kanun No. 334, Kabul Tarihi: 09.07.1961, S. 2930, R.G. 20.07.1961, m. 114.

⁹⁵ **20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanunla değiştirilmiş şeklidir.**

⁹⁶ **Danıştay Kanunu**, Kanun No. 521, Kabul Tarihi: 24.12.1964, S. 11896, R.G. 31.12.1964, m. 93/ 3.

⁹⁷ **Danıştay Kanunu**, Kanun No. 521, Kabul Tarihi: 24.12.1964, S. 11896, R.G. 31.12.1964, m. 94/ 1,2.

verilmiştir.⁹⁸ Bu durum, 1971 yılında Danıştay Kanunu'na ait ek maddeyle yürütmenin durdurulması kararının hangi durumlarda verilebileceği belirlenmiştir. Getirilen ek madde şu şekildedir: “Danıştay Kanunu'nun 94. maddesinde yazılı yürütmeyi durdurma kararları, telafisi güç durumlar ortaya çıkması veya dilekçede ileri sürülen hususların dosyanın durumuna göre ciddi ve idari veya yargı kararının iptalini haklı gösterecek nitelikte olması halinde verilebilir”⁹⁹ Bu maddeyle birlikte yürütmenin durdurulmasının koşulları ortaya konmuş oldu.

1982 AY'sında iptal davası, sonrasında ise yürütmenin durdurulması müessesini ele alacak olursak; iptal davası, hukuka aykırı yönetsel işlemleri, yönetsel yargı yerleri tarafından geçmişe dönük olarak iptal edilmesini sağlayan bir dava türüdür.¹⁰⁰ Diğer bir ifadeyle iptal davası, idare tarafından verilmiş olan idari bir karardan ötürü kişisel, meşru ve güncel bir menfaati haleldar olan kişinin İdare Mahkemesi'ne başvurarak bu kararın yetki, sebep, konu, şekil ve amaç bakımlarından hukuka aykırı olması nedeniyle iptalinin istenmesidir.¹⁰¹ İdare hukukuna özgü olan iptal davaları, idari bir tasarrufun hukuka aykırılığı sebebiyle iptalini, ortadan kaldırılmasını amaç edinen, idari işleme diğer bir deyişle idari bir karara yöneltilmiş davalardır.¹⁰² İptal davasının konusu; idari tasarrufun, işlemin hukuk kurallarına aykırı olup olmadığı incelenerek herhangi bir aykırılık halinde işlemi ortadan kaldırmaktır.¹⁰³ Amacı ise; idarenin hukuka aykırı kararlar almasını önlemek ve idarenin hukuk kurallarına uymasını sağlayarak hukuk düzenini korumaktır.¹⁰⁴

⁹⁸ **ASLAN**, Zehreddin, İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 68.

⁹⁹ **Danıştay Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair Kanun**, Kanun No. 1740, Kabul Tarihi: 18.06.1973, S. 14580, 30 Haziran 1973, Ek madde 1/ 2.

¹⁰⁰ **GÖZÜBÜYÜK**, Şeref, Yönetsel Yargı, 36. Baskı, Ankara 2017, s. 139, **UYANIK**, Atilla, “İdari Yargıda İptal Davalarının Değerlendirilmesi”, Mevzuat Dergisi (İnternet Dergisi), C. 6, S. 61, 2003, www.mevzuatdergisi.com/2003/01a/01.htm, E.T. 29.04.2019, s. 1, 2, **YEŞİLYURT**, Nazile İrem, “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması Ve İvedi Yargılama: Hukuka Sermayeye Koşut Hız Ayarı”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 70, S.2, Ankara 2015, https://www.academia.edu/26875540/%C4%B0dari_Yarg%C4%B1da_Y%C3%BCr%C3%BCtmenin_Durdurulmas%C4%B1_ve_%C4%B0vedi_Yarg%C4%B1lama_Hukuka_Sermayeye_Ko%C5%9Fut_H%C4%B1z_Ayar%C4%B1, E.T.06.06.2019, s. 417, **ASLAN**, Zehreddin, “Anayasa Yargısında Yürürlüğün Durdurulması”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ankara 1994, s. 19, **TAŞKIN**, Ş. Cankat, “Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğün Durdurulması Kararları Ve Yasama Organının Hukuka Aykırı İşlemlerden Doğan Sorumluluğu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, Ankara 2007, s. 292.

¹⁰¹ **ASLAN**, Zehreddin, İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 31, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, m. 2/a, **UYANIK**, s. 1.

¹⁰² **ASLAN**, s. 32.

¹⁰³ **ULER**, Yıldırım, İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara 1970, s. 4.

¹⁰⁴ **ASLAN**, s. 33.

Bir idari işlemin iptaline ilişkin yapılacak olan yargılamanın uzun sürmesi yahut gecikmesi, dava açmanın doğal bir sonucu olarak görülse de bu durum hukuka aykırı idari işlemin uzunca bir süre yürürlükte kalmasına yol açacak ve davacılar açısından katlanılması oldukça zor sonuçlara neden olacaktır.¹⁰⁵ İptal davaları sonuçlanıncaya kadar geçen uzun süre boyunca, hukuka aykırı işlem veya yargı kararının geçerliliğini sürdürmesi, kişiler üzerinde hukuka saygı ve güvenin azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle bazı davalarda, yürütmenin durdurulması tedbiri alınmamış olması, yargılama sonunda verilen iptal kararlarının geçersiz veya tatbikinin imkânsızlığı sonucunu doğurabilir.¹⁰⁶ İşte bu yüzden yürütmenin durdurulması kararları, iptal davalarının varlığı ile yakından ilgilidir.

İdare, her türlü eylem ve işlemlerinin re'sen yerine getirilebilmesi amacıyla gerektiğinde kamu gücünü kullanabilme ayrıcalığına sahiptir.¹⁰⁷ İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanmaktadır. İdari işlemlerin aleyhine dava açılması, idari işlemlerin yürütülmesini durdurmamaktadır.¹⁰⁸ İdarenin hukuka aykırı işlemleri ile ilgili dava açılmış olsa da idari işlemler yürürlüğünü sürdürmeyi devam ettirmektedirler. Ancak açılan davaların uzaması nedeniyle bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin tehlikeye girebileceği nedeniyle, iptal davaları bakımından idare hukukuna özgü bir kurum olarak yürütmenin durdurulması müessesesi kabul edilmiştir.¹⁰⁹ Bu müessese, idari işlemlerin icra edilebilirliğine son vermesini sağlaması bakımında son derece önemlidir.¹¹⁰

Yürütmenin durdurulması müessesesi, idari yargılama hukukuna özgü olan iptal davalarının temelini oluşturmakla birlikte, ondan ayrılması mümkün olmayan bir unsur haline gelmiştir.¹¹¹ Bu bağlamda idari yargılama hukuku çerçevesinde yürütmenin

---

¹⁰⁵ YEŞİLYURT, s.407, ASLAN, s. 33.

¹⁰⁶ ASLAN, s. 34.

¹⁰⁷ ŞEN, Mahmut, "İdare Hukukunda Yürütmenin Durdurulması Kurumunun Evrensel Normlara Uyumu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 112, Ankara 2014, s. 158, ŞEMİ, Aytaç, "Türk Anayasa Yargısında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Hukuka Uygunluğu Sorunu", (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010, s. 14, GÜLLÜ, Yavuz, "Türk Vergi Yargı Sisteminde Yürütmenin Durdurulması", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2011, s. 22.

¹⁰⁸ GÜLLÜ, s. 22, ŞEN, s. 158.

¹⁰⁹ ASLAN, 1993, s. 30, 31, ŞEN, s. 159.

¹¹⁰ ASLAN, Zehreddin, "İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması", (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1993, s. 30.

¹¹¹ ULER, s. 4, ASLAN, s. 34, KASAPOĞLU TURHAN, Mine, "İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Kanunla Sınırlandırılması ve Sınırlandırmanın Sınırları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, İzmir 2013, s. 2, KUL, Kemal, "İdari İşlemlerde Yürütmenin Durdurulması Kararlarının Uygulanması", s. 3, 5 http://mevzuatsal.com/wp-content/uploads/2018/02/idare_hukuku_makale.pdf, E.T.05.06.2019, YAŞAR, Hasan Nuri, "İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Gerekçesi Olarak Anayasaya Aykırılık "Kanısı" ", İstanbul

durdurulması; davacının talebi üzerine, yargı yerinin bir idari işlemin veya yargı kararının uygulanmasının, dava sonuna kadar ertelenmesidir.¹¹² Diğer bir ifadeyle yürütmenin durdurulması, yargısal süreçler nedeniyle nihai kararın verilmesi için zaman alacak durumlarda ve bu doğrultuda bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin telafisi güç ya da imkânsız durumların ortaya çıkmasını engellemek amacıyla verilebilen bir tür geçici tedbirdir.¹¹³

Yürütmenin durdurulması kavramı, bir idari işlemin haklı nedenlere dayanmaması ve idarenin sahip olduğu yetkilerini kötüye kullanması olasılığı halinde, zorunlu bir denetim yolu olarak görülmektedir.¹¹⁴ Haklı nedene dayanmayan bir idari işlem nedeniyle veya idarenin yetkilerini kötüye kullanması sonucu kişisel ve haklı bir menfaati zarar gören bireyler, öncelikli olarak bu işleme karşı iptal davası açmaktadırlar. Zarar gören kişisel ve haklı menfaatler, açılan iptal davasıyla birlikte ancak yürütmenin durdurulması kararıyla koruma altına alınmaktadır.¹¹⁵ Davanın her aşamasında davacının talebi doğrultusunda yürütmeyi durdurma kararı verilebilmekte yahut kaldırılabilen, bununla birlikte de davanın esasını çözen bir karar olmadığından nihai karar verilinceye dek devam etmektedir.¹¹⁶ Yürütmenin durdurulması, iptal davasının içinde ileri sürülen ayrı ve ikincil nitelikte bir dava olmasının yanı sıra, hukuka uygun olma karinesiyle birlikte herkes tarafından uyulma zorunluluğu, dava sonuna kadar askıya alınmaktadır.¹¹⁷ Yürütmenin durdurulmasının istenmesindeki esas amaç; dava sonunda verilecek olan kararın tam olarak uygulanma olanağının arttırılmasıyla birlikte temel hak ve özgürlüklere yapılan hukuksuz müdahalenin mümkün olduğunca erken giderilmesini sağlamaktır.¹¹⁸ T.C. AY'sının 125. maddesi ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK'un) 27. maddesinde yürütmenin durdurulmasına ilişkin karar verilebilmesi için gerekli olan şartlar

---

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 72, S. 2, İstanbul 2014, s. 751, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/97950>, E.T.06.06.2019.

¹¹² **GÜLLÜ**, s. 21, **ASLAN**, 1993, s. 35, **ŞEN**, s. 159, **KABOĞLU**, İbrahim Özden, "Yürütmenin Durdurulması", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, Ankara 1976, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1976-4/8.pdf>, E.T.05.06.2019, s. 642, 647, **KUL**, s. 1, 3.

¹¹³ **ŞEMSİ**, s. 15, **ŞEN**, s. 159, **KABOĞLU**, s. 648, **KIRATLI**, s. 179, 182, **KUL**, s. 5, **AKYALÇIN**, Ahmet, "Anayasa Mahkemesinde Yürürlüğün Durdurulması", Turki Cumhuriyetler, Komşular ve Anayasal Sorular Değerlendirme Oturumu, Anayasa Yargısı Dergisi, C. 23, Ankara 2006, <https://www.anayasa.gov.tr/media/4581/akyalcin.pdf>, E.T. 06.06.2019, s. 49, **GÜLLÜ**, s. 22, 23.

¹¹⁴ **TOPRAK**, s. 5.

¹¹⁵ **TOPRAK**, s. 5.

¹¹⁶ **KABOĞLU**, s. 649, **KIRATLI**, s. 179.

¹¹⁷ **ASLAN**, 1993, s. 32, **ŞEN**, s. 159, **ŞEMSİ**, s. 15, **GÜLLÜ**, s. 22.

¹¹⁸ **ŞEN**, s. 159.

düzenlenmektedir. Bu maddeler kapsamında, yukarıda da bahsettiğimiz gibi idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Ancak bahse konu yargı yetkisi sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlama, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile ilgili olup, yerindelik denetimi yapılamayacağı ile ilgilidir. Bir idari işlemin uygulanması söz konusu olduğu hallerde, telafisi güç ya da imkânsız zararların doğması, idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve davanın ciddi nedenlere dayanması şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulması kararı verilmektedir.¹¹⁹ Ancak yürütmenin durdurulması kararı verildiğinde bahse konu idari işlemin hangi gerekçeye dayanarak hukuka aykırı olduğu ve idari işlemin uygulanmasıyla birlikte doğabilecek telafisi güç ya da imkânsız zararların neler olduğu belirtilmek zorundadır. Bu nedenlerden dolayı yürütmenin durdurulması kararı verilen dava dosyaları, öncelikli olarak incelenip karara bağlanmaktadır.¹²⁰ Bir diğer sınırlama ise, olağanüstü hallerde, seferberlik ve savaş halinde milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık sebepleriyle yürütmenin durdurulması kararı sınırlandırılabilir.¹²¹ İdarenin herhangi bir eylem ve işleminden dolayı meydana gelen zararlar, idarenin kendisi tarafından ödenmek zorundadır.¹²²

Yukarıda bahsedilenler doğrultusunda iptal davası ve yürütmenin durdurulması arasında nitelik bakımından fark olduğu gibi etki bakımından da benzerlik görülmektedir.¹²³ İptal davasında verilen iptal kararları, uyuşmazlıkları çözmekte, bir işlemi ortadan kaldırmakta ve kesin hüküm teşkil etmekte iken, yürütmenin durdurulması davasında verilen yürütmeyi durdurma kararı ise, bir işlemin uygulanmasını erteleyen, koruyucu bir tedbir niteliğinde olan ara karardır.¹²⁴ İptal davası kapsamında verilen iptal kararı da yürütmeyi durdurma kararları da iptali istenen tasarrufu, kabul edildiği tarihten itibaren ortadan kaldırıp, geçmişe dönük bir şekilde etkisini göstererek, bahse konu tasarrufun kabulünden önceki hukuki durumun yürürlüğünü sağlamaktadır.¹²⁵ İptal kararlarına da yürütmeyi durdurma kararlarına da herkesin uyma yükümlülüğü bulunmakta, uyulmadığı takdirde idarenin sorumluluğu

---

¹¹⁹ **KABOĞLU**, s. 647, **GÜLLÜ**, s. 23, 70, 71, **İYUK** m. 27, **ULER**, s. 5, **YAŞAR**, s. 752, 753.

¹²⁰ **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, m. 27.

¹²¹ **T.C. Anayasası**, m. 125.

¹²² **T.C. Anayasası**, m. 125.

¹²³ **ULER**, s. 4, **GÜLLÜ**, s. 39.

¹²⁴ **KABOĞLU**, s. 648, **ULER**, s. 4, **GÜLLÜ**, s. 38, 39.

¹²⁵ **ASLAN**, 1994, s. 19, **GÜLLÜ**, s. 38, **ULER**, s. 6.

meydana gelmektedir.¹²⁶ İşte burada iptal davası kapsamında verilmiş olan bir yürütmeyi durdurma kararı da aynı niteliktedir.¹²⁷

1.1.1.2. K.K.T.C. Hukuk Düzeninde Koruma Tedbirleri

1.1.1.2.1. K.K.T.C. Ceza Usul Hukukunda Koruma Tedbirleri

T.C. Ceza Usul Hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri arasında yer alan arama tedbiri, K.K.T.C. Ceza Usul Hukuku kapsamında da yer almaktadır. Bu kapsamda arama, bir suçun soruşturulmasında arama yapılabilmesi amacıyla, bir suç işlenmesini önlemek ya da suçluyu bulup yakalamak yahut suç delillerine ulaşmak amacıyla yapılmaktadır.¹²⁸ K.K.T.C. Ceza Muhakemeleri Usul Yasası'ndaki düzenlemelerin K.K.T.C. AY'sındaki ilgili maddelere uyması gerekmektedir.¹²⁹ AY'nın 19. maddesine göre, yasanın açık olarak göstermediği hallerde, ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından gecikmesinde sakınca bulunan haller de dahil olmak üzere, usulüne göre verilmiş bir mahkeme kararı ya da yasa tarafından yetkili kılınmış mercii emri olmadıkça hiç kimsenin üzeri, özel kağıtları ve eşyası aranamaz, bunlara el konulamaz.¹³⁰ Ancak yine aynı madde kapsamında olan, herkesin özel hayatın gizliliği ve aile hayatının gizliliğine saygı duyulması ve dokunulmaması gerektiği belirtilmekle birlikte bu durumun istisnası saklı tutulmuştur. AY'nın 20. maddesi ise konut dokunulmazlığına ilişkin olup, adli kovuşturma gerektiren durumlar saklı tutulmamış ve istisna hatta istisnanın istisnası getirilmiştir.¹³¹ Çünkü bu madde kapsamında yasada açıkça belirtilen hallerde usulüne uygun olarak verilmiş bir mahkeme kararıyla birlikte konut dokunulmazlığına dokunulabilmekte, bununla da kalmayıp ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından gecikmesinde tehlike bulunan hallerde, yasayla yetkili kılınan mercinin emri ile konut dokunulmazlığına dokunulabilmektedir.¹³² Bahsedilen iki istisnai durum dışında hiç kimsenin evine girilemez, arama yapılamaz ve eşyalarına el konulamaz.¹³³ T.C. AY'sında konut dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği gibi maddelere bir istisna getirilmemiştir. T.C. Ceza Muhakemeleri Hukuku kapsamındaki

---

¹²⁶ GÜLLÜ, s. 38.

¹²⁷ ULER, s. 6.

¹²⁸ SÖZMENER, Hasan, Ceza Genel ve Ceza Usul Hukuku, C. 1, Lefkoşa 2014, s. 359.

¹²⁹ K.K.T.C. Anayasası, m. 19-21, SÖZMENER, s. 359.

¹³⁰ VEZİROĞLU, Çetin/ GÜMÜŞ, Aysun, K.K.T.C. Ceza Usul Hukuku, 2012, s. 86, SÖZMENER, s. 359, K.K.T.C. Anayasası, m. 19.

¹³¹ K.K.T.C. Anayasası, m. 20, SÖZMENER, s. 361.

¹³² SÖZMENER, s. 361.

¹³³ K.K.T.C. Anayasası, m. 20.

koruma tedbirleri ilgili maddelere uygun olarak düzenlenmekte ve bu maddelere uygun olarak yukarıda bahsedilen koruma tedbirleri uygulama alanı bulmaktadır. K.K.T.C. AY'sında yer alan konut dokunulmazlığı vs. ilişkin ilgili maddelerinde ise istisna hatta istisnanın istisnası da yer almaktadır.¹³⁴ Bahse konu istisnalarda ulusal güvenlik ve kamu düzeni ön planda tutularak yasayla yetkili kılınan merciin emri ile konut dokunulmazlığına dokunulabilmektedir. AY'nın 21. maddesi ise haberleşme özgürlüğüne ilişkin olup, herkes, haberleşme özgürlüğüne ve bu özgürlük kapsamında da gizliliğe sahiptir.¹³⁵ Haberleşme özgürlüğünün sahip olduğu gizliliğe, sadece yasanın gösterdiği hallerde, yasaya uygun olarak verilen bir mahkeme kararı ya da bir yargıç kararı ile dokunulabilmektedir.¹³⁶ Sonuç olarak diyebiliriz ki, aramaya ilişkin uygulanacak kuralların, AY'daki maddeler gözetilerek uygulanması gerekmektedir.

Arama, aranacaklar ve yetki açısından iki başlık altında ele alınmaktadır. Aranacaklar; kişiler üzerinde yapılacak olan arama¹³⁷, taşıt araçlarında yapılacak olan arama¹³⁸, binalarda ve yerlerde yapılacak olan aramadır¹³⁹. Yetki açısından ise; müzekkereli arama olan yargıç kararı olmaksızın yapılan arama ve müzekkeresiz arama olan önceden verilmiş olan mahkeme kararının üzerine yapılan aramadır.¹⁴⁰ Burada önemli olan arama müzekkeresidir. Arama müzekkeresi, müzekkereyi icra edecek polis ve/veya polis memurlarına yahut kişi ya da kişilere, aranmasına emir verilen yerlerde veya binalarda arama yapmalarına ve belirtilmiş olan eşyaları mahkemeye çıkartmak amacıyla zapt etmeleri ve belirtilmiş olan kişi ya da kişileri tutuklamalarına yetki vermektedir. Bahse konu müzekkereler, icra edilinceye kadar ya da yargıç tarafından iptal edilinceye dek yürürlükte kalmaktadırlar.¹⁴¹

Bir suçun soruşturulması aşamasında zanlının ya da suç işlenmesinde kullanılan bir aletin yahut suça konu bir eşyanın tespit edilmesi bakımından bazı tanıma yöntemlerine başvurmak gerekmektedir.¹⁴² Tanıma usulleri arasında; kişilere bakarak tanıma, fotoğraflara bakarak tanıma, mal ya da eşyanın tanınması yer almaktadır.¹⁴³ Tanıma usulünün koruma tedbiri olarak ele alınması kanımızca mümkün

---

¹³⁴ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 14.

¹³⁵ **SÖZMENER**, s. 361, **K.K.T.C. Anayasası**, m. 21.

¹³⁶ **SÖZMENER**, s. 361, **K.K.T.C. Anayasası**, m. 21.

¹³⁷ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 19.

¹³⁸ **Fasıl 155 Ceza Muhakemeleri Usul Yasası**, m. 26, **51/ 84 Sayılı Polis Örgütü Yasası**, m. 94.

¹³⁹ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 20.

¹⁴⁰ **SÖZMENER**, s. 366.

¹⁴¹ **VEZİROĞLU/ GÜMÜŞ**, s. 92, **SÖZMENER**, s. 367.

¹⁴² **SÖZMENER**, s. 371.

¹⁴³ **SÖZMENER**, s. 371, 377, 378.

değildir.¹⁴⁴ Bunun nedeni ise, ceza muhakemeleri hukukundaki koruma tedbirleri hükmün infaz edilebilirliğini ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlamaktır. Ancak tanıma usulü, maddi gerçeğe ulaşmak için kullanılan bir araçtır.

Arama ve tanıma usulü dışında belirgin suç tiplerine ilişkin özel birtakım tedbirler ön görülmüştür. Bunlar; ehliyetle ilişkin tedbirler, suç geliri olduğu iddia edilen mal varlığına el koymak ve 3. Fasıll 96 Yollar ve Binalar Düzenleme Yasası altında açılan ceza davalarında ara emri verilmesidir.¹⁴⁵ Ehliyetle ilişkin verilen tedbir, trafik suçları kapsamında işlenen suçlar doğrultusunda (örneğin, bir kişinin alkollü araç kullanması, aracı güvenli bir şekilde kullanma yetisi azalmış olan bir kişinin, tedbirsizlik yahut dikkatsizlik nedeniyle herhangi bir kişinin ölümüne sebebiyet vermiş olan bir kişinin) soruşturma yahut kovuşturma başlatılmasıyla zanlının ehliyetine el konulması şeklindedir.¹⁴⁶ Zanlının ehliyetine el konulması yargıcın takdir yetkisine bağlı olmasının¹⁴⁷ yanı sıra ilgili mevzuatta her ne kadar ehliyetin iptali olarak bahsedilse de uygulamada yargıç kararına gerek olmaksızın polis zanlının ehliyetine el koyabilmektedir.¹⁴⁸ Ancak yargıcın, zanlının ehliyetine el koyması bakımından takdir yetkisini kullanabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmiş olması gerekmektedir.¹⁴⁹ Bu da zanlı aleyhine ölümle sonuçlanan suç nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma başlatılmış olması gerektiği ile ilgilidir.¹⁵⁰

Zanlının mülkiyetinde ya da kullanımında olan mal varlıklarına yahut zanlı ile suç gelirlerinin arasında bağlantı olan kişilerin, suç geliri olduğuna dair ciddi neticeler ve deliller olan varlıklarına, onların kullanılmaması veya elden çıkarılamaması için suç geliri olduğu iddia edilen mal varlığına tedbir konulmaktadır.¹⁵¹ Bahse konu tedbir ilk olarak Hukuk Dairesinin yazılı emriyle 30 günlüğüne verilmektedir. 30 günlük süre Hukuk Dairesi tarafından tekrardan uzatılamamaktadır. Bu sürenin uzatılması istenirse Hukuk Dairesinin mahkemeye başvurusu gerekmektedir. Mahkeme, bu başvurunun haklı görülmesi halinde devam eden soruşturma kapsamında her seferinde 6 ayı geçmemek üzere toplam 2 yılı aşmayacak şekilde bu tedbirin uzamasına emir

---

¹⁴⁴ Tanıma, koruma tedbirlerinden biri olmadığından dolayı çalışmamız kapsamında detaylı olarak ele alınmamıştır.

¹⁴⁵ SÖZMENER, s. 380.

¹⁴⁶ SÖZMENER, s. 380.

¹⁴⁷ SÖZMENER, s. 383.

¹⁴⁸ Yol Ve Trafik Suçları'nın Davasız Halli Ve Ceza Puanı Yasası, m. 4, m. 9/ 2, 3.

¹⁴⁹ SÖZMENER, s. 383.

¹⁵⁰ SÖZMENER, s. 383.

¹⁵¹ SÖZMENER, s. 388.

verebilmektedir.¹⁵² Verilebilecek olan sürelerden de anlaşıldığı üzere, suç geliri olduğu iddia edilen mal varlığına tedbir konulması geçici bir koruma tedbiridir.

Ruhsatsız inşaat nedeniyle suç işleyen kişiler aleyhine ceza davası getirilmektedir. Ceza davaları bilindiği üzere çok geç sonuçlanabileceğinden, bu arada suç işlenmeye devam ederek inşaat işlerine devam edilebilmektedir. Bu nedenle inşaat işlerine ilişkin ceza davasının sonuçlanmasına kadar tek taraflı dilekçeyle hali hazırda görülmekte olan bahse konu dava devam ederken, yapılmakta olan ya da inşa edilmekte olan yahut yeniden inşa edilen bina, yol veya her türlü inşaat işlerinin durdurulmasıyla ilgili emir verilebilmektedir.¹⁵³ Burada bahsedilen durdurmaya ilişkin emir, ara emri hem usul hukukundaki hem de idari yargılama hukukundaki ara emri ve T.C. İdari Yargılama Hukukundaki yürütmeyi durdurma kavramlarıyla benzerlik göstermektedir. İdari yargılama hukukundaki ara emri kavramı ile T.C. İdari Yargılama Hukukundaki yürütmeyi durdurma kavramı kamu gücüne yönelik kullanılan kavramlar olmasına karşın, önleyici nitelikte kullanılmaları bakımından benzerlik göstermektedirler.

Herhangi bir mahkeme, zanlı veya sanığın, devam eden bir soruşturma yahut tamamlanmış olan bir soruşturma kapsamında yargılamadan kaçmasını önlemek amacıyla birtakım tedbirler verilmesine ilişkin emir verebilmektedir.¹⁵⁴ Bunlar;

- dava görüşülene kadar, zanlının ya da sanığın hangi şartlar altında olduğuna bakılmaksızın 3 aydan fazla olmamak kaydıyla tutuklanması,
- zanlı ya da sanığın pasaportunun polise teslim edilmesi ve belirlenmiş olan süre kapsamında K.K.T.C. sınırları dışına çıkmasının yasaklanması,
- zanlı ya da sanığın Mahkemenin uygun gördüğü koşullar altında polise isbat-ı vücut yapması,
- zanlı ya da sanığın belirli bir bölgede ikamet etmesi ve izinsiz o bölgeden dışarı çıkmaması,
- zanlı ya da sanığın bizzat kendi yahut Mahkemenin veya Mukayyitliğin uygun gördüğü K.K.T.C.'nde yerleşik olan kişi veya kişilerin göstereceği, Mahkeme tarafından belirlenecek olan nakdi teminat ya da kefalet yahut her ikisine karar verilmesi halinde serbest bırakılmasıdır.¹⁵⁵

---

¹⁵² SÖZMENER, s. 388, 389.

¹⁵³ Yollar ve Binalar Düzenleme Yasası, 48/ 1989, m.20/ (3A). SÖZMENER, s. 393.

¹⁵⁴ Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, m. 23A.

¹⁵⁵ Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, m. 23A/ 1, 2, 3, 4, 5.

Doktrine göre 'teminata bağlanmak' kavramı yerine adli kontrol kavramının kullanılması görüşü daha baskındır.¹⁵⁶

K.K.T.C. Ceza Usul Hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri de gerek maddi gerçeğe ulaşmak için araç olarak kullanılmakta gerek işlenmekte olan suçların önüne geçebilmek adına ara emri kararı verilmekte gerek zanlının mülkiyetinde yahut kullanımında olan mal varlıklarına veya zanlı ile suç gelirlerinin arasında bağlantı olan kişilerin, suç geliri olduğuna dair ciddi neticeler ve deliller olan varlıklarına, onların kullanılmaması veya elden çıkarılamaması için suç geliri olduğu iddia edilen mal varlığına tedbir konulmakta gerekse aranmasına emir verilen yerlerde ya da binalarda arama yapılmasına ve belirtilmiş olan eşyaları mahkemeye çıkartmak amacıyla zapt edilmesine ve belirtilmiş olan kişi ya da kişileri tutuklanmalarını sağlamaktadır. K.K.T.C. Ceza Usul Hukukuna ilişkin koruma tedbirleri incelendiğinde çalışmamızın konusu olan yürürlüğü durdurma tedbiriyle ilgili benzer yönleri olmadığı bunun yanında birbirinden farklı koruma tedbirleri oldukları görülmektedir. Her ne kadar ceza usul hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri de yürürlüğü durdurma gibi kamu gücüne ilişkin olsa da yürürlüğü durdurma kavramı yasa, tüzük yahut kararnamelerle ilgili koruma tedbiri görevi görürken, ceza usul hukukundaki koruma tedbirleri maddi gerçeğe ulaşmayı amaçlamak veya işlenmekte olan bir suçun önüne geçme görevi görmektedir.

K.K.T.C. Ceza Usul Hukuku kapsamındaki koruma tedbirleri incelendikten sonra çalışmamızın konusu olan yürürlüğü durdurma kavramına yakın özellikler barından K.K.T.C. Medeni Usul Hukuku kapsamındaki ara emri koruma tedbirini inceleyeceğiz.

1.1.1.2.2. K.K.T.C. Medeni Usul Hukukunda Koruma Tedbirleri

K.K.T.C. Medeni Usul Hukuku kapsamındaki koruma tedbirlerinden en önemlisi kuşkusuz ara emridir. Ara emri, yasada her ne kadar müdahalenin men'i emri olarak adlandırılrsa da uygulamada ara emri kavramı kullanılmaktadır.¹⁵⁷ Müdahalenin men'i emri, davalı tarafın yapmış olduğu bir eylem ya da davranışın yapılmamasına dair emir

---

¹⁵⁶ SÖZMENER, s. 395.

¹⁵⁷ SÖZMENER, Hasan, Medeni Usul – 1 (Hukuk Usulü Tüzüğü Dava Celpnameleri), C. 1, Lefkoşa 2008, s. 288.

olup, yasaklayıcı niteliktedir.¹⁵⁸ Ara emri ise, bir davada verilen tüm emirler için kullanılmaktadır.¹⁵⁹ Ancak müdahalenin men'i kavramı tüm özelliklerini ara emri kavramına bıraktığından dolayı biz de ara emri kavramını kullanacağız.

Ara emri, dava süresi boyunca yürürlükte kalan ve davanın bitmesiyle ortadan kalkan geçici emirlerdir. Ara emri talep eden taraf, talep ettiği şeyin dava süresi boyunca korunmasını, satılmamasını, hibe edilmemesini ya da ipoteklenmemesini sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle ara emri verilmesinin esas amacı, ileride verilecek hükmün icrasını garanti altına almak, telafisi güç zararın meydana gelebileceği hallerde veya işlenmekte olan bir suç söz konusu olduğunda davanın sonucuna etki edebilecek duruma ulaşmayı amaçlamaktadır.¹⁶⁰ Dolayısıyla ara emri istidaları¹⁶¹ karara bağlanırken, görülmekte olan esas davayı sonuçlandırmamaktadır. Taraflardan birinin ara emri talebi üzerine mahkemenin bu talebi değerlendirmesi gerekmektedir. Mahkemenin ara emri kararı verirken değerlendirmesi gereken üç koşul bulunmaktadır. Bunlar;

- karara bağlanması gereken konunun ciddi olması,
- davacının ara emri talebinde haklı olduğuna dair belirtiler olması,
- ileride telafisi mümkün olmayacak ya da telafisi güç bir zararın doğacak olmasıdır.¹⁶²

Mahkeme, haklı gördüğü kayıt ve koşullara bağlı olarak istediği zaman, makul bir nedeni dayanak göstererek ara emrini iptal edebilir yahut değiştirebilir.¹⁶³ Ara emri istidaları, açılmış bir dava altında dosyalanmaktadır. Ara emri istidaları, tek taraflı ve ihbarlı olarak iki türlü yapılabileceği gibi en az bir yemin belgesiyle de desteklenmelidir.¹⁶⁴ Her ne kadar ara emri verilmesinin istenmesindeki esas amaç, görülmekte olan veya görülecek olan bir davayla ilgili ileride verilmesi muhtemel hükmün icrasını garanti altına almak olduğundan dolayı tek taraflı olarak verilmesi

¹⁵⁸ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 289.

¹⁵⁹ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 288.

¹⁶⁰ Fasil 9 Mahkemeler Yasası 9/ 1976, m. 41/1, SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 289.

¹⁶¹ İstida kavramı, K.K.T.C. yasaları kapsamında dilekçe kavramının yerine kullanılmaktadır. Burada ara emri istidaları olarak kastedilen, ara emri dilekçeleridir.

¹⁶² K.K.T.C. Yargıtay/ Hukuk Kararı: Yargıtay/ Hukuk, 18/ 77, Dava No. 211/ 77; Girne, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx, E.T. 22.05.19, Yargıtay/ Hukuk 28/ 79, Dava No. 374/ 79; Lefkoşa, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx, E.T. 22.05.19, SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 294, 297, 304,311, Fasil 9 Mahkemeler Yasası 9/ 1976, m. 41/1, K.K.T.C. YİM/ İstinaf Kararı: 113.01.2015, Birleştirilmiş YİM İstinaf 5-6/ 2014, D.1/ 2015, s.5.

¹⁶³ Fasil 9 Mahkemeler Yasası 9/ 1976, m. 41/2.

¹⁶⁴ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 296.

yerinde olsa da genel ilke, ara emirleri ihbarlı bir istidayla talep edilmesidir.¹⁶⁵ Fakat ivedilik ve özel birtakım durumlar söz konusu olduğunda taraflardan birinin yapacağı tek taraflı istidayla birlikte karşı tarafa ihbar vermeksizin ara emri kararı verilebilmektedir.¹⁶⁶ Tek taraflı verilen ara emirleri mümkün mertebe en kısa zaman içerisinde ve geçici olarak verilmelidir.¹⁶⁷ İhbarlı ara emri ise, ivedilik gerektirmeyen ya da özel durumların söz konusu olmadığı durumlarda verilebilmektedir.¹⁶⁸

Verilen ara emri kararlarının en önemli özelliği, davanın karara bağlanmasına kadar geçerli olmasıdır.¹⁶⁹ Bu durumda mahkeme, ara emrinin verileceğine dair bir karar verdiği zaman verilen karar, ya davanın karara bağlanmasına kadar geçerliliğini koruyup devam edecektir ya da mahkemenin takdirine bağlı olarak görülmekte olan bir dava içerisinde, davanın hükme bağlanmasından önce sona erecektir.

Ara emrine ilişkin karar, mallara ilişkin verilmektedir. Mallara ilişkin ara emirleri, taşınmaz mallar ve taşınır mallar olarak ikiye ayrılmaktadır.¹⁷⁰ Bunun yanında Mahkemeler Yasası'nın 41. maddesinde yapılan değişiklik öncesinde dava konusu olan taşınmaz ve taşınır mallar, dava konusu olmayan taşınır ve taşınmaz mallar olarak da kendi içinde ayrılmaktaydı.¹⁷¹ Taşınmaz bir mal ile ilgili olarak en önemli ölçüt, taşınmaz malın mülkiyetinin davada talep edilmesidir. Bu tür davalarda, dava boyunca, taşınmaz malın başkalarına satılmaması, hibe edilmemesi, devir ve koçan edilmemesi¹⁷² veya ipotek altına alınmamasına hükmedilmektedir. Bunun nedeni ise, ileride davacı lehine verilecek olan hükmün sonuçsuz kalabilecek olmasıdır. Böylelikle taşınmaz bir malın, davalı tarafından başkalarına satılmamasına, hibe edilmemesine, devredilmemesine ya da ipotek altına alınmamasına ilişkin tek taraflı bir dilekçe ile ara emri talep edilmelidir.¹⁷³ Taşınır mallarla ilgili ara emirlerinde, ileride verilmesi olağan para hükümlerin icrasını garanti altına almaktadır. Bu nedenle bu tür ara emirlerinde, davalı adındaki tüm taşınmaz mallarla ilgili değil, davada talep edilen miktar ve dava masraflarını karşılayacak değerde olan mallar için talep edilebilmektedir.¹⁷⁴ Ayrıca taşınır mallara ilişkin ara emirlerinde Mahkeme, malın korunmasına, alıkonulmasına,

¹⁶⁵ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 296, 298.

¹⁶⁶ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 298.

¹⁶⁷ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 299.

¹⁶⁸ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 302.

¹⁶⁹ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 302.

¹⁷⁰ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 304.

¹⁷¹ Mahkemeler Yasası, 54/2017 değişikliği, m. 41/ 1. SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 304.

¹⁷² Koçan kelimesi, evrak ve konumuzla ilgili olarak tapu anlamında kullanılmaktadır. Koçan edilmemekle kastedilen ise, taşınmaz malın tapu edilmemiş olmasıdır.

¹⁷³ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 304.

¹⁷⁴ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 305.

satılmasına, herhangi bir zarara uğramamasına ya da olumsuz etkilenmemesine ilişkin olarak emir verebilmektedir.¹⁷⁵ Bunların yanı sıra Mahkemenin ara emri verebilmesi için yukarıda bahsettiğimiz üç koşulun varlığı da karar verebilme açısından önem arz etmektedir.

Çalışmamızın konusu olan yürürlüğü durdurma kavramıyla benzerlik gösteren ara emri kavramının incelenmesinden sonra idari yargılama hukuku kapsamında benzerlik gösterdiği diğer koruma tedbirleri incelenecektir.

1.1.1.2.3. K.K.T.C. İdari Yargılama Hukukunda Koruma Tedbirleri

K.K.T.C.'de ayrı bir Yüksek İdare Mahkemesi (YİM) bulunmadığından dolayı Yüksek Mahkeme (YM), diğer görevlerinin yanı sıra YİM olarak da görev yapmaktadır.¹⁷⁶ YİM'in görevleri arasında; K.K.T.C. İdari Yargılama Hukukunda idari bir işlem, idari bir karar yahut ihmallerle ilgili açılacak davalar arasında iptal davası, ihmalin sonlandırılması davası yer almaktadır.

K.K.T.C. İdari Yargılama Hukukunda, T.C. İdari Yargılama Hukukundaki gibi tam yargı davası bulunmamaktadır.¹⁷⁷ Bunun nedeni ise, AY'nın 152. maddesinde idareye karşı YİM'de tam yargı davasının açılmasını ön gören bir hüküm bulunmamasıdır.¹⁷⁸ AY'nın 152. maddesinin 1. fıkrası ele alındığında; “*Yüksek İdare Mahkemesi, **yürütsel veya yönetsel**¹⁷⁹ bir yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararının, işleminin veya ihmalinin, bu Anayasanın veya herhangi bir yasanın veya bunlara uygun olarak çıkarılan mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların söz konusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı şikayeti ile kendisine yapılan başvuru hakkında, kesin karar vermek münhasır yargı yetkisine sahiptir.*” şeklinde bir hüküm olduğunu görmekteyiz. İlgili maddede idari karar, idari işlem yahut idari ihmal gibi kavramlar kullanılmamıştır.¹⁸⁰ Bu kavramların kullanılmamış olması ilk bakışta her ne kadar özel hukuktan doğan uyuşmazlıkların idari yargının görev alanına girebileceğini gösterse

¹⁷⁵ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 307.

¹⁷⁶ K.K.T.C. Anayasası, m. 143.

¹⁷⁷ ERHÜRMAN, Tufan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İdari Yargılama Hukuku – Türk ve İngiliz Hukuk Sistemleriyle Karşılaştırmalı Bir İnceleme, 1. Baskı, Lefkoşa 2012, s. 52.

¹⁷⁸ ERHÜRMAN, s. 52.

¹⁷⁹ Metin içerisinde koyu harflerle belirtilmiş olan vurgular tarafımızca yapılmıştır. Yapılmış olan vurgular, anlatılmak istenen noktaya dikkat çekmek amacıyla yapılmıştır.

¹⁸⁰ ERHÜRMAN, s. 92.

de **yürütsele ve yönetsel** kavramlarının kullanılmış olması, idarenin kamu gücünü kullanarak işlem yapması, karar vermesi veya ihmalde bulunmasının bir göstergesidir.¹⁸¹

İptal davası, icrai ve idari nitelikteki kararların veya işlemlerin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle ortadan kaldırılması için meşru menfaati doğrudan ve olumsuz etkilenen kişi veya kişiler tarafından açılmaktadır.¹⁸² İhmalin sonlandırılması davası ise, idarenin yapmakla mükellef olduğu bir işi yapmaması nedeniyle meşru menfaati doğrudan ve olumsuz etkilenen kişi veya kişiler tarafından açılmaktadır.¹⁸³ Diğer bir ifadeyle yürütsele ya da yönetsel bir yetki kullanan idarenin, bir kararının, işleminin yahut ihmalinin hukuka aykırı olması nedeniyle YİM'e başvurulabilmektedir.¹⁸⁴ Ancak belirtmekte fayda vardır ki, K.K.T.C. İdari Yargılama Hukukunda idarenin yapmış olduğu idari işlemler arasında T.C. İdare Hukukundaki gibi düzenleyici işlemler yer almamakta ve YİM, düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davalarını reddetmektedir.¹⁸⁵ Bu durum 27/2013 sayılı "**İyi İdare Yasası**"nın yürürlüğe girişine kadar devam etmiştir. Bu yasanın 19/1. maddesine göre "**İdarenin birele işlemlerine ve düzenleyici işlemlerine karşı, meşru menfaatleri olumsuz yönde ve doğrudan doğruya etkilenen kişiler tarafından, bu işlemlerin öğrenilmesinden itibaren yetmiş beş gün içerisinde iptal davası açılabilir**" hükmü yer almaktadır.

YİM, idarenin, bir kararı, işlemi ya da ihmali ile ilgili yapılacak başvurularda kesin karar vermek münhasır yetkisine sahiptir.¹⁸⁶ YİM'in sahip olduğu münhasır yetkiyle kastedilen, yasa koyucunun AY'ya göre idari yargının görev alanına giren bir konuyu, yasayla başka bir mahkemenin görev alanına vermesinin mümkün olmayacağıdır.¹⁸⁷ YİM, hukuka aykırı olduğu iddiasıyla kendisine yapılan başvuruları incelendiği zaman vereceği karar sonucunda;

---

¹⁸¹ ERHÜRMAN, s. 92.

¹⁸² İyi İdare Yasası, m. 19. K.K.T.C. YİM/ İstinaf Kararı: 8/ 2016, D.1/ 2017. ERHÜRMAN, s. 162, 163, 276, 277.

¹⁸³ İyi İdare Yasası, m. 20.

¹⁸⁴ ERHÜRMAN, s. 153, 169, ERHÜRMAN, Tufan, Yüksek İdare Mahkemesi'nin Görev Alanı, 1. Baskı, Lefkoşa 2013, s. 39, 41. K.K.T.C. Anayasası, m. 152.

¹⁸⁵ ERHÜRMAN, s. 120, ERHÜRMAN, Yüksek İdare Mahkemesi'nin Görev Alanı, s. 99.

¹⁸⁶ ERHÜRMAN, s. 120, ERHÜRMAN, Yüksek İdare Mahkemesi'nin Görev Alanı, s. 40, 206. K.K.T.C. Anayasası, m. 152.

¹⁸⁷ ERHÜRMAN, s. 46, ERHÜRMAN, Yüksek İdare Mahkemesi'nin Görev Alanı, s. 14.

Usul hukukundaki ara emri ile idari yargılama hukukundaki ara emri nitelik olarak birbirinden farklıdır. Geçici olarak verilmeleri bakımından ve ara emri verilmesi için gerekli olan üç koşulun bulunması bakımından aynı özellikleri gösterse de biri usul hukuku kapsamındaki ara emri iken diğeri idari yargılama hukuku kapsamında kullanılan ara emridir.

- karar, işlem veya ihmal tamamen ya da kısmen onaylanabilir¹⁸⁸
- karar veya işlemin, tamamen ya da kısmen, hükümsüz ve etkisiz olmasıyla birlikte herhangi bir sonuç doğuramayacağına karar verebilir veya¹⁸⁹
- ihmalin, tamamen yahut kısmen yapılmaması gerektiğine ve yapılması ihmal olunan eylem ya da işlemin yapılması gerektiğine dair emir verebilir.¹⁹⁰

Diğer bir ifadeyle K.K.T.C. İdare Mahkemesi karar ya da işlemi iptal edebileceği gibi reddedebilmektedir. İptal veya ihmal davası, karar veya işlemin yayınlanmasından itibaren ya da ihmalin öğrenilmesinden itibaren meşru menfaati ihlal edilen kişi veya kişiler tarafından 75 gün içinde yapılmalıdır.¹⁹¹ K.K.T.C. AY'sının 152. maddesinin 5. fıkrası kapsamında YİM'in vereceği kararlar ilgili olarak "... (4). fıkrası gereğince verilen herhangi bir karar, Devlet içerisindeki bütün mahkemeleri ve bütün organları veya makamları bağlar. Karar, ilgili organ veya makam veya kişi tarafından uygulanır ve ona göre hareket edilir." hükmü yer almaktadır.

Bunun yanında medeni usul hukukundaki geçici koruma tedbiri gibi idari yargılama hukukunda da ara emri geçici koruma tedbiri olarak bulunmaktadır.¹⁹² Ara emri, AY'nın 152. maddesi kapsamında yapılan işlemlerle ilgili mahkeme tarafından re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine davayı nihai olarak sonuçlandırmayan geçici bir karardır.¹⁹³ Diğer bir ifadeyle ara emri, davayla birlikte istenmekle birlikte, dava konusu olan idari bir işlem ya da dava konusu olan bir ihmalle ilgili istenmektedir.¹⁹⁴ Ara emri kararının mahkeme tarafından re'sen talep edilebilmesi veya taraflardan birinin talebi üzerine istenebilmesi, sadece davacının mağduriyetini gidermek amacı değil, hukuk devletinin gerçekleştirilmesini de amaçladığından dolayı yargıç, talep olmaksızın böyle bir emir verebilmektedir.¹⁹⁵ Geçici olması ise, nihai kararın verilmesiyle birlikte ortadan kalkacağına göstergesidir.¹⁹⁶ Ara emri verilen kararlar, acil olması ya da diğer özel koşullar nedeniyle karşı tarafa ihbarname verilmeksizin, duruma uygun görülen koşullara tabi olmak kaydıyla verilebilmektedir.¹⁹⁷ Ara emri kararı verilebilmesi, kural olarak iki tarafın dinlenmesiyle mümkündür. YİM'in

---

¹⁸⁸ İlgili cümlede bahsedilen 'onaylanabilir' sözcüğünün ifade etmiş olduğu anlam, T.C. idari yargılama hukukundaki 'ret' sözcüğü ile aynı anlamı ifade etmektedir.

¹⁸⁹ İlgili cümlede ifade edilmek istenen durum, T.C. idari yargılama hukukundaki yokluktur.

¹⁹⁰ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 152/ 4, **ERHÜRMAN**, s. 46, 153, 155.

¹⁹¹ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 152/ 3.

¹⁹² **ERHÜRMAN**, s. 154, 225. **1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü**, m. 11.

¹⁹³ **1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü**, m. 11/ 1. **ERHÜRMAN**, s. 225, 226, 227.

¹⁹⁴ **ERHÜRMAN**, s. 228, 229.

¹⁹⁵ **ERHÜRMAN**, s. 226.

¹⁹⁶ **ERHÜRMAN**, s. 227.

¹⁹⁷ **1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü**, m. 11/ 2. **ERHÜRMAN**, s. 225.

görüşüne göre, kişi veya kişilerin aleyhine habersiz karar vermek adil olmayacaktır. Bununla birlikte acil durumun varlığı ya da hâkimin takdir edeceği özel koşullar nedeniyle tek taraflı olarak verilebilmesi de mümkündür.¹⁹⁸ İdari yargılama hukuku kapsamında YİM 11. maddenin kendisine tanımış olduğu yetkiyle birlikte ara emri kararı verebilmesi için 3 koşulun varlığını aramaktadır. Bunlar;

- karar bağlanacak olan konunun ciddi olması gerektiği,
- davacının ileri sürmüş olduğu iddiasının haklı olduğuna dair belirtilerinin olması gerektiği ve
- ileride telafisi mümkün olmayacak bir zararın doğacağına dair ya da eski halinde dönüşün zor olacağına dair Mahkeme'nin kanaat getirmesi gereken koşullardır.¹⁹⁹

Yürütmenin durdurulmasıyla ilgili olarak ise, K.K.T.C. AY'sında, İyi İdare Yasası'nda, Mahkemeler Yasası'nda yahut başka bir mevzuatta herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. YİM kararları incelendiği zaman uygulamada yürütmeyi durdurma kavramı ara emri talebi altında kullanıldığı görülmektedir.²⁰⁰ Diğer bir ifadeyle ara emri kavramı, T.C. İdari Yargılama Hukuku kapsamındaki yürütmeyi durdurma kavramının yerine kullanılmaktadır.²⁰¹ Bu kavram iptal davası altında, icrai ve idari nitelikteki idari kararların veya işlemlerin, iptal davasının nihai sonuca ulaşması anına kadar geçen süre içerisinde idari kararların yahut işlemlerin yürütmesinin durdurulması için kullanılmaktadır.

Çalışmamızın bu aşamasında, T.C. ve K.K.T.C. Hukukundaki koruma tedbirleri ele alınmıştır. Bir sonraki aşamasında ise, T.C. ve K.K.T.C Hukuku koruma tedbirlerinden yürürlüğü durdurma kavramıyla en çok benzerlik gösteren kavramları ayrı başlıklar halinde inceleyeceğiz.

1.1.2. Yürürlüğü Durdurma ile Yürütmeyi Durdurma Kavramları Arasındaki Benzer ve Farklı Yönlerin Ortaya Konulması

Burada Türk Hukuku kapsamında yürürlüğü durdurma ve yürütmeyi durdurma kavramları arasındaki benzer ve farklı yönleri ele almamızın nedeni, gerek uygulamada

¹⁹⁸ ERHÜRMAN, s. 226, 227, 229.

¹⁹⁹ ERHÜRMAN, s. 229, 231, 234, 238.

²⁰⁰ K.K.T.C. YİM Kararı: YİM 208/ 2018, D. 17/ 2019, s. 2, 19, 20, 21.

²⁰¹ ERHÜRMAN, s. 225.

gerekse doktrinde zaman zaman yürürlüğü durdurma kavramı yerine yürütmeyi durdurma kavramının kullanılmasıdır.²⁰² Aslında yürütmeyi durdurma, idari yargılama hukuku kapsamında kullanılan bir kavramdır. Bu kapsamda yürütmeyi durdurma kararı ancak idarenin eylem ve işlemlerine karşı verilebilir.²⁰³ Bu açıdan yürütmenin durdurulması, ilke olarak AYM'in yetki alanı içinde değildir.²⁰⁴

Yürürlüğü durdurma kararı, AY'ya herhangi bir aykırılık söz konusu olan hükümlerle ilgili olarak, görülmekte olan bir davanın sonuçlanmasına kadar yürürlükte kalması suretiyle kamu yararının olumsuz etkilenmesini yahut giderilmesi güç veya imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla verilen geçici bir tedbirdir.²⁰⁵ Bu durumda talep edilen yürürlüğü durdurma kararının, AYM tarafından AY'ya uygunluk denetimi yapılan bir hükümle ilgili olduğunu söyleyebiliriz.²⁰⁶ AYM, kanunların AY'ya uygunluğunun yargısal denetimini sağlamak üzere soyut ve somut norm denetimi yapmaktadır. Soyut norm denetimi diğer adıyla iptal davası, AY'da belirtilen bazı organların, yasama organı tarafından yeni kabul edilen bir kanunun aleyhine doğrudan doğruya AYM'e başvurulmasıyla gerçekleştirilen bir denetim yoludur.²⁰⁷ Somut norm denetimi ise diğer adıyla itiraz yolu, mahkeme görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasıyla ilgili olarak, o davada kullanılacak normun AY'ya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan bir denetimdir.²⁰⁸

Yürütmeyi durdurma ise, görülmekte olan bir dava çerçevesinde nihai kararın verilmesinin zaman alacağı durumlarda ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin telafisi güç yahut imkânsız durumların ortaya çıkmasını engellemek amacı güden geçici bir tedbirdir.²⁰⁹ Yürütmenin durdurulması istemi iptal davası altında ayrı bir talep olarak istenmekle birlikte, yürütmenin durdurulması talep edilen şeyin ilke olarak dava

---

²⁰² **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, s. 281. K.K.T.C. AYM Kararı: 29.07.2019, AYM 7/2019, D.3/2019, s. 56.

²⁰³ **ŞEMİ**, s. 17, **T.C. Anayasası**, m. 125, **ODYAKMAZ**, Zehra, "Yürürlüğü Durdurma", Anayasa Yargısı (Anayasa Mahkemesi'nin 33. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler), Ankara 1995, s.145.

²⁰⁴ **DEMİRCAN**, Fatih, "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Hukuki Niteliği", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 120, Ankara 2015, s. 133, tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1508, E.T.05.06.2019.

²⁰⁵ **ODYAKMAZ**, s. 149, **ŞEMİ**, s. 18.

²⁰⁶ **İBA/KILIÇ**, s.175, **ŞEMİ**, 17, 18.

²⁰⁷ **GÖZLER**, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, 10. Baskı, Bursa 2018, s. 459, **GÖZLER**, Kemal, Anayasa Hukuku Dersleri, 22. Baskı, Bursa 2018, s. 442, **GÖZLER**, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, 11. Baskı, Bursa 2019, s. 459, **GÖZLER**, Kemal, Anayasa Hukuku Dersleri, 24. Baskı, Bursa 2019, s. 442. **T.C. Anayasası**, m. 150.

²⁰⁸ **GÖZLER**, 22. Baskı, s. 460, **GÖZLER**, 11. Baskı, s. 460, **GÖZLER**, 24. Baskı, s. 444.

²⁰⁹ **ŞEMİ**, s. 14, **YAŞAR**, s. 752, 753, **ŞEN**, s. 159.

sonuna kadar askıya alınmasını ifade etmektedir.²¹⁰ Buradaki amaç, dava sonunda verilecek olan hükmün tam olarak uygulanabilme olasılığını artırmanın yanı sıra, temel hak ve özgürlüklere karşı yapılan hukuksuzlukların mümkün olduğu oranda erken giderilmesini sağlamaktır.²¹¹ Yürütmenin durdurulması isteminin yer aldığı iptal davası, hukuka aykırı yönetsel işlemlerin, yönetsel yargı yerleri bakımından iptal edilmesini sağlayan bir dava türüdür. Bu davada kişisel bir menfaati etkilenen kişi, idare mahkemesine başvurarak verilen kararın yetki, şekil, sebep, konu ve amaç bakımlarından hukuka aykırı olması sebebiyle iptalini ister.²¹² Yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için; bir idari işlem nedeniyle telafisi güç ya da imkânsız zararların doğması, işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve bu iki nedenin bir arada bulunması gerekmektedir. Ayrıca bu şartların gerçekleştiğine dair bir gerekçe gösterilmesi, ilke olarak davalı olan idarenin savunmasının alınmış olması, yahut savunma verme süresinin geçirilmiş olması şartları da aranmaktadır.²¹³

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında diyebiliriz ki, yürürlüğü durdurma ve yürütmeyi durdurma kavramları geçici birer tedbir olmaları açısından birbirleriyle benzerlik gösterse de anlam bakımından ve verildikleri kapsam bakımından farklılıklar göstermektedir. Bu doğrultuda yürürlüğü durdurma kararı, AYM tarafından AY'ya uygunluk denetimine konu olabilecek bir kuralla ilgili olarak verilmekteyken, yürütmeyi durdurma talebi, idari bir eylem yahut işleme karşı görülmekte olan bir davayla ilgili nihai karar çıkmasının zaman alacağı göz önünde tutularak, temel hak ve özgürlükler kapsamında bireylerin telafisi güç veya imkânsız durumların ortaya çıkmasını önlemek maksadıyla verilmektedir. Bunun yanında her iki kavram için söz konusu olan iptal davası açısından da farklılıklar söz konusudur. Yürürlüğün durdurulması kararı kapsamındaki iptal davasında, yürürlüğün durdurulması kararı esasa ilişkin kararın verilmesiyle birlikte ortadan kalkmamakta, iptal kararının R.G.' de yayımlandığı güne kadar hüküm ifade etmektedir. Yürütmenin durdurulması kararı kapsamındaki iptal davasında ise, verilen iptal kararıyla birlikte yürütmenin durdurulmasının devam etmesine gerek kalmamaktadır. Bunun nedeni ise, iptal kararı verildiği an itibariyle hüküm doğurmaya başlayarak, etkisini geçmişe dönük bir şekilde göstermektedir. Ancak yürürlüğü durdurma talep edilen iptal davasında verilen iptal kararı hem geriye

---

²¹⁰ ASLAN, 1993, s. 32, ŞEN, s. 159, KUL, s. 1.

²¹¹ ŞEN, s. 159.

²¹² GÖZÜBÜYÜK, s. 36, UYANIK, s. 1, 2, ASLAN, s. 31, İdari Yargılama Usulü Kanunu, m. 2/ a.

²¹³ KUL, s. 6- 9, KABOĞLU, s. 647, KIRATLI, s. 186, YAŞAR, s. 752, 753.

yürümekte hem de R.G.' de yayımlanana kadar hüküm doğurmamaktadır.²¹⁴ Her iki kavramın diğer önemli benzerliği ise, telafisi imkânsız bir zararın ortaya çıkacağı, bu zararın önlemeyeceği ya da telafisinin güç olacağı durumlarda yürürlüğü durdurma kararı veya yürütmeyi durdurma kararı verilebileceğidir.

1.1.3. Yürürlüğü Durdurma ve Ara Emri Kavramlarının Ele Alınışı

Medeni usul hukuku kapsamında müdahalenin men'i kavramı, uygulamada ara emri kavramı olarak kullanıldığından dolayı biz de bu kavramı kullanarak ilgili başlık altında yürürlüğü durdurma ve ara emri kavramlarını ele alacağız. Müdahalenin men'i emri, davalı tarafın yaptığı bir eylem veya davranışın yapılmamasına dair yasaklayıcı nitelikteki bir emirdir.²¹⁵ Ara emri ise, bir dava altında verilmiş olan tüm emirleri kapsamaktadır.²¹⁶ Ara emri, yasaklayıcı ve emredici nitelikte olan bir tür geçici tedbirdir.²¹⁷ Dava süresince yürürlükte kalmakla birlikte, davanın bitmesiyle birlikte ortadan kalkmaktadır. Ara emri talep eden taraf, talep ettiği şeyin dava boyunca korunmasını, satılmamasını, hibe edilmemesini veya ipoteklenmemesini sağlamaktadır. Hukuk davaları bakımından ara emri kavramı, dava sonuçlandığı zaman verilecek olan hükmün icrasını önceden garanti altına almayı amaçlamakla birlikte telafisi güç zararların meydana gelebileceği durumlarda verilebilmekte iken; ceza davalarında ise, işlenmekte olan bir suç olduğu zaman davanın sonucuna etki edebilecek duruma ulaşmayı yahut suçların önlenmesini sağladığını söyleyebiliriz.²¹⁸ Bu durumda, görülmekte olan bir davada ara emrine ilişkin karar verilirken esas dava sonuçlandırılmamaktadır.

Bir de idari yargılama hukuku kapsamında ara emri kavramı vardır. Bu ara emri de yürürlüğü durdurma kavramı gibi kamu gücüne yöneliktir. Ancak, yürürlüğü durdurma kavramından farkı, idari bir işlem veya dava konusu olan bir ihmalle ilgilidir. Medeni usul hukukundaki ara emriyle benzerliği ise ara emri kararı verilebilmesi için gereken üç koşulun varlığının aranması her ikisi için de geçerli olmasıyla ilgilidir.

Yürürlüğün durdurulması kararı, AY'ya aykırılığı söz konusu olan düzenlemelere ilişkin olarak verilmektedir. Diğer yandan yürürlüğün durdurulması

---

²¹⁴ ASLAN, 1994, s. 19.

²¹⁵ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 289.

²¹⁶ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 288.

²¹⁷ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 288, 289.

²¹⁸ SÖZMENER, Medeni Usul – 1, s. 289, 296, 298.

kararı, kamu yararı ve kamu düzeninin olumsuz etkilemesini önlemek ve telafisi güç veya imkânsız zararların önlenmesini sağlamak için verilmektedir.²¹⁹ Ara emri kararı verilebilmesi için yukarıda üç koşulun gerekliliğinden bahsetmiştik. Bu üç koşula baktığımız zaman yine yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi bakımından aynı koşulların varlığının gerekli olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle ara emri ve yürürlüğü durdurma kavramlarının da anlam ve verilme nedenleri bakımından birbirleriyle benzerlik gösterdiğini söylemek yerinde olacaktır.

Ara emri kararı, görülmekte olan bir davanın kesin hükümle sonuçlanmasına kadar geçen süre zarfında geçici yahut sürekli olarak verilebileceği gibi²²⁰ yürürlüğü durdurma kararı da aynı şekilde geçici yahut sürekli olarak verilebilmektedir.²²¹

Ara emri kavramı ile yürürlüğü durdurma kavramı özellik bakımından her ne kadar birbirlerine benzese de karar verme mercileri birbirinden farklıdır. Ara emri kararı verilebilmesi için hukuk davaları kapsamında kendisine ait yetkiyi kullanmakta olan her mahkeme, Hukuk Muhakemeleri Usul Tüzüğü'ne uygun davranarak ara emri kararı verebilmekte iken²²², yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için AY'nın 145. maddesinin AYM'e tanıdığı olduğu yetki çerçevesinde yürürlüğü durdurma kararı verilebilmektedir.²²³ Sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, yürürlüğü durdurma kararı ile ilgili bu sınırlayıcı kuralın etkisi, K.K.T.C. AYM'in, içtihadını yürürlüğü durdurma yetkisine genel olarak sahip olduğu yönünde değiştirmesine kadar devam etmiştir. Mahkeme, içtihat değişikliğinden önceki aşamada ara emri ve yürürlüğü durdurma terimlerini bir arada kullanmıştır:

*“Davacı/Müstediler aynı tarihte Mahkemeye dosyaladıkları tek taraflı bir istida ile davanın neticesine dek **yürürlüğün durdurulması** ve/veya söz konusu kanun maddelerinin uygulanmasının durdurulması zımında bir de **ara emri** verilmesini talep ettiler. ...”²²⁴*

*“... fıkralarının işbu dava neticeleninceye ve/veya mezkur kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasına değin **yürürlüğünün durdurulması** ve/veya söz konusu*

²¹⁹ ODYAKMAZ, Ankara 1995, s. 149, K.K.T.C. AYM Kararı: 28.06.2012, Birleştirilmiş AYM 12, 13 ve 14/2012, D.1/ 2012, s. 8, E.T.15.07.2019, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx>, Nevvar Nolan ile yapılan 28.08.2019 tarihli görüşme.

²²⁰ Fasil 9 Mahkemeler Yasası 9/ 1976, m. 41/1.

²²¹ Anayasa Yargısı, ODYAKMAZ, Ankara 1995, s. 149.

²²² Hukuk Muhakemeleri Usul Tüzüğü, m. 41/ 1.

²²³ K.K.T.C. Anayasası, m. 145/ 7.

²²⁴ K.K.T.C. AYM Kararı: 29.03.2007, AYM 1/2007, D.2/2007, s. 2, E.T. 15.07.2019, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx>.

*kanun maddelerinin uygulanmasının durdurulması zımında muhterem mahkemenin bir ara emri vermesi.*²²⁵

Bahse konu K.K.T.C. AYM kararlarına bakıldığı zaman, koyu harflerle belirtilen kavramlarda görüldüğü üzere her iki kavramın zaman zaman birlikte ve zaman birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir.

1.1.4. Anayasa Yargısında Koruma Tedbirleri

T.C. Anayasası'nın 36. maddesi kapsamında güvence altına alınan hak arama özgürlüğü; herkesin, adil yargılanma hakkına sahip olduğunu, diğer temel hak ve özgürlüklerden gerekli ölçüde yararlanılmasını ifade eden, bunların korunmasını sağlayan etkili güvence yollarından biridir.²²⁶ Burada bahsedilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, hakim önünde görülmekte olan bir davada, davacı ve davalı olanların hakkını değil, yapılan yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi kapsamakta olan bir haktır.²²⁷ AY ile tanınmış olan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi durumunda, herkes, gecikmeksizin yetkili makama başvurma imkanının tanınmasını isteme hakkına sahiptir.²²⁸ Buradan tek bir hukuki koruma yolu benimsenmediği, hem idari hem de yargısal başvuru imkanlarının sağlanmış olmasının güvence altına alınmış olduğu sonucuna varılabilmektedir.²²⁹

Anayasa yargısı, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini yasama organındaki çoğunluğa ait "müfritliğe"²³⁰ karşı korumaktadır.²³¹ Diğer bir ifadeyle Anayasa yargısı, yasama organının müfrit davranışlarının önüne geçilmesi, yarattığı olumsuz sonuçların giderilmesi, bireylerin yasama organındaki çoğunluğun müfrit davranışlarına karşı korunmasını amaçlayarak, yasama organının işlemlerini denetlemektedir.²³² Anayasa yargısının görevi, anayasal denetim süreci içerisindeki yasama işlerinin AY'ya uygun

²²⁵ **K.K.T.C. AYM Kararı:** 29.03.2007, AYM 1/2007, D.2/2007, s. 2, E.T. 15.07.2019, <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx>.

²²⁶ **T.C. Anayasası**, m. 36, **GÖZTEPE**, s. 209.

²²⁷ **GÖZTEPE**, s. 209, 210, T.C. AYM Kararı: E.S. 2007/ 33, K.S. 2010/ 48, R.G.21.06.2010, E.T.15.07.2019, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/a8ee53a1-5403-4f28-94ae-e1c88f264b83?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>.

²²⁸ **T.C. Anayasası**, m.40/1, **GÖZTEPE**, s. 209.

²²⁹ **GÖZTEPE**, s. 209.

²³⁰ Müfritlik kelimesi, aşırılık, aşırı olma durumu anlamında kullanılmıştır.

²³¹ **DAĞ**, Günay, "Anayasa Yargısı ve Çalışma Esasları", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s. 17.

²³² **DAĞ**, s. 16.

olup olmadığını aktif bir şekilde gözetmektir.²³³ Esas olarak bu durumun sağlanabilmesi de yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesiyle mümkündür.²³⁴ Yürürlüğü durdurma kavramı, yargısal işlev ve yargı yetkisi bütününün içinde yer almakta ve yargı yetkisini kullanma vasıtalarından birini oluşturmaktadır.²³⁵

Anayasa yargısında yürürlüğün durdurulması kararı, AY'ya uygunluk denetimi yapılacak olan bir normun, henüz esas bakımından incelenmesi yapılmadan veya esas yönünden incelenmesi yapılmış olup, AY'ya aykırı bulunmasıyla birlikte gerekçeli kararın yazılıp, iptal hükmünün yürürlüğe girmesine kadar ilgili normun yürürlüğünün askıya alınmasını ifade etmektedir.²³⁶ Ancak AYM, 1993 yılından önce AY'da kendine yürürlüğü durdurma kararı verebileceği ile ilgili yetki verilmediği yönünde birçok karar vermesine karşın, 1993 yılında vermiş olduğu yeni bir kararla bu içtihadından dönerek iptali istenen normlar bakımından yürürlüğü durdurma kararı vermeye başlamıştır.²³⁷ Yürürlüğü durdurma kararı istemi, iptal davalarına ilişkin yargılama sürecinde AYM'in bu konudaki içtihadı ile ortaya çıkmış olup, daha sonra ise yapılan itiraz başvuruları açısından da uygulanmaya başlayarak Anayasa yargısına has bir müessese haline gelmiştir.²³⁸ Ancak bu konuyla ilgili olarak birçok görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise aslında yürürlüğü durdurma müessesinin gerekli olup olmadığı değil de AY'da AYM'ye yürürlüğü durdurma yetkisinin açıkça verilmiş olmamasına rağmen AYM'in, içtihat yoluyla bu yetkiye sahip olup olamayacağı tartışmasıdır.²³⁹

Yürürlüğü durdurma kararı, kamu yararı ve kamu düzenini göz önünde tuttuğundan dolayı AYM yaptığı yargılamalar neticesinde bu kararı vermeyi kendinde zorunluluk olarak görmüştür.²⁴⁰ Bunun nedeni ise, AYM'in vermiş olduğu iptal kararının yayımlanmasına kadar geçen süreçte, normlar AY'ya aykırılığını sürdürmekte ve kamu yararı bakımından olumsuz etkisi devam etmektedir. İşte kamu yararını göz önünde

---

²³³ **TAŞKIN**, Ş. Cankat, "Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğün Durdurulması Kararları Ve Yasama Organının Hukuka Aykırı İşlemlerden Doğan Sorumluluğu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, Ankara 2007, s. 290, **USLU**, Ferhat, "Anayasa Yargısının Sınırları Sorunu", 2. Baskı, Ankara 2015, Ankara 2016, s. 226, **KÖKÜSARI**, İsmail, Anayasa Mahkemesi Kararlarının Türleri Ve Nitelikleri, 1. Baskı, İstanbul 2009, s. 3.

²³⁴ **USLU**, s. 226.

²³⁵ **USLU**, s. 226.

²³⁶ **ŞEMŞİ**, s. 17, **DAĞ**, s. 161.

²³⁷ **KÖKÜSARI**, s. 150, **USLU**, s. 225, **USLU**, Ferhat, Anayasa Yargısının Sınırları Sorunu, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 252.

²³⁸ **ALTAY**, Evren, "Anayasa Mahkemesi Kararlarında "Yürürlüğün Durdurulması", Anayasa Yargısı İncelemeleri 1", Ankara 2006, s. 359.

²³⁹ **ALTAY**, s. 359, **KÖKÜSARI**, s. 151.

²⁴⁰ **USLU**, s. 226.

tutmak, ileride telafisi güç ve imkânsız hallerin önüne geçmek adına yürürlüğü durdurma kararı vermesi kaçınılmaz bir hal almaktadır.²⁴¹

Görülmekte olan bir 'dava' kavramı içerisinde yürürlüğü durdurma kavramı da yer almaktadır.²⁴² AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verme yetkisi, bir davanın görülüp karara bağlanmasının ödev ve yetkisi içinde yer almaktadır. Bu karar, yargı bütünlüğü ilkesinin bir ön uygulaması olduğundan, nihai karardan ayrı fakat o davayla ilgili bir bölümü oluşturmaktadır.²⁴³ Ayrıca yürürlüğün durdurulması, yargılama aşamalarında yargı kolunun denetimini arttırıcı bir araç olarak da yargı bütünlüğü ilkesinin içinde yer almaktadır.²⁴⁴ Yapılan yargılamaların amacına ulaşabilmesi adına, yasalarda açıkça bir hüküm olmasa dahi önlem olarak adlandırabileceğimiz tedbir yetkisinin var sayılması Anayasa yargısı bakımından da bir zorunluluk olarak görülmektedir.²⁴⁵ Bunun nedeni, alınacak olan tedbirin, bireylerin çıkarlarıyla birlikte kamu yararı, kamu düzeni ve hukuk düzeninin koruyucu bir parçası haline gelecek olmasıdır. Çoğu zaman görülmekte olan davalar uzun yargılama süreci gerektirdiğinden dolayı bu süreç telafisi imkânsız zararlara yahut durumlara neden olmaktadır. İşte telafisi imkânsız zararların veya durumların önlenmesi adına hâkimin uygulamayı durdurma yetkisini diğer bir ifadeyle yargı işlevinin doğası gereği yürürlüğü durdurma kararı verme yetkisini kullanması gerekmektedir.²⁴⁶ Hâkimin bu yetkiyi kullanması, AY'ya aykırı bir normun olabildiğince hızlı bir şekilde ortadan kaldırılmasını sağlamakla birlikte, hukuk devleti, hukukun ve AY'nın üstünlüğü ile bağlayıcılığını korumaktadır.²⁴⁷

Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasının temel nedeni, AY'ya aykırı olan normların uygulanmasına son verilmek istenmesidir.²⁴⁸ Bu da yürürlüğü durdurma kararı verilmesiyle daha kolay bir biçimde gerçekleşmektedir. Aksi halde, AY'ya aykırılığı iddia edilen norm, hukuk aleminde varlığını sürdürerek uygulanmaya devam edecektir.²⁴⁹ Verilecek olan yürürlüğü durdurma kararları, anayasaya aykırı olan yasama işlemlerini hukuksal sonuç doğuramaz hale getirmektedir.²⁵⁰

---

²⁴¹ **USLU**, s. 226.

²⁴² **RUHİ**, s. 136, **USLU**, s. 225.

²⁴³ **USLU**, s. 225.

²⁴⁴ **USLU**, s. 226.

²⁴⁵ **USLU**, s. 226, 227.

²⁴⁶ **DOĞAN**, İlyas, "Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Yürürlüğü Durdurmanın Koşulları", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 4, İstanbul 1997, s. 62, **DAĞ**, s. 164, **USLU**, s. 226.

²⁴⁷ **USLU**, s. 227.

²⁴⁸ **USLU**, s. 227.

²⁴⁹ **USLU**, s. 227.

²⁵⁰ **USLU**, s. 227.

Anayasa yargısının konusunu oluşturan bir diğer dava ise AYM'e bireysel başvurudur (Anayasa Şikâyeti). 2010 yılında yapılan AY değişikliğiyle birlikte AY'nın 148. maddesinde AYM'in görev ve yetkileri arasına bireysel başvuru hakkı eklenmiştir. 148. maddenin 3. fıkrasına göre, *“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”*. AY'nın dışında AYMK'nın 45 – 51. maddeleri arasındaki hükümlerde ise bireysel başvuru ile ilgili ayrıntılar düzenlenmiş bulunmaktadır. 45. maddeye göre, *“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”*

Bireysel başvuru yolunun amacı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) giden başvuru sayısını azaltmayı sağlamaktır.²⁵¹ Bireysel başvuruda bulunabilmek içinse, AY'ya göre, 'olağan kanun yollarının', AYMK'nın 45. maddesinin 2. fıkrasında göre ise *‘kanunda öngörölmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının’* tüketilmiş olması gerekmektedir.²⁵²

Bireysel başvuru yoluyla ilgili olarak genel anlamda tedbir kararları, hak ihlali iddialarının çeşitliliği ve bireysel başvuru dahilinde korunan hakların sayısından ötürü, alınabilecek tedbirlerin tüketici olarak görünmesi mümkün değildir.²⁵³ Doktrinde, norm denetimi kapsamında yer alan tek geçici koruma tedbiri olan yürürlüğü durdurma, bireysel başvuru açısından da uygulanabilecek bir tedbir olarak önem teşkil ettiği vurgulanmaktadır.²⁵⁴ Yürürlüğün durdurulması yetkisinin koşulları kanunda açıkça

---

²⁵¹ **GÖZTEPE**, s. 229, **TURAN**, Hüseyin, *“Bireysel. Başvuru Yolunda Geçici Tedbir Kurumu”*, Ceza Hukuku Dergisi, C. 9, S. 24, Nisan 2014, s. 237 – 251, **GÖZTEPE**, Ece/ **ALPBAZ**, Mustafa Mert, (Kamu Hukukçuları Platformu) Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru – Türkiye Uygulamasının Almanya ve Strazburg Ekseninde Karşılaştırılması, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 23.

²⁵² **TATLIDİL**, Sıla, *“Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Makul. Sürede Yargılanma Hakkı”*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 32, S. 143, Ankara 2019, s. 10, **GÖZTEPE**, s. 229, **TURAN**, s. 237 – 251, **ŞİRİN**, Tolga, Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında. Bireysel Başvuru Hakkı, 1. Baskı, İstanbul 2015, s. 96, **FENDOĞDU**, s. 248. **T.C. Anayasası**, m. 148/ 3.

Anayasa'da *‘olağan kanun yolları’* olarak ifade edilen ibarenin yasada *“kanunda öngörölmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının”* olarak genişletilmiş olması karşısında, **SAĞLAM**, bunun Anayasa'ya uygun olarak yorumlanabileceğini yasada geçen *‘idari başvuru yollarının tamamı’* ifadesini *“olağan kanun yoluna gelebilmek için hukuken geçirilmesi zorunlu olan yollar”* olarak anlamak gerektiğini, aksi takdirde yasa kuralının Anayasa'ya aykırı olacağını belirtmektedir. Ayrıntılar için bkz. Fazıl **SAĞLAM**, Anayasa Hukuku Ders Notları, Lefkoşa 2013, s. 445-447.

²⁵³ **GÖZTEPE**, s. 233, 234.

²⁵⁴ **GÖZTEPE**, s. 233.

düzenlenmemiş olmasına karşın, kanundaki tek geçici hukuki koruma tedbiri bireysel başvuruda düzenlenmiştir.²⁵⁵

Bireysel başvuruda bulunulması, bireysel başvuruya konu edinilen karar yahut işlemle ilgili yürürlüğünün durdurulması söz konusu olmamaktadır.²⁵⁶ Çünkü yürürlüğü durdurma, iptal davasına konu olan hukuk kaynakları için söz konusu olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, iptal davasına konu olan hukuk kaynakları bireysel başvurunun konusu değildir.

Bireysel başvuru sonucunda, başvurucu lehine ileride verilecek olan bir kararın, geçmişe etkili bir şekilde bireyin temel hakkını korumada etkisinin kalmama ihtimali her zaman söz konusu olabilmektedir.²⁵⁷ Bu nedendir ki, kamu gücü işlem ve kararı nedeniyle ortaya çıkabilecek ağır sonuçları önleyebilmek ve Mahkeme tarafından verilen ihlal kararlarının etkisiz kalmasını önleyebilmek için bireysel başvurularda geçici tedbir imkânı tanınması gerekmiştir.²⁵⁸ Bu imkân, başvurucunun temel hakkının korunması açısından zorunluluğun ortaya çıkması durumunda daha belirgin bir hâl almıştır.²⁵⁹ Örneğin, işkence yasağı, kötü muamele gibi. Dolayısıyla tıpkı idari yargılama hukukundaki yürütmenin durdurulması ve medeni usul hukukundaki ihtiyati tedbir gibi bireysel başvuruda da geçici tedbir kararına ihtiyaç duyulmuştur. Böylelikle bireysel başvuru yolunda, başvurucunun hak ve özgürlüklerinin telafisinin mümkün olmayacak şekilde zarar görme tehlikesinin tespit edilmesi halinde, zararın ortaya çıkmasını önlemek adına geçici tedbir kararı verilebilmektedir.²⁶⁰ Verilecek olan tedbir kararı, her somut olayda farklı zararlar söz konusu olabileceğinden dolayı, içerik yönünden farklılıklar göstermektedir.²⁶¹

Bireysel başvuru yolunda geçici tedbir yetkisinin temel dayanağını AY'nın 148. maddesi oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise bireysel başvuruda bulunmaksızın geçici tedbir kararı talep edilmesinin mümkün olamayacağıdır.²⁶² Ancak bireysel başvuru yolunda geçici tedbir kararlarının temel dayanağının AY olması, AY'da geçici tedbir yetkisinin açıkça düzenlenmiş olduğu anlamına gelmemektedir.²⁶³ AY'nın 148.

---

²⁵⁵ GÖZTEPE, s. 233, 234. **Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü**, m. 73.

²⁵⁶ TURAN, s. 237 – 251.

²⁵⁷ TURAN, s. 237 – 251.

²⁵⁸ TURAN, s. 237 – 251.

²⁵⁹ TURAN, s. 237 – 251.

²⁶⁰ EROL, Gonca, "Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Tedbir", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 30, S. 30, Ankara 2017, s. 82.

²⁶¹ EROL, s. 83.

²⁶² TURAN, s. 237 – 251.

²⁶³ ŞİRİN, s. 256.

maddesi dışında geçici tedbir konusu, AYMK'un 49. maddesinin 5. fıkrasında *"Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvurunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere re'sen veya başvurunun talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar."* hükmü yer almaktadır. Bir de AYM İçtüzüğü'nün 73. maddesinin 1. fıkrasında *"Başvurunun yaşamına ya da maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğu anlaşılmaya üzerine, bölümlerce esas inceleme aşamasında gerekli tedbirlere re'sen veya başvurunun talebi üzerine karar verilebilir."* hükmü yer almaktadır. İlgili maddelerde geçici tedbir kararının hangi koşullarda verilebileceği düzenlenmiştir. Bu durumda;

- başvurunun temel haklarının korunmasında ıztırar olduğu hallerde,
- başvurunun yaşamına, maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlikenin söz konusu olduğu hallerde AYM tarafından geçici tedbir kararı verilebilmektedir.

Hangi durum söz konusu olursa olsun re'sen yahut başvurunun talebi üzerine geçici tedbir kararı verilebilmelidir. Böylelikle geçici tedbir kararının amacı, başvurunun hakkına yönelik bulunan ciddi tehlikenin, gerçekleşmiş bir zarara dönüşmesinin önüne geçmektir.²⁶⁴

Çalışmamızın sonraki bölümünde ise, çalışmamızın konusunu oluşturan yürürlüğü durdurma kavramı ve yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gereken koşullar ele alınacaktır.

1.2. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA

1.2.1. Genel Olarak

T.C. AYM'in denetiminde olan işlemlerinde yürürlüğü durdurma ile ilgili olarak AY'da ya da AYMK'da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak AYM İçtüzüğü'nün 45. maddesinin c fıkrasında ise yürürlüğü durdurma talebine ilişkin olarak, yürürlüğün durdurulmaması halinde telafisi imkânsız meydana gelecek olan bir zararın açıklanması gerektiği ile ilgili olarak hüküm bulunmaktadır. AYM İçtüzüğü'nün 46. maddesinin b bendinde de benzer bir kural bulunmaktadır. Bu kurallar, eski AYM İçtüzük'te yer almamaktadır. Bu durum, AYM'in yürürlüğü durdurma yetkisini artık

---

²⁶⁴ EROL, s. 61.

yerleşik bir düzen olarak benimsediğinin ve yargı işlevinin doğası gereği bu yetkiye sahip olduğunun açık kanıtıdır.²⁶⁵ Buna karşılık K.K.T.C. AY'sının "Organlar arasında Yetki Uyuşmazlığı" başlıklı 145. maddesinin 7. fıkrasında şöyle bir kural yer almaktadır: "Bu madde gereğince yapılan başvuru üzerine, Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu olan yasa, karar veya işlemin, karar verilmeye kadar, yürürlüğünün durdurulmasını emredebilir...". Çalışmamızın ileriki bölümünde bu konuya detaylı olarak değinilecektir.

Anayasa Mahkemesi'nin, bir normun AY'ya uygun olup olmadığını denetlemesine ilişkin olarak yürürlüğün durdurulup durdurulamayacağı sorunu doktrinde epeyce tartışma konusu oluşturmuş ve AYM de uzunca bir süre kendinde yürürlüğü durdurma kararı verme yetkisi görmemiştir.²⁶⁶ Öte yandan AYM tarafından verilen iptal kararlarının AY'nın 153. maddesi doğrultusunda gerekçeli kararların R.G.'de yayımlanmasından sonra hüküm ifade etmesi, buna bağlı olarak iptal kararlarının geriye yürümemesi gerekir. Bu çerçevede yürürlüğün durdurulması meselesi büyük bir önem taşır hale gelmiştir.²⁶⁷ Yürürlüğün durdurulması istemine dair ilk dava AYM'in önüne 1972 yılında gelmiş olup, AYM tarafından bu istem reddedilmiştir.²⁶⁸

1.2.2. Yürürlüğü Durdurma Kavramı

Yürürlüğü durdurma, AYM tarafından AY'ya uygunluk denetimi yapılan bir hükmün esas açısından incelemesi yapılmadan ya da esas açısından incelemesi yapıp iptal kararı verilmesi üzerine verilen iptal kararının yürürlüğe girmesine kadar geçen süre zarfında yürürlüğün askıya alınmasını yahut durdurulmasını ifade etmektedir.²⁶⁹ Yürürlüğü durdurma; esas karara hizmet etmekle birlikte, geç kalınması

²⁶⁵ DAĞ, s.165, **Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü**, m.45/c, 46/b.

²⁶⁶ DAĞ, s.162.

²⁶⁷ DAĞ, s.162, 165.

²⁶⁸ **T.C. AYM Kararı**: E.S.1972/13, K.S.1972/18, R.G.24.07.1972. İlgili karar, çalışmamızın ileriki bölümlerinde inceleneceğinden çalışmamızın bu bölümünde detaya girilmemiştir. DAĞ, s.162, **ODYAKMAZ**, 1995, s. 145.

²⁶⁹ İBA, Şeref/ **KILIÇ**, Abbas, **Anayasa Yargısı Dersleri**, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 175, **ŞEMİSİ**, s.17, 18, **CENGİZ**, Burcu, "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi Sonucunda Verdiği Kararların Nitelikleri Ve Etkileri", (Yasama Uzmanlığı Tezi), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Ankara 2014, s. 120.

T.C. AYM kararları incelendiği zaman, yürürlüğün durdurulması istemi için 'yürürlüğü durdurma veya yürürlüğün durdurulması' kavramları kullanıldığı, K.K.T.C. Yüksek Mahkeme'ye ait Yargıtay kararları incelendiği zaman ise, 'yürürlüğün durdurulması için prohibition emri' (prohibition emri) kavramı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bkz. D.2/ 2014, Yargıtay/ Asli Yetki No. 22/ 2013. K.K.T.C. AYM kararlarında ise, yürürlüğün durdurulması istemi için yürürlüğü durdurma kavramının yanında 'yürütmeyi durdurma

halinde doğacak tehlikeleri önlemeyi kendine amaç edinen ve yargılamanın bir bölümünü oluşturan²⁷⁰, yalnızca ciddi nedenlerin varlığı halinde verilebilecek bir karar niteliğinde olup, belli bir nedene dayanması gerekmektedir.²⁷¹ Aslında bakıldığında yürürlüğü durdurma, mahkemenin bir uyuşmazlığı çözebilmesi için her davanın özünde var olan bir usul aracıdır. ²⁷² Yürürlüğü durdurmanın amacı; AY'ya aykırı olan bazı düzenlemelerin, davanın sonuçlanmasına kadar yürürlükte kalmak amacıyla kamu yararını ve kamu düzenini olumsuz etkilemesini, giderilmesi güç ya da imkânsız zararlar ortaya çıkmasını önlemektir.²⁷³ AYM'in yürürlüğü durdurma müessesesini reddetmesi halinde, yapılan yargılamanın tamamlanıp iptal kararı verilmesi halinde, iptal kararının yayımlanmasına kadar geçecek olan süre içerisinde yargı denetime konu olacak olan normlar, yürürlüğünü devam ettireceğinden dolayı telafisi zor hatta imkânsız zararlar doğma olasılığı çok yüksek bir ihtimal haline gelecekti.²⁷⁴ İşte bu durumun önlenmesi adına AYM'in yürürlüğü durdurma kararı vermesi, yargı kolunun beklenen sonucu elde edebilmesi bakımından bir zorunluluk haline gelmiştir.²⁷⁵ Aksi taktirde hem bireyler hem toplum hem de kamu yararı ve kamu düzeni, hukukun korumasından mahrum bırakılmış olacaktır.

---

veya yürütmenin durdurulması' kavramları kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın ileriki bölümlerinde bu konuya değinilmiştir.

Yargıtay tarafından kullanılan kavram ile K.K.T.C. AYM tarafından kullanılan kavram birbirinden farklıdır. Yargıtay tarafından kullanılan prohibition emri kavramı; herhangi bir mahkeme ya da yargı niteliğinde yetki kullanan herhangi bir makamın yanlış bir kararının uygulanmasını önlemek için verilmektedir. Bkz. **SAĞLAM**, Fazıl, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Lefkoşa 2016, s. 235.

Kanunların AY'ya uygun olup olmadığının def'i yoluyla denetlenmesi uzun zaman almaktaydı. Bu nedenle konuyla ilgili şüpheleri kısa zamanda gidermek ve kanunun uygulanmasıyla yargılamanın selameti için ortaya çıkabilecek tehlikeleri ortadan kaldırmak amacıyla ABD, bir takım koruyucu önlemler geliştirmiştir. Bunlardan biri 'kanunların yürürlüğün durdurulması niteliğinde' olan injunction'dır. Diğer ise, 'kanun karşısında tarafların hak ve yükümlülüklerini saptamak' olan declaratory judgement'dir. Fakat çalışmamızla daha ilgili olduğundan, injunction kavramı ele alınmıştır. Injunction kavramının kökeni İngiltere'dir. Bu halde injunction; bir kimsenin, kendisine uygulanması muhtemel olan ve uygulanması halinde sonradan giderilmesi imkânsız zararlar doğuracak bir kanunun AY'ya aykırı olduğu iddiasıyla Mahkemeye başvurarak injunction talebinde bulunmasıdır. Kısaca injunction, bir kanunun uygulanarak henüz bir davaya yol açması beklenmeksizin, uygulanmasına engel olmayı amaçlayan bir usuldür. Bkz. **TEZİÇ**, Erdoğan, Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), 21. Baskı, İstanbul 2016, s. 248, 249.

²⁷⁰ **GÖREN**, s. 238, 239.

²⁷¹ **DOĞAN**, s. 45.

²⁷² **ÖZKUL**, Fatih, "Anayasaya Uygunluk Denetiminin Amacı Kapsamında, Anayasa Mahkemesinin İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği İlkesinin, Anayasa Yargısında "Yürürlüğü Durdurma" Ve "Yokluk" Kavramlarının Değerlendirilmesi", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 0, S. 4, 2015, s. 412. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155609>, E.T. 01.12.2018.

²⁷³ **GÖZTEPE**, s. 221, 222, **ODYAKMAZ**, s. 149, **DAĞ**, s. 164.

²⁷⁴ **DAĞ**, s. 164.

²⁷⁵ **DAĞ**, s. 164.

1.2.3. T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararı

Verilebilmesi İçin Gerekli Koşullar

1.2.3.1. Telifisi İmkânsız Bir Zarar Doğması

Yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gereken en önemli koşullardan biri telifisi imkânsız bir zarar ya da telifisi imkânsız bir durumun gerçekleşme tehlikesi olmasıdır.²⁷⁶ İleride telifisi imkânsız bir zarar yahut durumun ortaya çıkmasını engellemek amacıyla yürürlüğü durdurma kararı verilmelidir.²⁷⁷ AYM bu gerekçeyle yürürlüğün durdurulmasına ilişkin karar verebilmektedir.²⁷⁸ AYM, yürürlüğü durdurmaya ilişkin kararlarında genellikle “... ve bu kararın yürürlüğe girmesine kadar Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulanması durumunda daha sonra giderilmesi güç yada olanaksız durum ve zarar doğabilecek;...”²⁷⁹ şeklinde ifadelerle yer vermektedir. Şu hâlde AYM, sonradan giderilmesi güç ya da imkânsız bir durum yahut doğabilecek bir zarar tehlikesi olduğu durumları göz önünde bulundurmaktadır. Ancak AYM, telifisi imkânsız bir zarar yahut durumun açıkça neler olduğunu belirleyememiş ve bunun ölçütünün ne olduğu saptayamamıştır.²⁸⁰ Aşağıda değinilen kararlar yürürlüğün durdurulmasına ilişkin kararlardır. Bu tür kararlarda belli bir ölçüt yer almamakla birlikte, ‘telifisi güç ya da imkânsız zarar’ kavramının kendisi zaten bir ölçüttür. Fakat öğretisi bu kararları inceleyerek benzer olaylara ilişkin belirli ölçütler geliştirebilmektedir. Bu durum, her olayın farklı nicelik ve niteliğinden kaynaklanmaktadır. Mahkeme, telifisi imkânsız bir zararı yahut durumu, “iptal kararı verilmesi durumunda ... kararın yürürlüğe girmesine kadar sonradan giderilmesi güç yada olanaksız ... zararlar”

²⁷⁶ **TÜRKOL**, Cengiz, “Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002 s. 70, **DOĞAN**, İlyas, “Anayasa Mahkemesinde Yürürlüğün Durdurulmasında Almanya Modeli Ve Türkiye”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, s. 325, **Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü**, m.45/c, **CENGİZ**, s. 131, 133.

²⁷⁷ **ÖZKUL**, s. 413.

²⁷⁸ **DOĞAN**, s. 49.

²⁷⁹ **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1994/63, K.S. 1994/60-1, R.G.23.07.1994. Anayasa Mahkemesi'nin 1994 yılına ait yürürlüğü durdurma kararına ilişkin olarak sonradan giderilmesi güç ya da imkânsız bir durum yahut doğabilecek bir zarar tehlikesi olduğu ifadelerine yer verdiği kararlara örnekler;

1. E.S.1994/66, K.S.1994/63-1, R.G.23.07.1994.

2. E.S.1994/64, K.S.1994/61-1, R.G. 23.071994.

3. E.S.1994/67, K.S. 1994/64-1, R.G.23.07.1994.

4. E.S. 1994/70, K.S. 1994/65-1, R.G.20.08.1994.

²⁸⁰ **DOĞAN**, s.325, 326. **T.C. AYM Kararları**: E.S. 1994/63, K.S. 1994/60-1, R.G. 23.07.1994, E.S.1994/66, K.S.1994/63-1, R.G.23.07.1994, S.21999, E.S.1994/64, K.S.1994/61-1, R.G. 23.071994, E.S.1994/67, K.S. 1994/64-1, R.G.23.07.1994, E.S. 1994/70, K.S. 1994/65-1, R.G.20.08.1994. Bu kararlar DOĞAN tarafından taranan kararlardır.

E.S. 1998/10, K.S.1998/3-2, R.G.23.05.1993, E.S.2000/45, K.S.2000/5, R.G.05.10.2000, E.S.2000/14, K.S.2000/3, R.G.19.09.2000, E.S.2002/97, K.S.2002/9, R.G.14.06.2002, E.S.2008/66, K.S.2008/17, R.G.30.07.2008, E.S.2010/29, K.S.2010/21, R.G.22.07.2010, E.S.2014/61, K.S.2014/6, R.G.11.04.2014.

şeklinde ifade etmiştir.²⁸¹ Bu tanım, iptal kararlarının etkisini azaltan önemli olguları, telafisi imkânsız zarar veya durum olarak değerlendirmektedir.²⁸² Bu konu ile ilgili bir açıklık olmamasına rağmen, yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için, ileride verilmesi muhtemel olan bir iptal kararını sonuçsuz bırakacak kadar önemli olması gerekmektedir.²⁸³ Telafisi imkânsız bir zarar veya durumun ne olduğunu esas olarak tespit etmek için bir kriter olmasa da onun gerçekleşebileceği diğer bir ifadeyle zararın yahut durumun doğması tehlikesinin kuvvetle muhtemel olması hususuna dikkat çekmek gerekmektedir.²⁸⁴ İleride meydana gelme ihtimali olan ve telafisi imkânsız zarar yahut durumun kamu yararını etkileyecek ölçüde olması gerekmektedir. Kamu yararı bakımından yürürlüğü durdurma kararının verilmesini aşağıda inceleyeceğiz.

1.2.3.2. Kamu Yararı Bulunması

Kamu yararı, AY'nın 3. bölümünde "*sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler*" ismini taşıyan ana başlığı altında III. alt başlıkta düzenlenmektedir. Esasen kamu yararının kelime anlamı olarak tam bir karşılığı bulunmamaktadır. Çünkü kamu yararı kavramı da belirsiz kavramlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla önce yasada sonra uygulamada somutlaştırılmış olmakla belirgin bir norm alanına kavuşmaktadır. Ancak kamu yararı, AY'ların devlete yüklemiş olduğu birtakım görevlere ilişkin, değer yargıları içeren ahlâki bir kavram olmakla birlikte, bu kavramın AY'ya dayanan siyasal ve toplumsal ilkelerle ilgili olduğu söylenebilir.²⁸⁵ Çünkü önemli olan kamu ihtiyaçlarının giderilmesidir. Buna bağlı olarak idarenin tüm faaliyetlerinde amaç, kamu yararı haline gelmiştir.²⁸⁶ Kamu yararında ön planda olan toplum yararadır. Toplum için yararlı olan

---

²⁸¹ DOĞAN, s. 49. **T.C. AYM Kararları:** E.S. 1994/63, K.S. 1994/60-1, R.G. 23.07.1994, E.S.1994/66, K.S.1994/63-1, R.G.23.07.1994, E.S.1994/64, K.S.1994/61-1, R.G. 23.07.1994, E.S.1994/67, K.S. 1994/64-1, R.G.23.07.1994, E.S. 1994/70, K.S. 1994/65-1, R.G.20.08.1994. Bu kararlar DOĞAN tarafından taranan kararlardır.

E.S. 1998/10, K.S.1998/3-2, R.G.23.05.1993, E.S.2000/45, K.S.2000/5, R.G.05.10.2000, E.S.2000/14, K.S.2000/3, R.G.19.09.2000, E.S.2002/97, K.S.2002/9, R.G.14.06.2002, E.S.2008/66, K.S.2008/17, R.G.30.07.2008, E.S.2010/29, K.S.2010/21, R.G.22.07.2010, E.S.2014/61, K.S.2014/6, R.G.11.04.2014.

²⁸² DOĞAN, s. 49.

²⁸³ DOĞAN, s. 49.

²⁸⁴ DOĞAN, s. 49.

²⁸⁵ KELEŞ, Ruşen, "*Kıyıların Korunması ve Toplum Yararı*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, C. 44, S. 1, Ankara 1989, s. 58, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/38282>.

²⁸⁶ GÜLLÜ, s. 27.

bireylerin de yararına olmaktadır.²⁸⁷ Bu bağlamda AYM telafisi imkânsız bir zarar yahut bir durum tehlikesi nedeniyle yürürlüğü durdurmaya yönelik vereceği kararını kamu yararı gözeterek vermektedir.²⁸⁸ Bu durumda kamu yararı bir kamu düzeni gereği olduğundan AYM yürürlüğü durdurma kararı verirken onu korumak maksadıyla karar vermek zorundadır.²⁸⁹ AYM iptal kararı verdiğinde, karar yayımlanıncaya kadar, kurallar AY'ya aykırı niteliğiyle yürürlüğünü ve kamu yararı bakımından olumsuz etkisini sürdürmektedir.²⁹⁰ AYM de yürürlüğü durdurma kararı vererek kamu yararını korumak ve ileride telafisi imkânsız zarar veya durumların ortaya çıkmasını önlemek amacıyla yürürlüğü durdurma yetkisini kullanmaktadır.²⁹¹ Yürürlüğün durdurulmasındaki kamu yararı, yürürlüğün durdurulmamasına göre daha baskın olması gerekmektedir.²⁹² Tüm demokratik anayasalarda olduğu gibi K.K.T.C. AY'sında da Devletin belli amaçları vardır. Bu amaç, kamu yararı ve kamu düzeninin gerçekleştirilmesidir. K.K.T.C. AYM içtihadında kamu düzeni, kişilerin AY kapsamında temel hak ve özgürlüklerin korunması olarak ifade edilmektedir.²⁹³

K.K.T.C. AYM, 2012 yılında vermiş olduğu kararında geçici tedbir olan yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için kamu yararının gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁹⁴ Mahkeme, kamu yararı bakımından katlanılamayacak büyük bir zararın varlığı halinde geçici tedbir olan yürürlüğü durdurma kararı verilip verilemeyeceği konusunu incelemektedir. Böylelikle diyebiliriz ki yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için kamu yararı dikkate alınması gereken önemli koşullardandır.

---

²⁸⁷ **TOMBALOĞLU**, Nermin, “*Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, s. 360, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208442>.

²⁸⁸ **TÜRKOL**, Cengiz, “*Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002, s. 71, **GÖZTEPE**, s. 222, 224, **DOĞAN**, s. 50, **RUHİ**, Muhammet Emin, “*Türk Anayasa Yargısında Yürürlüğün Durdurulması*”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-4, Erzincan 2001, s. 141, **CENGİZ**, s. 133, 134.

²⁸⁹ **DOĞAN**, s. 50, **AKYALÇIN**, s. 47, **RUHİ**, s. 141.

²⁹⁰ **TÜRKOL**, s. 71, **RUHİ**, s. 141, **DOĞAN**, 1997, s. 50.

²⁹¹ Yukarıda bahsedilen durum, K.K.T.C. AYM'in yürürlüğünün durdurulmasına ilişkin içtihadını oluşturan ana formülüdür. Nevvar Nolan 28.08.2019 tarihli görüşme. **RUHİ**, s. 141, **TÜRKOL**, s. 72, **DOĞAN**, 1997, s. 50.

²⁹² **DOĞAN**, s. 966, **DOĞAN**, 1997, s. 53.

²⁹³ **KKTC AYM Kararları**: 03.08.1973, AYM 6/ 1973, s. 4, E.T. 15.07.2019, 09.03.1994 Birleştirilmiş AYM 14,15/1998, D.1/ 1994, s. 9, E.T. 16.07.2019, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx.

²⁹⁴ **KKTC AYM Kararı**: 28.06.2012, Birleştirilmiş AYM 12,13,14/ 2012, D.1/ 2012, E.T. 16.07.2019, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx. Çalışmamızda bu kararın ele alınmasının nedeni yürürlüğü durdurma kararı verilip verilmemesiyle ilgili olarak KKTC Anayasa Mahkemesi'nin içtihadından dönerek ilk kez farklı karar vermesidir.

1.2.3.3. İvedilik Bulunması

Yürürlüğün durdurulması ile ilgili kararlar ivedilikle incelenerek karara bağlanmalıdır.²⁹⁵ Yukarıda da bahsettiğimiz üzere telafisi imkânsız zararların önlenmesi bakımından yürürlüğü durdurmaya yönelik karar ivedilikle verilmelidir. İvedilik koşulu, zaman ve başka bir anayasal korumanın sağlanamayacağı durumlarda ortaya çıkmaktadır.²⁹⁶ Zamana ilişkin olarak; yürürlüğü durdurma kararının beklenen sonucu verebilmesi bakımından buna uygun bir zaman içerisinde verilmesi gerekmektedir.²⁹⁷ Burada ifade edilen esas hükmün verileceği ana kadar bir geç kalma tehlikesinin varlığıdır. Diğer bir ifadeyle esas hükmün verilmesi anına kadar bir ivedilik bulunması gerekmektedir. Burada ivediliğe ilişkin durum söz konusu olduğu zaman onun ertelenemeyecek durumda olması aranmalıdır.²⁹⁸ Başka bir anayasal korumanın sağlanamayacağı durumlara ilgili olarak vurgulanması gereken husus şudur: Müdahale edilmediği takdirde esasa ilişkin verilecek karar anlamsızlaşacaksa, yahut esasa ilişkin verilecek karar önemli derecede anlamını yitirecekse, böyle bir durumun varlığından söz edilebilir.²⁹⁹ Bu durumda yürürlüğü durdurma kararı verilmezse ileride telafisi güç bir zararın doğması kaçınılmaz olur. İş yoğunluğunun önüne geçilebilmesi açısından ilk inceleme aşamasında yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gerekli koşulların bulunup bulunmadığı incelenmeli, gerekli koşulların bulunmaması halinde reddedilmelidir.³⁰⁰ İlk inceleme aşamasıyla birlikte ivedilik gerekip gerekmediği incelenerek herhangi bir ivediliğin varlığı durumunda görülmekte olan dava derhal karara bağlanarak yürürlüğü durdurmaya ilişkin hüküm verilmelidir.

Görüldüğü üzere bahse konu üç koşul birbirine bağlı üç ayrı kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Esas olarak ileride telafisi imkânsız bir zarar meydana gelme ihtimali ile kamu yararının göz önünde tutulması arasında bir bağlantı bulunmakta ve biri diğerine feda edilememektedir. Bu kavramların ivedilik gerektirip gerektirmediği de yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için oldukça önemlidir.

---

²⁹⁵ ŞEMŞİ, s. 21.

²⁹⁶ DOĞAN, s. 138.

²⁹⁷ DOĞAN, s. 138.

²⁹⁸ DOĞAN, s. 138.

²⁹⁹ DOĞAN, s. 138.

³⁰⁰ ŞEMŞİ, s. 21, 22.

1.2.4. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilebilmesi İçin Gerekli Koşullar

K.K.T.C. AYM, K.K.T.C. AY'nın 147. maddesi kapsamında AY'ya uygunluk denetimine tabi bir yasanın, kararnamenin, tüzüğün, Cumhuriyet Meclisi İttüzüğünün, Cumhuriyet Meclisi kararının, yönetmeliğin yahut bunlardan herhangi birinin kuralına ait yürürlüğü durdurma kararı verebilme yetkisini, zaman içerisinde kendinde görmeye başlamıştır.³⁰¹

T.C. AYM kararlarında yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için, telafisi imkânsız bir zarar doğması, kamu yararı bulunması ve ivedilik bulunması gerektiğine ilişkin koşullardan çalışmamızın önceki başlıklarında bahsetmiştik. K.K.T.C. AYM ise, yürürlüğü durdurma kararı verebilmesi için bu üç koşulun yanında iptali istenen kuralın açıkça AY'ya aykırılığı da aranmaktadır.

Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle açılan bir iptal davasında aleyhine iptal kararı verilmesi istenen bir yasanın ya da yasa gücünde kararnamenin (YGK'nin) yürürlüğünün durdurulması talep edilmektedir. Bu durumda AYM, yürürlüğü durdurma kararı verip veremeyeceğini bahse konu koşulları dikkate alarak incelemektedir. AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verip vermemesi kendi takdirine bağlı olup, kamu yararını da dikkate alarak kendi takdir yetkisini kullanmaktadır.³⁰² AYM, yürürlüğü durdurma kararı verip veremeyeceğini aşağıdaki koşulları dikkate alarak vermektedir. Bu koşullar şöyle sıralanabilir:

- yürürlüğün durdurulması talep edilen kuralın AY'ya aykırı olduğunun **kuvvetle muhtemel** olması,
- ileride giderilemez zararların veya giderilemez durumların ortaya çıkma ihtimalinin güçlü olması,
- aciliyetin söz konusu olması,
- yürürlüğün durdurulmasındaki kararındaki kamu yararının, yürürlüğün durdurulmamasından çok daha fazla olması³⁰³

Burada dikkat çeken önemli noktalardan biri, yürürlüğün durdurulması talep edilen kuralın AY'ya aykırı olduğunun muhtemel olması değil de **kuvvetle muhtemel** olması

³⁰¹ **K.K.T.C. AYM Kararı:** 28.06.2012, Birleştirilmiş AYM 12,13,14/ 2012, D.1/2012, s. 10, **K.K.T.C. Anayasası**, m. 147.

³⁰² **K.K.T.C. AYM Kararı:** 06.08.2012, Birleştirilmiş AYM 20,21/ 2012, D.2/ 2012, s. 10.

³⁰³ **DOĞAN**, 1997, s. 49, 50, **SAĞLAM/ TATLİDİL**, s. 51. **K.K.T.C. AYM Kararları:** 13.03.2014, AYM 18/2013, D.1/ 2014, s. 4. 06.08.2012, Birleştirilmiş AYM 20,21/ 2012, D.2/ 2012, s. 11. 29.09.2016, AYM 13/2016, D.5/ 2016, s. 2,3,13. 29.07.2019, AYM 7/ 2019, D.3/ 2019, s. 6, 7.

gerektiğidir. Bunun nedeni, açık aykırılığa yakın bir aykırılık aranması gerektiği ile ilgilidir.³⁰⁴ Dikkat çeken diğer önemli nokta ise, aciliyetin söz konusu olduğu durumlara ilgilidir. Mahkemenin, yürürlüğü durdurma kararı vermeden önce aciliyet olup olmadığını tespit edebilmesi için, esas hakkında kararı beklemenin kamu yararı bakımından büyük bir zarara neden olması gerekmektedir. Bu kapsamda iptali istenen yasanın uygulanmasının durdurulması için, iptal kararının beklenmemesi gerekmektedir.³⁰⁵ Görüldüğü üzere bahse konu koşullardan aciliyet ve kamu yararı aslında birbirleriyle iç içe bir hal almış durumdadır. Bunun yanında ilgili AYM kararında yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için yürürlüğün durdurulması talep edilen kuralın AY'ya aykırı olduğunun kuvvetle muhtemel olması ve ileride giderilemez zararların veya giderilemez durumların ortaya çıkma ihtimalinin güçlü olması koşulları birlikte aranmaktadır.³⁰⁶

Yürürlüğü durdurma kararı verilmeden önce esas hakkındaki kararı beklemek kamu yararı bakımından önemli bir zarara sebebiyet vermiyorsa, geçici tedbir olan yürürlüğü durdurma kararı verilmesini gerektirecek bir durum yoktur. Ancak K.K.T.C. AYM, AY'ya aykırılık koşulunun açık bir şekilde görülmesi karşısında, iptali istenen yasanın uygulanmaması için iptal kararını beklemezsizin AYM derhal yürürlüğü durdurma kararı verebileceği görüşündedir.³⁰⁷

Kamu yararı bağlantısı, AY'ya aykırı bulunmasının kuvvetle muhtemel olması koşulu açısından da aranmaktadır. Kamu yararı gereklerine uygun görülmesiyle kastedilen yürürlüğü durdurma kararı verilmesiyle ortaya çıkacak olan boşluğun kamu düzeni açısından tehdit olmaması yahut kamu yararına aykırı bir sonuç doğurmaması gerektiğidir.³⁰⁸

1.2.5. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Özellikleri

Anayasa yargısında AYM'in vermiş olduğu yürürlüğü durdurma kararları, doğurduğu sonuçlar bakımından basit bir usul kararı olarak değerlendirilmemelidir.³⁰⁹

³⁰⁴ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 51. **K.K.T.C. AYM Kararı:** 06.08.2012, Birleştirilmiş AYM 20,21/ 2012, D.2/ 2012, s. 11.

³⁰⁵ **K.K.T.C. AYM Kararı:** 13.03.2014, AYM 18/ 2013, D.1/ 2014, s. 5.

³⁰⁶ Nevvar Nolan 28.08.2019 tarihli görüşme. **K.K.T.C. AYM Kararları:**13.03.2014, AYM 18/ 2013, D.1/ 2014, s. 5, 06.08.2012, Birleştirilmiş AYM 20,21/ 2012, D.2/ 2012, s. 10.

³⁰⁷ Nevvar Nolan 28.08.2019 tarihli görüşme. **K.K.T.C. AYM Kararları:** 29.09.2016, AYM 13/ 2016, D.5/ 2016, s. 11,12,13. 06.08.2012, Birleştirilmiş AYM 20,21/ 2012, D.2/ 2012, s. 10.

³⁰⁸ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.1/ 2014, AYM 18/ 2013, 13.03.2014, s. 6.

³⁰⁹ **ODYAKMAZ**, s. 149, 153, **ŞEMŞİ**, s. 22.

Çünkü bu kararların, Anayasa yargısının, görev ve yetkilerini etkin bir biçimde sağlayabilmesindeki rolü oldukça büyüktür. AYM, bir hukuk devletinde azınlık haklarının korunmasını, kişi haklarının korunmasını ve saygı gösterilmesini, hak ve özgürlükleri insan onuruna yakışacak bir şekilde güvence altına alma işlevini üstlenmektedir.³¹⁰

T.C. Anayasası'nın 153. maddesine göre AYM'in iptal kararları gerekçeleri yazılmadan açıklanamaz. Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İçtüzüğü ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi yahut bunlardan birinin bir hükmüyle ilgili verilen iptal kararları, R.G.'de yayımlanmakla yürürlükten kalkar. Bu kararlar, yasama, yürütme, yargı organlarını, idari makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. Her yargılamada olduğu gibi anayasa yargısı da belli bir zamana gerek duyar.³¹¹ Bu zaman içerisinde de AYM'in vereceği kararları sonuçsuz bırakmaya yönelik birtakım yaklaşımlar ortaya çıkabilecektir.³¹² Bu yaklaşımlar, hukuka olan güveni boşa çıkarabilir. Dolayısıyla bunları önleyebilmek için, hukukun sınırları içinde kalıp usule ilişkin yetkilerle genel anlamda hukuksal koruma arasındaki sıkı ilişkiyi göz önünde tutarak, AY'ya uygunluk denetiminin yapılması bir zorunluluktur.³¹³ Böylelikle AY'da güvence altına alınmış hak ve özgürlüklerin hayata geçirilebilmesi adına AYM, anayasal yetkilerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmekle yükümlüdür. İşte AYM de geçici nitelik taşıyan önlemler alma yetkisini içtihat yoluyla sağlamıştır.³¹⁴ Böylece AYM bu önlemlerle birlikte, tarafların beklemediği ve kamuyu zarara uğratabilecek gelişmeleri bertaraf edebilecektir.³¹⁵ Buradaki esas amaç, AY'yı korumak ve anayasanın üstünlüğünü sağlamaktır. Böylece AYM'in görevini icra edebilmesi için gereken imkân ve araçlar da sağlanmış olmaktadır.³¹⁶ İşte yürürlüğü durdurma müessesesinin içtihat yoluyla kazanılması, anayasal korumanın etkin bir biçimde sağlanabilmesi için kaçınılmaz bir çözüm olarak kendini göstermiştir.³¹⁷

Bilindiği üzere anayasa hukukunda bir yasa yahut başka bir kamusal tasarruf aleyhine AYM'de dava açmak uygulamanın devamına engel teşkil etmez. Yürürlüğü durdurma bunun için gereklidir.³¹⁸ Anayasal sistemin istikrar kazanabilmesi de buna

---

³¹⁰ ŞEMŞİ, s. 22.

³¹¹ USLU, s. 226, 227, KÖKÜSARI, s. 158, DEMİRCAN, s. 135, ŞEMŞİ, s. 23.

³¹² ŞEMŞİ, s. 23.

³¹³ ŞEMŞİ, s. 23.

³¹⁴ ŞEMŞİ, s. 24.

³¹⁵ ŞEMŞİ, s. 24.

³¹⁶ ŞEMŞİ, s. 24.

³¹⁷ ODYAKMAZ, s. 147, 148, ŞEMŞİ, s. 24.

³¹⁸ ŞEMŞİ, s. 24.

bağlıdır. Aksi takdirde anayasal yetkilerin etkin bir şekilde kullanılması mümkün olamaz. Kısacası, AY'ya uygunluk denetiminin hakkıyla yerine getirilebilmesi için yürürlüğü durdurma, gerekli bir araçtır.³¹⁹

Geçici hukuki korumayla yargılama süresi arasında sıkı bir bağ vardır. Bunun nedeni ise; yargılama süresinin uzamasıyla birlikte hukuki korumanın önem kazanacak olmasıdır. Bu durum medeni usul hukuku bakımından açıkça görülebilmektedir.³²⁰ Ancak yargılamaların uzun sürmesi durumunda verilecek olan geçici tedbirin, kısa süren yargılamalarda verilemeyeceği algısı oluşmamalıdır.³²¹

Genel olarak medeni usul hukuku, davaya bakmakta olan mahkemenin yargı kararının etkililiğinin arttırılmasını sağlamakla birlikte mahkemelerin uymak zorunda olduğu kuralları da içermektedir.³²² Anayasa yargısında davanın içeriğine paralel bir şekilde, hukuka uygun ve adaletli bir şekilde tarafların haklarının teminat altına alınması, bağımsız ve özgür kararlar verilmesi amaçlanır. Medeni usul hukuku, bu anlamda AY'ya uygunluk denetimiyle anayasa hukukunun maddi anlamda uygulanması ve hayata geçirilmesine yardımcı olur.³²³ Bu durum sağlanırken de ortaya biçim sorunları çıktığından yürürlüğü durdurma müessesesinin gerekliliği dikkat çekmektedir. İşte yürürlüğü durdurma kararlarını usul hukukunda uygulanan diğer geçici tedbirlerden ayırmak üzere aşağıdaki hedeflerin altını çizilmelidir:

- esas hakkındaki kararın geç verilmesinden dolayı ortaya çıkacak boşluk halinde AY'ya aykırılığın, esas kararın verilmesinden önce kalıcı hale gelmesini önlemek ve
- AY'ya uygunluk denetimi sırasında taraflar arasında hukuka olan güvensizliğe sebebiyet veren tehlikeli gelişmeleri ve devletin işleyişinde oluşacak sorunları önlemek.³²⁴

Bu da gösteriyor ki, AYM tarafından kullanıldığı şekliyle yürürlüğü durdurma yetkisi, sadece bir usul sorunu değildir. Zaten öyle olsaydı, açık bir yasal düzenlemeye dayanması zorunlu olurdu.³²⁵

---

³¹⁹ ŞEMSi, s. 24.

³²⁰ ŞEMSi, s. 27.

³²¹ ŞEMSi, s. 28.

³²² ODYAKMAZ, s. 149, ŞEMSi, s. 28.

³²³ ŞEMSi, s. 28.

³²⁴ ŞEMSi, s. 28.

³²⁵ ODYAKMAZ, s. 153, ŞEMSi, s. 29.

Yargılamaların çoğu zaman uzun bir süreci zorunlu kılması³²⁶ yürürlüğü durdurma kararının bu uzun süreçte bir köprü görevini üstlenmesi gerekli kılmaktadır.³²⁷ Somut olaylar ve objektif gelişmeler, davacının davayı kazanmış olmasına rağmen tatmin etmeyebilir. AYM de bu durumda yürürlüğü durdurma gibi geçici tedbir kararı vererek esas kararı güvence altına almayı amaçlamaktadır.³²⁸

1.2.6. Genel Değerlendirme

T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verebilmesi için:

- Sonradan giderilmesi güç ya da imkânsız bir durumun doğabilme tehlikesi karşısında, ileride verilmesi muhtemel bir iptal kararını sonuçsuz bırakacak derecede bir önem söz konusu olmalıdır.

- Kamu yararı, kamu düzeninin bir gereği olduğu için AYM kamu yararını gözetmelidir. Buradaki kamu yararı yürürlüğün durdurulmamasına göre daha baskın olmalıdır.

- İleride telafisi güç zararların meydana gelmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda ivedilik koşulu göz önünde tutulmalıdır.

T.C. Anayasa Hukuku'nda yürürlüğün durdurulmasına ilişkin AY'da açık bir hüküm olmadığından bahsetmiştik. AYM öğretide yapılan tartışmaları göz önünde tutarak, 2004 yılında kendi alanı ile sınırlı bir Anayasa Değişikliği Önerisi geliştirmiştir. Bu öneride yürürlüğün durdurulmasına ilişkin bir hüküm yer almaktaydı.³²⁹ Öneriye göre AY'nın 153. maddesine aşağıdaki kuralın eklenmesi yararlı görülmüştü: *"...Anayasa'ya aykırılık konusunda güçlü belirtiler bulunması ve uygulanması halinde sonradan giderilmesi imkânsız durum ve zararların önlenmesi bakımından yürürlüğün durdurulması kararı verebilir. ..."*³³⁰. Bu değişiklik önerisinin gerekçesi şöyledir: *"Üçüncü fıkraya eklenen yeni hüküm, Anayasa Mahkemesi'nin içtihat yoluyla geliştirdiği yürürlüğü durdurma uygulamasının pozitif Anayasa normuna dönüştürülmüş biçimidir"*.³³¹ Bu öneri, daha sonraki AY Değişikliklerinde benimsenmiş

³²⁶ USLU, s. 226, 227, KÖKÜSARI, s. 158, DEMİRCAN, s. 135.

³²⁷ ŞEMŞİ, s. 30.

³²⁸ ŞEMŞİ, s. 30.

³²⁹ Anayasa Mahkemesi'ne İlişkin Anayasa Değişikliği Önerisi, 2004, s. 6.

³³⁰ Anayasa Mahkemesi'ne İlişkin Anayasa Değişikliği Önerisi, 2004, s. 6.

³³¹ Anayasa Mahkemesi'ne İlişkin Anayasa Değişikliği Önerisi, 2004, s. 7.

olsaydı, uygulamadaki yerleşik AYM içtihadı bir kural olarak AY'da yer almış olacaktı. Bu durumda yürürlüğü durdurma, artık yasal bir dayanağa sahip olmuş olacaktı.

2010 Anayasa Değişikliğinde aynı öneri içinde yer alan bireysel başvuru benimsenirken, yürürlüğün durdurulmasına ilişkin öneriye yer verilmemiş olması, Anayasa koyucunun yürürlüğü durdurmayı, değiştirilmesi zor bir pozitif düzenleme metni yerine bir içtihat konusu olarak benimsediği anlamına gelebilir. Aksi takdirde yürürlüğü durdurma imkânının AYM'in yetkileri arasından çıkarılmasının tercih edilmesi daha mantıklı olurdu.

K.K.T.C. AYM, yürürlüğü durdurma kararının verilebilmesi için aşağıdaki koşulları aramaktadır:

- Yürürlüğün durdurulması talep edilen kuralın AY'ya aykırı olduğu **kuvvetle muhtemel** olmalıdır.
- İleride giderilemez zararların veya giderilemez durumların ortaya çıkma ihtimalinin güçlü olması gerekir.
- İleride giderilemeyecek zararların meydana gelmesi karşısında aciliyet koşulu dikkate alınmalıdır.
- Yürürlüğün durdurulmasındaki kararındaki kamu yararı, yürürlüğün durdurulmasından çok daha fazla olmalıdır.

Açıkça AY'ya aykırılık bulunması koşulu K.K.T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verip vermemesinde önemli bir role sahipken, T.C. AYM için bu durum netlik kazanmış değildir. Bazı yürürlüğü durdurma kararlarında açıkça AY'ya aykırılık olasılığı dikkate alınıp bu konuya ilişkin tespitlerde bulunulurken, bazı yürürlüğü durdurma kararlarında ise bu durum dikkate alınmamakta AY'ya aykırılığa ilişkin herhangi bir tespitte bulunulmamaktadır. Bu ikinci durum, 'ihzası rey'de bulunma endişesinden kaynaklanıyor olabilir.

2. BÖLÜM

ANAYASA MAHKEMESİNİN YETKİ ALANI BAĞLAMINDA YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI VERİLİP VERİLEMEYECEĞİ SORUNU

2.1.T.C. ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREV VE YETKİLERİ YÖNÜNDEN YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI

2.1.1. Genel Olarak T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Görev ve Yetkileri

Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri AY'nın 148. maddesinde düzenlenmiştir. Bunlardan konumuzla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olan ilk beş fıkralar şu şekildedir:

“Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

Aynı maddenin son fıkrasında ayrıca “*Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir*” denilmektedir. Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ve milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararların denetlenmesi (AY m. 85) bu fıkranın gönderme yaptığı görevlerdendir. Tabii yürürlükte olan olağan dönem Kanun Hükmünde Kararname’lerin (KHK’ların) denetimi de AYM görev ve yetkileri arasında yer alır.

Anayasa Mahkemesi’nin denetim kapsamı ise şekil bakımından ve esas bakımından denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şekil bakımından denetimde kanunların AY’da belirtilmiş olan usul ve şekle tabi tutularak yapıлып yapılmadığı, AY ve İçtüzükte gösterilen teklif ve karar yeter sayıları ile birlikte ivedilikle görüşememe koşuluna uyulup uyulmadığı araştırılır. Esas bakımından denetim ise, bir kanun içeriğinin AY’da yer alan hükümlere uygun olup olmadığını sebep, amaç ve konu unsurları bakımından araştırılmasıdır.³³²

Anayasa Mahkemesi, konumuzla yakından ilgili olan norm denetimi görevini, soyut norm denetimi (iptal davası, dava yolu) (AY m. 150), somut norm denetimi (itiraz yolu, def’i yolu) (AY m. 152) olarak yerine getirmektedir.

Şekil bozukluğu nedeniyle iptal davası açabilme yetkisi AY’nın 150. maddesinde “*Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir.*” şeklinde ifade edilmektedir. Bu denetim yolu, AY’da belirtilmiş olan bazı organların herhangi bir kanunun aleyhine doğrudan doğruya AYM’nde iptal davası açabilmelerine yöneliktir.³³³ AYM, gerekli incelemesini tamamladıktan sonra denetim konusu kuralın AY’ya aykırı olduğu sonucuna varması halinde, AY’ya aykırılığı iddia edilen kanunun iptaline karar vermektedir.³³⁴ İptal kararı verilmesi halinde iptale konu

³³² ÖZBUDUN, s. 393- 395, GÖZLER, 22. Baskı, s. 439- 441, GÖZLER, 24. Baskı, s. 439, 440, KESKİNSOY, s. 317, FENDOĞDU, s. 122, 131- 133.

³³³ GÖZLER, 22. Baskı, s. 442, GÖZLER, 24. Baskı, s. 442, GÖZLER, 10. Baskı, s. 459, GÖZLER, 11. Baskı, s. 459.

³³⁴ GÖZLER, 22. Baskı, s. 452, GÖZLER, 24. Baskı, s. 452. T.C. Anayasası, m. 153/3.

olan kural ya da kurallar, iptal kararının R.G.'de yayımlanmasıyla birlikte re'sen yürürlükten kalkmaktadır.³³⁵

İtiraz yolu ise, bir davaya bakmakla yetkili mahkemenin o davaya bakarken uygulayacağı bir kanunun yahut Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerinin AY'ya aykırı olduğu görüşüyle AYM'e başvurusudur. İtiraz yoluna ilişkin ilgili madde Anayasa'nın 152. maddesinde AY'ya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi başlığında yer almaktadır. İlgili maddenin 1. fıkrasında *“Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.”* hükmü yer almaktadır. Mahkeme, AYM'in vereceği karara kadar davayı geri bırakmaktadır. Somut norm denetimi diğer bir ifadeyle itiraz yoluna başvurulabilmesi için görülmekte olan bir dava olması gerekmektedir. Bu davada uygulanacak kanun yahut Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerinin AY'ya aykırı olduğuna Mahkemece kanaat getirilmesi ya da taraflardan birinin ileri sürdüğü AY'ya aykırılık iddiasının Mahkemece ciddi bulunması halinde bu denetim yoluna başvurulabilmektedir.³³⁶

Soyut norm denetimi ile somut norm denetimi arasındaki en büyük fark, soyut norm denetiminde görülmekte olan bir dava olmamasına karşılık somut norm denetiminde görülmekte olan bir dava olmasıdır.³³⁷ Soyut norm denetiminde, çoğunlukla hukuk alemine yeni giren bir kanun söz konusudur.³³⁸

Görüldüğü gibi yukarıda sayılan görev ve yetkilerle ilgili AY kurallarında yürürlüğü durdurma yetkisinden söz edilmiş değildir. İşte gerek Mahkemenin önceki ve sonraki kararlarında ve gerekse öğretideki tartışmanın düğüm noktası da burada kendini göstermektedir. Yürürlüğü durdurma yetkisi Ay'da açıkça belirtilmeli midir? Yoksa sayılan yetkilerin kapsadığı bir yetki midir? İşte bu sorular tartışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

---

³³⁵ GÖZLER, 22. Baskı, s. 452, GÖZLER, 24. Baskı, s. 452, FENDOĞDU, s. 143. T.C. Anayasası, m. 153/3.

³³⁶ KABOĞLU, s. 360, GÖZLER, 22. Baskı, s. 444, 445, GÖZLER, 24. Baskı, s. 444, 445, ÖZBUDUN, s. 404, GÖZLER, 10. Baskı, s. 460, GÖZLER, 11. Baskı, s. 460, KESKİNSOY, s. 313, FENDOĞDU, s. 143. T.C. Anayasası, m. 152/ 1.

³³⁷ ÖZBUDUN, s. 401, GÖZLER, 10. Baskı, s. 459, GÖZLER, 11. Baskı, s. 459, 460, KESKİNSOY, s. 318, 319, FENDOĞDU, s. 143, 146.

³³⁸ GÖZLER, 10. Baskı, s. 459, GÖZLER, 11. Baskı, s. 459.

Uygulamaya bakıldığında yürürlüğü durdurma kararının, soyut norm denetimi altında açılan davalarda söz konusu olduğunu görüyoruz. Çalışmamızın bir sonraki başlığında somut norm denetimi altında yürürlüğü durdurma kararı verilip verilemeyeceği değerlendirilecektir. Bireysel başvuru yolu ise, çalışmamızın önceki bölümünde Anayasa yargısındaki koruma tedbirleri başlığında ele alındığından, bu bölümde işlenmeyecektir.

2.1.2.Somut Norm Denetimi Altında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilip Verilemeyeceğinin Değerlendirilmesi

Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğü durdurma yetkisine sahip olup olmadığı yönünde yapılmış olan değerlendirme genellikle soyut norm denetimi kapsamında yürütülmüştür.³³⁹

Soyut norm denetimi kapsamında yürürlüğün durdurulup durdurulamayacağı tartışmasından sonra somut norm denetimi kapsamında yürürlüğün durdurulması istemi ilk kez 1997 yılında AYM'in önüne gelmiştir. Mahkeme, yürürlüğü durdurma istemli bu başvuruda herhangi bir açıklamaya yer vermeksizin yürürlüğün durdurulması istemini reddetmiştir.³⁴⁰ Bu istemin reddedilmesi, yürürlüğün durdurulmasının istendiği kuralın yasa koyucu tarafından değiştirilmiş olduğu, dolayısıyla yürürlüğü durdurma kararı verilmesine gerek olmadığı yönünde bir gerekçeye dayandırılmıştır.³⁴¹ Bir sonraki davada ise, yine somut norm denetimi altında yürürlüğün durdurulması talep edilmiş, ancak AYM, yürürlüğü durdurma talebi koşullarının bulunmadığı gerekçesiyle istemi reddetmiştir.³⁴² İlgili dava, koşulların bulunması halinde somut norm denetimi altında talep edilen yürürlüğün durdurulabileceğine ilişkin ilk işareti oluşturmuştur.³⁴³ 2006 yılına kadar somut norm denetimi kapsamındaki hiçbir davada yürürlüğün durdurulması talebi kabul edilmemiştir. 2006 yılında yapılan somut norm denetimi kapsamındaki davalarda ise yürürlüğün durdurulabileceği yönünde karar verilmiştir.³⁴⁴ AYM'in yürürlüğün durdurulması yönünde vermiş olduğu kararlar da; ileride telafisi zor ya da imkânsız

³³⁹ ŞEMSİ, s. 104.

³⁴⁰ T.C. AYM Kararı: E.S. 1997/ 30, K.S. 1997/ 46, R.G.17.09.1997. ŞEMSİ, s. 104.

³⁴¹ T.C. AYM Kararı: E.S. 1997/ 30, K.S. 1997/ 46, R.G.17.09.1997. ŞEMSİ, s. 104.

³⁴² E. 1997/ 64. ŞEMSİ, s. 104.

³⁴³ ŞEMSİ, s. 104.

³⁴⁴ T.C. AYM Kararları: E.S. 2006/ 20, K.S. 2006/ 6, R.G.01.03.2006, E.S. 2006/ 21, K.S. 2006/ 12, R.G.17.03.2006 ve E.S. 2006/ 33, K.S. 2006/ 10, R.G.15.03.2006. ŞEMSİ, s. 104.

durum yahut zararların önüne geçme amacı ağır basmaktadır. Bu kararlar, iptal edilmiş olan kanunun R.G.'de yayımlanacağı güne kadar yürürlüğü durdurma kararı verilmesini zorunlu kılan nedenlerle ilgili kararlardır.³⁴⁵ Esas olarak bu kararların önem arz ettiği nokta; soyut norm denetimi altında talep edilen yürürlüğü durdurma kararlarından farklı olarak, ilgili davalarda esas hakkında kararı verilmesiyle birlikte yürürlüğün zaten dava tarafları açısından durdurulmuş olmasıdır.³⁴⁶

AYM'in, somut norm denetimi kapsamında yürürlüğün durdurulması yönünde karar verip veremeyeceği tartışmalıdır. Örneğin doktrinde somut norm denetimi kapsamında yürürlüğün durdurulmasına yönelik karar verilmemesi gerektiğini vurgulayanlar vardır.³⁴⁷ Bu görüşte olanlar, uygulanmakta olan bir kanuna ilişkin itiraz başvurusunda AYM'in yürürlüğü durdurma kararı vermesinin, hukuka olan güveni zedeleyeceğini savunmaktadır.³⁴⁸ Bir diğer düşünce ise, itiraza konu olan kural için zarar doğma gibi bir durumun söz konusu olmayacağı yönündedir.³⁴⁹

Fakat gerek soyut norm denetimi, gerekse somut norm denetimi olsun, asıl sorun, yürürlüğü durdurma kararı verilmediği takdirde AY'ya aykırı olan kural uygulanmaya devam edecek olmasıdır. Dolayısıyla somut norm denetimi kapsamındaki kural AYM tarafından iptal edilsin ya da edilmemesi ilgili kararın R.G.'de yayımlanması anına kadar bahse konu kural geçerliliğini sürdürecektir.³⁵⁰ Bu nedenle AY'ya aykırı kuralın uygulanması halinde ileride telafisi güç yahut imkânsız zararlar meydana gelecekse, her iki denetim türünde de yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi isabetli olabilecektir. Tabii soyut norm denetiminde yürürlüğün durdurulması ile somut norm denetiminde yürürlüğün durdurulması arasında her iki dava türünün özelliğinden kaynaklanan bir farklılık bulunmaktadır. Somut norm denetimi, görülmekte olan bir davadaki kuralla ilgilidir. Diğer bir farklılık ise, şekil bakımından AY'ya aykırılığın somut norm denetiminde söz konusu olmamasıdır. Somut norm denetiminde davaya bakmakta olan Mahkeme, uygulanacak olan normu AY'ya aykırı görürse ya da taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasını ciddi

---

³⁴⁵ **ŞEMSİ**, s. 105.

³⁴⁶ **ŞEMSİ**, s. 105.

³⁴⁷ **TÜRKOL**, Cengiz, "Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması", (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002, s. 86, 87.

³⁴⁸ **DEĞİRMENCİOĞLU**, Mutlu, "Anayasa Yargısında Geçici Tedbir Kararı Bağlamında Yürürlüğün Durdurulması", (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2004, s. 74, **TÜRKOL**, s. 87, **ŞEMSİ**, s. 105.

³⁴⁹ **ŞEMSİ**, s. 105.

³⁵⁰ **ŞEMSİ**, s. 105, 106, **ÖMEROĞLU**, Abdullah, "Türk Yargısında Somut Norm Denetimi", (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 127.

bulursa, AYM'in konuyla ilgili vereceği karara kadar davayı geri bırakmaktadır. Dolayısıyla ilgili normun yürürlüğü o davanın tarafları için belli bir süre ertelenmiş olmaktadır. Ancak karar verildikten sonra yürürlüğün durdurulmasına ilişkin tüm koşulların somut norm denetimine tabi kural için de uygulanması gerekli olabilir. Bu çerçevede davaya uygulanmakta olan bir kuralın yürürlüğünün durdurulması, o kuralın uygulanmasıyla taraflar için ortaya çıkabilecek telafisi güç yahut imkânsız zararları önleyebilecektir.

2.2. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma İle İlişkileri

2.2.1. Genel Olarak K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi

K.K.T.C. yargı kolları arasında ayrı olarak kurulmuş bir AYM bulunmamaktadır. Dolayısıyla AYM görevini Yüksek Mahkeme (YM) üstlenmiştir. YM ise, AYM görevi yanında Yüce Divan, Yargıtay ve Yüksek İdare Mahkemesi (YİM) görevleri de yapmaktadır.³⁵¹ YM, 1 başkan ve 7 yargıçtan oluşmaktadır (AY m. 143/1). AYM, 1 başkan ve 4 yargıçtan oluşurken³⁵², Yargıtay ve YİM 1 başkan ve 2 yargıç ya da başkanın oturumda bulunmadığı hallerde sadece 3 yargıçtan oluşarak en kıdemli yargıç başkanlık yapmaktadır.³⁵³ AYM'in görev ve yetkileri arasında ön denetim, soyut ve somut norm denetimi, ön plana çıkmaktadır. K.K.T.C. AY'nda ayrıca organlar arasında yetki uyuşmazlıklarını çözme görev ve yetkisine de yer verilmiştir.³⁵⁴ İşte bu yetkiye ilişkin AY'nın 145. maddesinin 7. fıkrasında, T.C. AY'ndan farklı olarak yürürlüğü durdurma kararı verme yetkisi açıkça yer almaktadır.³⁵⁵ Buna karşılık öndenetim, soyut veya somut norm denetimi ile ilgili maddelerde böyle bir yetkiye yer verilmemiştir.³⁵⁶

Anayasa'nın 144. maddesinin 1. fıkrasına göre "*Anayasa Mahkemesi bu Anayasa, yasa ve Mahkeme Tüzüğü kurallarında gösterilen bütün konularda kesin olarak karar verme hususunda münhasır yargı yetkisine sahiptir*". Bunun yanında,

³⁵¹ SAĞLAM, Fazıl, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Ders Notları, 1. Baskı, Lefkoşa 2016, s. 226, DAYIOĞLU, Salih S., "K.K.T.C. Anayasasında Yargının Yeri ve Anayasa Yargısı", Anayasa Yargısı Dergisi, C. 9, Ankara 1992, s. 377, NECATİGİL, Zaim M., Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Anayasa ve Yönetim Hukukunun Esasları, Lefkoşa 2015, s. 4, 147. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 143/2.

³⁵² SAĞLAM, s. 226, 227, NECATİGİL, s. 4. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 143/3.

³⁵³ SAĞLAM, s. 226, 227, DAYIOĞLU, s. 377, 378, NECATİGİL, s. 4. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 143/4.

³⁵⁴ NECATİGİL, s. 6, 145, SAĞLAM, s. 229. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 145.

³⁵⁵ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D. 16/ 87, AYM 18/ 87, 2.10.1987. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 145-148, SAĞLAM, s. 230.

³⁵⁶ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 146, 147, 148.

1985 K.K.T.C. AY'nın herhangi bir normunu yorumlayabilmesi bakımından da münhasır bir yetkiye sahiptir.³⁵⁷

AYM'in verdiği kararlarla ilgili ana ilkelere gelince:

- AYM'in vermiş olduğu kararlar kesin olup, gerekçesi yazılmadan açıklanmamaktadır.³⁵⁸
- AYM tarafından AY'ya aykırı olması nedeniyle iptal edilmesine karar verilen YGK, tüzük, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü, Cumhuriyet Meclisi kararı, yönetmelik yahut bunlardan birinin kuralı gerekçeli AYM kararının R.G.'de yayımlanmasıyla birlikte yürürlükten kalkmaktadır.³⁵⁹
- AYM'in vermiş olduğu iptal kararları geriye yürümektedir.³⁶⁰

Çalışmamızda K.K.T.C. AYM'in yürürlüğün durdurulmasıyla bağlantılı olabilecek görev ve yetkileri esas alınacaktır. Bunlardan ilki devlet organları arasındaki yetki uyuşmazlıklarıyla ilgilidir. K.K.T.C. AY'nin 145. maddesinin 1. fıkrasına göre *“Anayasa Mahkemesi Devlet organları arasında kuvvet veya yetki uyuşmazlık veya itirazlarına dair herhangi bir konu ile ilgili olarak yapılan başvuru hakkında, kesin olarak karar vermek yargı yetkisine sahiptir.”* Bu konuya ilişkin başvurular, itiraz edilmesinden itibaren 30 gün içinde yapılmalıdır.³⁶¹ Yapılan başvuruya istinaden AYM tarafından verilmiş olan karar, ilgililere ve R.G.'de yayımlanmak için Cumhurbaşkanına yazılı olarak bildirilmektedir.³⁶² Yapılan başvuruyla birlikte AYM, başvuruya konu olan bir norm, karar yahut işleme ilgili, karar verinceye dek, **yürürlüğün durdurulması** emri verebilmektedir.³⁶³ İşte K.K.T.C. AY'nin 145. maddesinin 7. fıkrasına dayanarak AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verebileceği açıkça görülmektedir.

K.K.T.C. AYM'in görevleri arasında yer alan diğer bir görev ise, ön denetimdir. Ön denetim, bir yasanın R.G.'de yayımlanmasından önce yapılmaktadır.³⁶⁴ KKTC'de ön denetimi harekete geçirme yetkisi yalnızca Cumhurbaşkanına tanınmıştır. Cumhurbaşkanı, yasaları ya da Meclis kararlarını R.G.'de yayımlamadan önce, AY'ın

³⁵⁷ K.K.T.C. Anayasası, m. 149/1. **NECATİGİL**, s. 5, 6, 120, **SAĞLAM**, s. 228.

³⁵⁸ K.K.T.C. Anayasası, m. 150/1. **SAĞLAM**, s. 58.

³⁵⁹ K.K.T.C. Anayasası, m. 150/2.

³⁶⁰ K.K.T.C. Anayasası, m. 150/4.

³⁶¹ K.K.T.C. Anayasası, m. 145/4. **SAĞLAM**, s. 58.

³⁶² K.K.T.C. Anayasası, m. 145/6.

³⁶³ K.K.T.C. Anayasası, m. 145/7.

³⁶⁴ **SAĞLAM**, s. 45, **NECATİGİL**, s. 121.

herhangi bir kuralına aykırı olup olmadığına dair inceleme yapılmak üzere AYM'ne sunabilmektedir.³⁶⁵ AYM, sunulan kuralın AY'ya aykırı olduğu yönünde bir karar vermişse, bahse konu kural Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanmaz ve gerekçesiyle birlikte Meclis'e geri gönderilir.³⁶⁶ Ancak bu durumda yasaların geri gönderilmesine ilişkin AY'nın 94. maddesindeki genel kurallar uygulanmamaktadır.³⁶⁷ Cumhurbaşkanı'nın ön denetimle ilgili yetkileri, sadece yayımlama yetkisine sahip olduğu hukuk metinleri için söz konusudur.³⁶⁸ AY'nın 95. maddesinin 1. fıkrasında sayılan Meclis kararları Meclis Başkanı tarafından yayımlanacağından bunlara ilişkin ön denetim yapılamamaktadır.³⁶⁹ Bunların dışında kalan Meclis kararları, yasaların ilanı gibi işlem gördüğünden, Cumhurbaşkanı bunlara ilişkin olarak ön denetim başlatabilmektedir.³⁷⁰

Soyut norm denetimi ve bir sonraki başlıkta yer alan somut norm denetimi T.C. AY'ndaki sonradan denetim alanıyla benzerlik gösterir. Ancak bunların denetim alanı K.K.T.C. AY'nda çok daha geniş tutulmuştur.³⁷¹ K.K.T.C. AY'nin 147. maddesine benzer bir düzenleme Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) AY'nin 113. maddesinde de yer almaktaydı.³⁷² Fakat 147. maddeyle birlikte bu düzenleme iptal davasına konu olabilecek metinleri, kararname, tüzük, Meclis İçtüzüğü ve yönetmelikleri kapsayacak şekilde düzenlenerek yetki alanını genişletmiş oldu.³⁷³ Soyut norm denetimi, AY'nin 147. maddesinde iptal davası başlığı altında ele alınmıştır. İlgili maddeye göre, yasanın, kararnamenin, tüzüğün, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü'nün, Meclis kararının, yönetmeliğin ya da bunlardan birinin bir kuralının AY'ya aykırılığı yahut uygun olmadığı gerekçesiyle AYM nezdinde doğrudan doğruya iptal davası açılabilmektedir.³⁷⁴ İptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi'nde temsil edilen siyasal

³⁶⁵ SAĞLAM, s. 45, NECATİGİL, s. 121. K.K.T.C. Anayasası, m. 146/1.

³⁶⁶ SAĞLAM, s. 45. K.K.T.C. Anayasası, m. 146/3.

³⁶⁷ SAĞLAM, s. 46.

³⁶⁸ SAĞLAM, s. 46, NECATİGİL, s. 121.

³⁶⁹ K.K.T.C. Anayasası, m. 95/1, SAĞLAM, s. 46, NECATİGİL, s. 121.

³⁷⁰ SAĞLAM, s. 46, NECATİGİL, s. 121.

³⁷¹ SAĞLAM, s. 46.

³⁷² KTFD Anayasası, m. 113: "(1)Devlet Başkanı, Kıbrıs Türk Federe Meclisinde grubu bulunan veya bulunmayan siyasal partiler, siyasal gruplar ve en az dokuz milletvekili veya kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda yasa ile saptanacak diğer kurum, kuruluş sendika (sendikalar federasyonu, sendikalar konfederasyonunu da kapsar) veya makamlar bir yasanın, veya herhangi bir yasanın herhangi bir kuralının veya Kıbrıs Türk Federe Meclisinin herhangi bir kuralına aykırı veya ona uygun olmadığı gerekçesi ile Yüksek Mahkemeye doğrudan doğruya iptal davası açabilirler.

(2)Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkeme doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı iptali istenen yasanın, veya herhangi bir yasanın herhangi bir kuralının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer."

³⁷³ NECATİGİL, s. 123.

³⁷⁴ DAYIOĞLU, s. 381, NECATİGİL, s. 122, 123. K.K.T.C. Anayasası, m. 147/1.

partiler, siyasal gruplar, en az 9 milletvekili veya kendi görevlerini ilgilendiren durumlarda diğer kurum, kuruluş ya da sendikalara tanınmıştır.³⁷⁵

Yasalar, tüzükler, yönetmelikler, Meclis İhtüzüğü ve Meclis kararlarının yanında kararnamelerle ilgili de iptal davası açılabilceğinden bahsetmiştik. Öğreti ve içtihatlarla göre, K.K.T.C. AY'nın, 147. maddesinde bahsedilen 'kararnameler'; K.K.T.C. AY'nın 112. maddesindeki yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak olan ekonomik konulara ilişkin YGK ve sıkıyönetim süresi içerisinde, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanacak olan Bakanlar Kurulu'nun çıkaracağı yasa gücündeki kararnamelerdir.³⁷⁶ Ancak SAĞLAM, bunu daraltıcı bir yorum olarak değerlendirmektedir:

“Anayasa’da soyut norm denetimine konu olabilecek hukuk kaynakları sıralanırken, Türkiye’den farklı olarak, yasa gücünde kararnamelerden söz edilmediğine göre, bunların kararname sözcüğü içinde yer aldığı kabul edilmesi son derece doğaldır. Ancak ... “Kararname” sözcüğünün “Bakanlar Kurulu kararlarını ya da emirnamelerini” kapsamadığı görüşü doğruysa, o zaman Anayasa’nın 103/1, 108/1, 110/3 (b) ve 121/5. maddelerinde geçen kararname sözcüğüne ne anlam verilecek? Özellikle 103/1, 110/3 (b) ve 121/5. maddelerde geçen kararname sözcüğünün Bakanlar Kurulu kararını, hatta bir ya da iki bakanlığı ilgilendiren kararları kapsadığı, bunların yasa gücünde kararnamelerle bir ilgisi bulunmadığı kuşkusuzdur. Bu durumda AYM’nin yaptığı daraltıcı yoruma ... bir anlam vermekte ya da aramakta güçlük çektiğimizi belirtmemiz gerekiyor ...”³⁷⁷

Öte yandan Türkiye’de olağanüstü hâl KHK’larının AY’a aykırılığı iddiasında bulunmak mümkün değilken, K.K.T.C. AY’da bu şekilde bir kurala yer verilmemiştir.³⁷⁸ Dolayısıyla hem olağan hem de olağanüstü hallerde çıkarılan YGK’nin iptali amacıyla AYM’e başvurulabilmesi mümkündür.

Somut norm denetiminde ise, istinaf işlemleri ve herhangi bir mahkeme işlemlerindeki taraf, istinaf işlemleri veya herhangi bir mahkeme işlemindeki uyuşmazlık konularından birinin karara bağlanmasına etkisi olabilecek bir yasa yahut

³⁷⁵ DAYIOĞLU, s. 381, NECATİGİL, s. 122. K.K.T.C. Anayasası, m. 147/1.

³⁷⁶ NECATİGİL, s. 127.

³⁷⁷ SAĞLAM, s. 50 vd; ayrıca NECATİGİL’in de benzer bir eleştiri yönelttiğini eklemek gerekir, NECATİGİL, s.129, dn. 59.

³⁷⁸ SAĞLAM, s. 60 vd.

bir karar ya da söz konusu yasa veya bir kararın herhangi bir kuralının AY'ya aykırı olduğu ileri sürülebilmektedir. AY'ya aykırılığı ileri sürülebilecek olan metinler, yasalar ve yasama ve yürütme organının kararları olarak sınırlandırılmıştır.³⁷⁹ Aykırılığın ileri sürülmesiyle birlikte davayı görmekte olan Mahkeme, bu konuyu AYM'e sunar.³⁸⁰ AYM'e sunulmasıyla birlikte davayı görmekte Mahkeme, işlemleri re'sen durdurmaktadır. Bahse konu sunuş işlemi, itiraz ya da def'i yolu olarak da tanımlanmaktadır.³⁸¹ Diğer bir ifadeyle Mahkeme'nin yaptığı işlemle birlikte davanın görülmesi, AYM'den kararın gelmesine dek ertelenmektedir. AYM'in vereceği karar, ilgili konuyu sunan mahkemeyi ve davadaki ilgili tarafları bağlamaktadır.³⁸² Alınan karar, AY'ya aykırılığı öne sürülen kuralın AY'ya aykırı olduğu yönünde ise, bu kural ilgili mahkeme işlemine uygulanmamaktadır.³⁸³ İlke olarak, uygulanacak olan kural iptal edilmemekte, sadece ilgili davada ihmal edilmesini sağlamaktadır.³⁸⁴ Diğer bir ifadeyle iptal kararı değil, ihmal kararı verilmektedir. İlkenin bu olmasına rağmen, AYM bunun aksi yönünde karar verebilir. Bu da AYM'in AY'ya aykırı bulduğu kuralın genelde uygulanamayacağı yönündeki karardır.³⁸⁵ Somut norm denetimi, sadece mahkeme işlemindeki taraflara açık tutulmuş olan bir denetim yoludur.³⁸⁶ Bunun yanında, somut norm denetimine başvurabilmek için herhangi bir süre sınırlaması söz konusu değildir. Yargı işlemlerinin sürdüğü her aşamada AY'ya aykırılık ileri sürülebilmektedir.³⁸⁷

2.2.2. Anayasa'nın 145. Maddesi Kapsamında Yapılan 'Başvuru' Kavramının Değerlendirilmesi

K.K.T.C. AY'sının 145. maddesinin organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı konusu ile ilgili olduğunu çalışmamızın önceki bölümünde belirtmiştik. İlgili madde incelendiği zaman akla ilk gelen soru, '**başvuru**' kavramının dava başvurusu mu yoksa yürürlüğün durdurulmasına ilişkin başvuru mu olduğudur. 145. maddenin **7. fıkrası dahil**, maddede geçen her başvuru sözcüğü, "*Devlet organları arasında kuvvet veya yetki uyuşmazlık veya itirazları*" ile ilgilidir. Bu durum, 7. fıkranın diğer fıkralarla birlikte

³⁷⁹ NECATİGİL, s. 137, SAĞLAM, s. 53, 54.

³⁸⁰ NECATİGİL, s. 136, DAYIOĞLU, s. 380. K.K.T.C. Anayasası, m. 148/1.

³⁸¹ NECATİGİL, s. 136.

³⁸² SAĞLAM, s. 57. K.K.T.C. Anayasası, m. 148/3.

³⁸³ SAĞLAM, s. 57. K.K.T.C. Anayasası, m. 148/3.

³⁸⁴ SAĞLAM, s. 57, SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 57.

³⁸⁵ SAĞLAM, s. 57, 58.

³⁸⁶ NECATİGİL, s. 137, SAĞLAM, s. 53.

³⁸⁷ NECATİGİL, s. 137.

değerlendirilmesiyle açıkça görülmektedir. Bu madde gereğince yapılan başvuru üzerine, AYM, başvuruya konu olan yasa, karar veya işlemle ilgili, karar verinceye kadar, yürürlüğünün durdurulmasını emredebilir. Burada kastedilen, önceki fıkralara göre yapılmış olan başvurulardır. Şu hâlde AYM, başvuruya konu olan yasa, karar veya işlem hakkında her hâlükârda kararını verecektir. Ama gerekli görürse nihai kararını verinceye kadar başvuru konusunun yürürlüğünü durdurabilecektir.

145. maddenin 1. ve 5. fıkrasını ele aldığımızda: AYM, devlet organları arasında kuvvet ya da yetki, uyuşmazlık yahut itirazlarına ilişkin herhangi bir konuyla ilgili yapılan **başvuru** hakkında, kesin olarak karar vermek yargı yetkisine sahiptir. *“Böyle bir başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi başvuru konusu olan yasa, karar veya işlemin, kuvvet veya yetki olmaksızın kabul edildiği, alındığı veya yapıldığı sebebine dayanmak suretiyle uyuşmazlığın çıkmasından veya itirazın yapılmasından veya başlangıcından başlayarak tamamen veya kısmen hükümsüz olduğuna ve hiçbir hukuki hükmü olmadığına karar verebilir; her iki halde de Anayasa Mahkemesi, böyle bir yasa, karar veya işlem gereğince yapılan veya yapılmamış olan herhangi bir eylem veya işlemin hükmü hakkında yöneride bulunabilir.”*³⁸⁸ Bu fıkralardaki başvuru hakkı ile kastedilen, yürürlüğün durdurulmasına ilişkin başvuru değil dava başvurusudur. Çünkü yürürlüğün durdurulmasına ilişkin başvurudan söz edebilmek için ortada bir dava başvurusu olması gerekmektedir.

145. maddenin 3. fıkrasını ele aldığımızda: 1. fıkra gereğince, Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi veya Devletin herhangi bir organı, uyuşmazlık ya da itirazla ilgili olmaları durumunda, AYM’e **başvurabileceklerdir**. 145. maddeden anlaşılacağı üzere, dava konusunu Devlet organları arasındaki yetki veya uyuşmazlık oluşturmaktadır. Bu nedenle Devlet organları yetki yahut uyuşmazlıkla ilgili AYM’e dava başvurusunda bulunmaktadırlar.

145. maddenin 4. fıkrasını ele aldığımızda: **Başvurular**, bahse konu kuvvet yahut yetkiye itiraz edilmesinden başlayarak 30 gün içinde yapılmaktadır. Yine aynı şekilde burada bahsedilen başvuru dava başvurusudur. Yürürlüğün durdurulmasına ilişkin hüküm, 7. fıkroda yer almaktadır. İlgili fıkroda yürürlüğün durdurulması istemi herhangi bir süreye bağlı tutulmamıştır. Bunun yanında dava başvuruları için belirli bir süre ön görülmektedir. Belirlenen süreye riayet edilmediği ve o sürenin kaçırılması halinde dava hakkı düşmektedir.

---

³⁸⁸ KKTC Anayasası, m. 145/ 5.

145. maddenin 6. fıkrasını ele aldığımızda: Böyle bir **başvuru** üzerine, AYM tarafından verilen karar, R.G.'de yayımlanmak üzere Cumhurbaşkanına yazılı olarak bildirilmektedir. Aynı maddenin 7. fıkrasında ise; ilgili madde gereğince yapılan başvurular üzerine AYM, **başvuruya** konu olan yasa, karar yahut işlemin, karar verilmesi anına kadar yürürlüğünün durdurulması emri verebilmektedir. Bu emir de derhal R.G.'de yayımlanmaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere 7.fıkra AYM'in re'sen verebileceği yürürlüğü durdurma kararından söz edilmektedir. Ama bu durum taraflardan birinin **yürürlüğü durdurma isteminde** bulunmasına engel değildir. Dava başvurusu, devlet organları arasındaki uyuşmazlık kapsamında olan yasa, karar veya işlemle ilgiliyken, yürürlüğün durdurulması başvurusu, yasa, karar veya işlemin davanın nihai olarak neticelendirilmesi anına kadar yürürlüğünün durdurulması ile ilgilidir.

2.2.3.Organlar Arasındaki Yetki Uyuşmazlığı ve Soyut Norm Denetimi Arasındaki İlişki

Anayasa'nın 145. maddesi, organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı konusunu düzenlemektedir. İlgili maddenin 7. fıkrası ise, yürürlüğü durdurma yetkisinden bahsetmektedir. Bu fıkraya göre, AYM, başvuruya konu olan yasa, karar yahut işlemin, karar verilinceye dek, yürürlüğünün durdurulmasına emir verebilmektedir. AY'nın 147. maddesi ise, soyut norm denetimini diğer bir ifadeyle iptal davasını düzenlemektedir. İlgili maddenin 1. fıkrasında: Cumhurbaşkanı, Mecliste temsil edilen siyasi partiler, siyasi gruplar ve en az 9 milletvekili ya da kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda diğer kurum, kuruluş yahut sendikalar; bir yasanın, karnamenin, tüzüğün, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü'nün, Meclis kararlarının, yönetmeliğin veya bunlardan birinin bir kuralının AY'nın herhangi bir kuralına aykırı olduğu yahut AY'ya uygun olmadığı gerekçesiyle AYM'de doğrudan doğruya iptal davası açılabilir.

Yürürlüğü durdurma yetkisinin kullanımı 145. maddenin 7. fıkrasında açıkça zikredilmiştir. Başka bir deyişle organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı ile bağlantılı olarak bu yetki kullanılabilir.

145. maddede yürürlüğü durdurma yetkisinden açıkça bahsedilmiş olması, soyut norm denetiminde anayasa koyucunun yürürlüğü durdurma yetkisi vermediği anlamına gelir mi? K.K.T.C. AYM'in eski kararlarında '145. maddede açıkça yazılı bir yetkinin diğer yetkilerde belirtilmemiş olması anayasa koyucunun soyut ve somut norm

denetiminde bu yetkiyi vermek istemediği anlamına gelir³⁸⁹ gerekçesi yer almaktaydı. Bu gerekçe, yabana atılabilecek bir gerekçe değildir. Özellikle K.K.T.C. AYM'in bu gerekçeyi çürütmeden kendisine genel olarak yürürlüğü durdurma yetkisini içtihat yoluyla tanımış olması sorunludur. Gerek K.K.T.C. AYM kararlarında ve gerekse Nevvar Nolan ile yapılan görüşmede bu sorunu açıklığa kavuşturacak bir açıklamaya ulaşamamıştır.

2.2.4.Somut Norm Denetimi Altında Yürürlüğü Durdurma Kararı Verilip Verilemeyeceği

K.K.T.C. AYM kararlarının yürürlüğü durdurma talebine ilişkin kararları incelendiği zaman, somut norm denetimi ile ilgili açılan davalarda yürürlüğü durdurma talebinde bulunulmadığı dikkat çekmektedir. K.K.T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma talebine yönelik davaları incelendiği zaman AY'ın 145. ve 147. maddeleri altında açılan davalarda yürürlüğün durdurulması talep edilmiş olup, AYM tarafından incelenmiştir. Her ne kadar AY'ın 147. maddesinde yürürlüğün durdurulması yetkisine ait bir hüküm bulunmasa da 147. madde altında açılan davalarda yürürlüğün durdurulması kararı verilip verilemeyeceği incelenmiştir. Buna karşılık AY'ın 148. maddesi altında yürürlüğü durdurma talebinde bulunulmamış, dolayısıyla AYM'in yürürlüğün durdurulup durdurulamayacağı yönünde yetkisi olup olmadığı da incelenmemiştir.

Bu durumu iki yönlü değerlendirmek mümkündür: Birincisi, somut norm denetiminde uzun yıllar yürürlükte kalan bir yasa kuralı, örneğin 50 yıl sonra AYM'in önüne gidebilir. Halbuki yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için genellikle AY'ya açık aykırılık ve ileride telafisi güç yahut imkânsız zararların doğabileceği koşulları aranmaktadır. 50 yıl yürürlükte olan bir yasa kuralına bu koşulu aramak ve/veya bulmak çok zordur. Diğer bir ifadeyle yaklaşık 50 yıl yürürlükte kalmış bir yasa kuralı için somut norm denetimi yoluna başvurmak ve açılmış olan bir davada yürürlüğün durdurulmasını talep etmek, bu açıdan tutarlı bir yol olarak görünmemektedir. Dolayısıyla bu aşamada somut norm denetimi altında yürürlüğün durdurulmasının talep edilmesi, işin doğasına uygun düşmemektedir.

İkincisi K.K.T.C. AY'na göre somut norm denetimi, T.C. AY'ndan farklı olarak iptal ya da ret kararı ile sonuçlanmamakta, davada AY'ya aykırılık kararı verilse bile,

---

³⁸⁹ K.K.T.C. AYM Kararları: D.2/ 1989, s. 2, 3, 4. D.4/ 2006, s. 9, 10 ve D.2/ 2007, s. 9, 10.

bu karar ilke olarak yalnızca o dava için sonuç doğurmaktadır. Bu özellik göz önünde tutulduğunda, AYM'deki dava sonuçlanıncaya kadar taraflar için zaten uygulanmayacak olan bir kuralın yürürlüğünün durdurulmasının bir anlamı olmayacaktır. Ancak AYM, AY'ya aykırı bulduğu kuralın genelde uygulanmayacağına da karar verebilir. İşte bu karar iptal kararı ile eş anlamlı olacağından³⁹⁰, böyle bir durumda, 2006 yılından bu yana Türkiye uygulamasında da görüldüğü üzere, kararın R.G.'de yayımlanmasına kadar yürürlüğün durdurulması K.K.T.C. için de anlamlı hale gelebilir.

---

³⁹⁰ SAĞLAM, s.57.

3. BÖLÜM

ANAYASA MAHKEMESİNİN YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA YETKİSİNE İLİŞKİN KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının T.C. Anayasa Mahkemesi Tarafından Uygulanması

Yukarıda da belirtildiği üzere, 1982 AY'nda ve AYMK'nda, AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verebileceği ile ilgili yetki açıkça düzenlenmemiştir. AYM, 1993 yılından önce bu konuya ilişkin olarak AYM'in önüne giden davalarda kendisine açıkça yürürlüğü durdurma yetkisi verilmediğini gerekçe göstermiştir. 1993 yılından sonra ise, bu içtihadından dönerek yürürlüğü durdurma kararı vermeye başlamıştır. Yürürlüğü durdurma kararı verilmeye başlanmasıyla birlikte de yeni bir içtihat oluşturulmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde 1993 yılından önce AYM'e giden davalarda, neden yürürlüğü durdurma kararı verilmediğinin gerekçeleri üzerinde durulacak (3.1.1./ 3.1.1.1.) ve arkasından yeni geliştirdiği içtihadın ana gerekçeleri üzerinde durulacaktır (3.1.1./ 3.1.1.2.).

3.1.1. T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Değerlendirilmesi

3.1.1.1. Anayasa Mahkemesi'nin 1993 Yılı Öncesinde Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı

Anayasa Mahkemesi, öncelikli olarak 1961 Anayasası döneminde kendisinin yürürlüğü durdurma yetkisi olup olmadığını 1972 yılında önüne giden iptal davasında tartışmış olup, yürürlüğü durdurma yetkisi olmadığı gerekçesiyle yürürlüğü durdurma kararı vermemiştir.³⁹¹ AYM, açılan iptal davasında AY'ya uygunluk denetimi yaparken, yürürlüğü durdurma kararı verilmesinin ağır sonuçlar doğuracağından bahsetmiştir. Dolayısıyla bu tür bir yetkinin AY'yla tanınması gerektiğini açık bir dille ifade etmiştir. Öte yandan yürürlüğü durdurma kavramının bir çeşit yargılama usulü konusu olarak değerlendirilmesi halinde de AYMK'nda bu yetkinin tanınması gerektiğine de vurgu yapmıştır.³⁹²

³⁹¹ T.C. AYM Kararı: E.S. 1972/ 13, K.S. 1972/ 18, R.G.24.07.1972. FENDOĞDU, s. 135.

³⁹² USLU, s. 235, DEMİRCAN, s. 134, BİLGİN, Pertev, "Kanunların Uygulanmasının Anayasa Mahkemesi Tarafından Durdurulması" (Anayasa Mahkemesi'nin 33. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle

Şu hâlde AYM, 1993 yılından önce kendisini yürürlüğü durdurma kararı vermekle yetkili görmemişti.³⁹³ Bu dava, 25/03/1972 günlü 14139 sayılı R.G.'de yayımlanmış olan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair 17/03/1972 günlü 1576 sayılı Kanun'la ilgilidir. Davacılar adı geçen yasanın iptal istemiyle birlikte yürürlüğü durdurma isteminde bulunmuşlardır.³⁹⁴

Karar incelendiğinde davacıların, usul açısından, esas açısından, maksat açısından ve yürütmenin durdurulması açısından belli gerekçelere dayandıkları görülmektedir.³⁹⁵ Davacıların yürürlüğün durdurulmasına ilişkin gerekçesinde, her ne kadar mevzuatta yürürlüğün durdurulmasıyla ilgili bir kural bulunmasa da bazı hukukçuların bu müesseseyi yargı yetkisinin doğal bir sonucu saydıklarından bahsedilmektedir.³⁹⁶ Bunun yanında gerekçede bazı yasaların maddi ölçülere göre, öznel işlem niteliği taşıyabileceğinin örnek olarak ölüm cezasının yerine getirilmesinin doğası gereği bu nitelikte bir yasayı zorunlu kıldığına altı çizilmiştir.³⁹⁷ İşte bu tür bir yasama işleminin yürürlüğünün durdurulmaması halinde, öznel işlemlere karşı AYM'e başvurulmasının bir anlam ifade etmeyeceğini, çünkü dava olumlu sonuçlansa bile bu arada ilgili kişinin ölüm cezasının infaz edilmiş olacağı, dolayısıyla öznel işlemlerin uygulanmasının AYM tarafından durdurulabileceği yönünde gerekçe sunmuşlardır. AYM, bu gerekçeleri inceleyerek davayı karara bağlamıştır. AYM'in gerekçeleri özetle şöyledir:

- AYM'in görev ve yetkileri AY'da belirlenmiştir. AYMK'nda mahkemenin çalışma şeklinin de kendi içtüzüğüyle düzenlenmesi öngörülmüştür.
- AY'ya uygunluk denetimi yapılan bir kanunla ilgili olarak, yürürlüğü durdurma şeklinde **ağır sonuçları** doğabilecek bir yetkinin AYM'e, sadece AY'yla verilmesi gerekir.

Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler) Anayasa Yargısı, S. 12, Ankara 1995, s. 173, **ODYAKMAZ**, s. 146, **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1977/ 60, K.S. 1977/ 81.

³⁹³ **FENDOĞDU**, Hasan Tahsin, Anayasa Yargısı, Ankara 2017, s. 134, **USLU**, s. 225, **KÖKÜSARI**, s. 149, 154, **BİLGİN**, s. 173, **CENGİZ**, s. 122.

³⁹⁴ **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1972/ 13, K.S. 1972/ 18, R.G. 24.07.1972.

³⁹⁵ Çalışmamız gereği usul, esas ve maksat açısından gerekçeler değil, yürürlüğü durdurma açısından gerekçeler incelenecektir. Anayasa Mahkemesi, davayı incelerken kararın ileriki aşamalarında "Davacı dava dilekçesinde yürütmenin, başka bir deyimle kanunun yürürlüğünün durdurulmasını istemiştir." Şeklinde ifade kullanmış ve her iki kavramı da aynı anlamda kabul etmiştir. Ancak çalışmamızın önceki bölümlerinde de bahsettiğimiz üzere her iki kavram birbirinden ayrı anlamlara sahiptir. Dolayısıyla çalışmamızda yürürlüğü durdurma kavramı kullanılmaktadır.

³⁹⁶ **FENDOĞDU**, s. 134. **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1972/13, K.S. 1972/18, R.G. 24.07.1972.

³⁹⁷ **USLU**, s. 235, 238. **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1972/13, K.S. 1972/18, R.G. 24.07.1972.

- Bahse konu soruna yargılama usulü konusu olarak bakılması halinde, yetkinin AYMK'nda yer alması gerekir.
- AY'nın eski metninde AY'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilecek kanun ve Yasama Meclisleri İçtüzüğü hükümlerinin karar tarihinde yürürlükten kalkması düzenlenmişken, 1488 sayılı yasayla yapılan değişiklikte bunların yürürlükten kalkmalarının sadece gerekçeli kararın R.G.'de yayımlanması itibariyle gerçekleştirileceği kuralı getirilmiştir. Böylece Anayasa koyucu iptal edilmiş bir kanunun yürürlükten kalkması konusunda bile titizlik göstermiştir.
- *"Anayasa'ya uygunluk denetimi için mahkemelerden gelen işlerde ... Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kanun hükümleri ilgililerin öznel haklarını etkileyeceği için Anayasa Mahkemesi kararı gelinceye dek davayı geri bırakma, başka deyimle bir çeşit yürürlüğü durdurma sayılabilecek olan kanunu uygulamama ödevi yüklediği halde iptal davalarında somut ve öznel nitelik taşıyan Yasa'lar bakımından bir ayırım yapılarak böyle bir olanak tanınmamış olması Anayasa Koyucunun Anayasa Mahkemesi için bir "dava konusu kanunun yürürlüğünü durdurma" yetkisini öngörmeyi düşünmediğini ortaya koyar."*³⁹⁸

Görüldüğü gibi AYM'in davayı reddetmesinin en temel gerekçesi; AY'da ve AYMK'da ilgili maddelerinde yürürlüğü durdurma yetkisinin kendine açıkça verilmemiş olmasıdır.³⁹⁹ Karar, 6 üyenin karşı oyuyla alınmıştır.

Bu temel gerekçe göz önünde tutulduğunda, çalışmamızın ilk bölümünde sözü edilen yürürlüğü durdurma koşullarının bu kararda neden hiç dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu koşullar, 1972 yılında verilen kararın konusu olan olayda çarpıcı bir şekilde kendini göstermektedir. Kararın konusu, 'Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Dair Kanun'dur. Burada söz konusu olan yaşam hakkıdır. Bu değerlendirmede, ölüm cezalarının yerine getirilmesinin ancak bir yasayla mümkün olabileceğini öngören düzenlemenin Türkiye'ye özgü bir yanı olduğunun da altı çizilmelidir. Zamanın koşulları içinde insan

---

³⁹⁸ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1972/ 13/, K.S. 1972/ 18, R.G. 24.07.1972, s.9, 10. **GÖREN**, Zafer, "Türk ve Alman Anayasa Hukukunda Anayasa Yargısının Sınırları ve Yürürlüğü Durdurma Kararları", Anayasa Yargısı Dergisi, C. 12, Ankara 1995, s. 230, **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, S. 10, Ankara 1971, s. 282, 283.

³⁹⁹ **ÖZBUDUN**, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2017, s. 432, **FENDOĞDU**, s. 134, **KÖKÜSARI**, s. 151, 154.

yaşamına bu denli önem veren ve kökenini 1924 Anayasası'ndan alan bir anayasal geleneğin, ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin bir yasanın yargısal denetiminde büyük bir önem taşıyacağı aşikârdır. Olaya böyle bakılsaydı, AYM'in sonraki içtihadı belki de o dönem daha büyük bir açıklıkla yerine oturmuş olacaktı.

Şu an ki koşullar dikkate alındığı zaman ise, AİHS'in 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesi (işkence yasağı) ile AİHS 13 No.lu Ek Protokol'ün 1. maddesi (ölüm cezasının kaldırılması) kapsamında ölüm cezasının yasaklandığı görülmektedir. Önceden ölüm cezası yaşam hakkının bir istisnasıydı. Fakat AİHS 13 No.lu Ek Protokol'ün yürürlüğü girmesiyle birlikte ölüm cezası kaldırıldığından yaşam hakkı için bu istisna artık söz konusu değildir.⁴⁰⁰

Nitekim karşı oy yazısında bu durum şöyle açıklanmaktadır:

"...1972/13 esas sayılı Dâvada davacının yürütmenin durdurulması istemi incelenip karara bağlanırken Anayasa Mahkemesine düşen bu işte Anayasaya uygunluk denetimi görevini gereği gibi yerine getirebilme yolunu bulmak, bunun için de Anayasa'da dâva konusu böyle bir kanunun yürürlüğünün durdurulmasını sağlayacak hüküm değil durdurmayı engelleyecek kural bulunup bulunmadığını araştırmaktadır. Dâva konusu

---

⁴⁰⁰ 11 No.lu Protokol ile değişik, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Avrupa Sözleşmesi'ne Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair Ek 6 No.lu Protokol, 28.04.1983 tarihinde imzaya açılmış olup, 01.03.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise, 15.01.2003 tarihinde imzalamıştır. 01.12.2003 tarihinde de Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir. Bahse konu Protokol'ün 1. maddesinde ölüm cezası kaldırılmıştır. İlgili maddede hiç kimsenin ölüm cezasına çarptırılmayacağı ve idam edilemeyeceği hükmü yer almaktadır. Fakat aynı Protokol'ün 2. maddesinde istisna söz konusudur. Bu istisna ise, savaş zamanı yahut savaş tehdidi durumlarında ölüm cezasına ilişkin hükümlerin ön görülebileceği yer almaktadır. (İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnsan hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr>)

AİHS'e Ek 13 No.lu Protokol, 03.05.2002 tarihinde imzaya açılmış olup, 01.07.2003 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise, bahse konu Protokol'ü 09.01.2004 tarihinde imzalamıştır. 01.06.2006 tarihinde ise Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir. 13 No.lu Ek Protokol'ün yürürlüğü girmesiyle birlikte ölüm cezası tamamen kaldırılmıştır. (İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnsan hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr>) Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle birlikte yaşam hakkının istisnaları; yasal savunma, yakalama ve kaçmanın önlenmesi ile ayaklanmanın bastırılmasıdır.

1984 yılından beri fiilen ve 2004 yılından beri hukuken Türkiye'de ölüm cezası bulunmamaktadır. 4709 Sayılı Kanun'la 2001 yılında, savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışındaki suçlar için ölüm cezası kaldırıldı. Daha sonra ise, 2002 yılında çıkarılan 4771 Sayılı Kanun'la Anayasa'ya uyum sağlayabilmek için ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına çevrildi. 07.05.2004 tarihli 5170 Sayılı Kanun'la Anayasa'dan ölüm cezaları ile ilgili tüm hükümler çıkartıldı. 14.07.2004 tarihli 5218 Sayılı Kanun'la da Ceza Kanunu'nda ölüm cezaları ile ilgili hükümler çıkartılarak, ölüm cezası Türk Hukuku'ndan tamamen kaldırılmış oldu. 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5237 Sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda ölüm cezasına hiçbir surette yer verilmemiştir. (M.Balkan Demirdal, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nda Ölüm Cezasının Kaldırılması ve Türkiye'deki Süreç, s. 66, 67.)

kanun üç kişinin ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkindir. Kanun bir kez uygulanıp üç kişi ölüm cezasına çarptırıldı mı artık Anayasa Mahkemesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminden bir etki ve sonuç alınamayacağı ortadadır. Böylece bir durum Anayasa Mahkemesi'nin denetim görevini yerine getirmemesiyle birdir. Öte yandan Anayasa'da dâva konusu kanunun Anayasa Mahkemesinin kararına kadar durdurulmasını engelleyecek bir hüküm bulunmadığı gibi yukarıda değinilen 151. madde hükmü öznel haklara ilişkin kanunların Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olunca tutulacak yolun ilkesini ve örneğini de vermektedir. Burada yapılacak olan, dâva konulu Kanunun yürürlüğünün durdurulmasına karar vermek ve böylece, dâvaya bakma Anayasa Mahkemesinin görevi içinde görüldüğüne göre Anayasa'ya uygunluk denetimi gereklerini sonuca etkili olabilecek bir biçimde yerine getirmektedir.⁴⁰¹

Karşı oy veren üyeler; iptali istenen yasayla ilgili olarak, yasanın uygulanmasının durdurulmaması durumunda geriye dönmesi mümkün olmayacak şekilde AY'ya aykırılığın meydana geleceği açıkça görülüyorsa AYM'in yürürlüğü durdurma kararı vermesi gerektiğini ve AYM'in bu durumda yürürlüğü durdurma kararı vermekle yükümlü olduğunu belirtmişlerdir. Yürürlüğü durdurma kararı verilmemesi halinde, kişilerin AY korumasından yoksun bırakılacağı, AYM'in bu korumayı sağlamakla görevli olduğu dolayısıyla yürürlüğü durdurma kararı vermesi gerektiğini de belirtmişlerdir.⁴⁰²

3.1.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin 1993 Yılı Sonrasında Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı

Anayasa Mahkemesi'nin, 1982 Anayasası döneminde tepki çeken en büyük eylemi, AY'da kendine yürürlüğü durdurma yetkisi verilmemiş olması gerekçesine rağmen iptali istenen normlar için vermiş olduğu yürürlüğü durdurma kararlarıdır.⁴⁰³ Esas olarak yürürlüğü durdurma kararı, bir çeşit yargılama değil, görülmekte olan bir davada karara ulaşmayı sağlayan ve karara ulaşmasını sağlamak bakımından bir çeşit refakat eden ve geç kalınca doğacak tehlikeyi önlemeyi amaçlayan yargılamanın bir

⁴⁰¹ Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Ankara, S. 10, Y. 1971, s. 295.

⁴⁰² GÖREN, s. 233.

⁴⁰³ USLU, s. 252.

bölümüdür.⁴⁰⁴ Bu bağlamda AYM, yürürlüğü durdurmaya ilişkin ilk kararını 1993 yılında vermiştir.⁴⁰⁵ Bu karardan sonra AYM, yürürlüğü durdurma kararı verebilme yetkisini kendinde görmeye başlamıştır.⁴⁰⁶

Bahse konu karar incelendiğinde yürürlüğü durdurma kararı verilmesinin gerekçesi özetle şöyle ifade edilmiştir:

- AY ve AYMK'da öngörülmemiş olmasına rağmen, alt mahkemeye tanınan yetkinin, üst mahkemeye tanınmamış olması düşünülemez.
- Her türlü yargı organı tarafından tedbir, önleme, yürütmeyi durdurma şeklinde ifade edilen yetkilerin AYM tarafından da kullanılabilmesi gerekir.
- Hukuki boşluk durumunda hâkimin hukuk yaratma yetkisine istinaden, iptal davasının sonuçlanmasına kadar, telafisi mümkün olmayan durumları önlemek amacıyla AYM'in yürütmeyi durdurma kararı vermesi gerekir.⁴⁰⁷

AYM, 20.08.1993 günlü ve 509 sayılı "Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin" iptaline ilişkin istemin karara bağlanıp, yürürlüğe girmesi anına kadar, uygulamadan doğacak giderilmesi zor ve imkânsız durumları önlemek adına KHK'nın yürürlüğünün durdurulması yönünde oy çokluğuyla karar vermiştir. Karşı oy veren üyelerden 2'si ilgili istem doğrultusunda ve davanın o günkü karara bağlanması durumuna göre yürürlüğün durdurulması yönünde karar verilmesine gerek olmadığı, 3'ü ise, AYM'in yasa ve KHK'ların yürürlüğünü durdurmaya yetkili olmadığı ve gerekli koşulların oluşmadığı gerekçesiyle yürürlüğün durdurulması isteminin reddedilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.⁴⁰⁸ 'Yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gerekli koşulların oluşmadığı' ifadesi; gerekli koşulların oluşması halinde yürürlüğü durdurma yetkisinin içtihatla oluşabileceği anlamına gelir.⁴⁰⁹ Çoğunluğun gerekçesi şöyle özetlenebilir:

Yargı yetkisinin tam ve eksiksiz olarak kullanılabilmesi için karar verme yetkisi daha etkili olmalıdır. Bu aktifliğin sağlanabilmesi de yürürlüğü durdurma kararı

---

⁴⁰⁴ USLU, s. 252.

⁴⁰⁵ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-1, R.G. 23.10.1993.

⁴⁰⁶ ŞİRİN, s. 256, KÖKÜSARİ, s. 152. USLU, s. 225, DEMİRCAN, s. 134, DOĞAN, s. 61, RUHİ, s. 129, 132, BİLGİN, s. 177, 181, GÖREN, s. 233, ODYAKMAZ, s. 146, FENDOĞDU, s. 134, T.C. AYM Kararı: E.S.1993/ 33, K.S. 1993/ 40-1, R.G. 23.10.1993.

⁴⁰⁷ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 0, R.G. 23.10.1993.

⁴⁰⁸ DEMİRCAN, s. 135, T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 0, R.G. 23.10.1993.

⁴⁰⁹ DEMİRCAN, s. 135.

verilmesinden geçmektedir.⁴¹⁰ Öncelikli olarak yasamanın AY'ya aykırı işlemlerinin etkili şekilde denetimden geçmesi adına yürürlüğü durdurma gibi bir tedbire ihtiyaç duyulduğu açıktır.⁴¹¹ Kısacası, AYM'in esas kararının etkili olması için böyle bir tedbire ihtiyaç duyulduğu doktrinde de kabul görmüştür.⁴¹²

- Diğer bir nokta ise, çoğa yetkili olan bir mahkemenin aza da yetkili olması gerektiğiyle ilgilidir. Burada kastedilen; evleviyet kuralı⁴¹³ gereği, dava kavramı kapsamına, verilen son kararın girdiği gibi diğer usulü ve ara kararlar da girmiş olmasıdır.⁴¹⁴

Bu durumda son kararı vermeye yetkili olan Mahkeme, yürürlüğün durdurulması kararı vermeye de yetkili bir mahkeme haline gelmektedir.⁴¹⁵

- Çalışmamızın önceki bölümlerinde de AYM'in yürürlüğü durdurma kararı vermesinde **kamu yararı** koşulunu göz önünde tuttuğundan bahsetmiştik. Mahkemenin yürürlüğü durdurma kararı vermemesi halinde, görülmekte olan davanın süresi uzamaktadır.⁴¹⁶ İşte bu noktada yürürlüğü durdurma kararı verilmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü telafisi zor ve imkânsız durumların önlenmesi adına yürürlüğün durdurulması yönünde karar verilebilmelidir.⁴¹⁷
- AYM'in hukuki boşluk doldurma yetkisiyle ilgili olarak; öncelikle AY'da yürürlüğün durdurulmasına ilişkin bir hüküm olup olmadığına bakılmasının uygun olacağını belirtilmiştir.⁴¹⁸ Hüküm olmadığı hallerde hukuki boşluk söz konusu olacaktır. Bunun yanında yine yürürlüğün durdurulmasına ilişkin yetkiyi yasaklayan bir hüküm olup olmadığına bakılmalıdır.⁴¹⁹ Önemli olan yasaklayan bir hükmün olmamasıdır. Bu durumda içtihat yoluyla yürürlüğün durdurulması yetkisi mümkün olabilecektir.⁴²⁰ Yürürlüğün durdurulmasıyla

⁴¹⁰ **KÖKÜSARI**, s. 157, **DEMİRCAN**, s. 136, **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 12, 13.

⁴¹¹ **DEMİRCAN**, s. 136, **KÖKÜSARI**, s. 157.

⁴¹² **KÖKÜSARI**, s. 157.

⁴¹³ Metinden de anlaşılacağı üzere evleviyet kuralı, çoğun içerisinde azın bulunabileceği ya da bütün için doğru olan şeyin parçalar için de doğru olacağı anlamına gelmektedir.

⁴¹⁴ **RUHİ**, s. 135, **USLU**, s. 227, **KÖKÜSARI**, s. 157.

⁴¹⁵ **KÖKÜSARI**, s. 157.

⁴¹⁶ **USLU**, s. 226, 227, **KÖKÜSARI**, s. 158, **DEMİRCAN**, s. 135, **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 13, 14.

⁴¹⁷ **KÖKÜSARI**, s. 158, **ODYAKMAZ**, s. 149, **USLU**, s. 227, 230, **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 13.

⁴¹⁸ **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15, **KÖKÜSARI**, s. 158, **USLU**, s. 230.

⁴¹⁹ **KÖKÜSARI**, s. 158, **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 16.

⁴²⁰ **T.C. AYM Kararı**: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15, **KÖKÜSARI**, s. 158.

ilgili AY'da açık bir boşluk söz konusudur. AY'nın 138. maddesinin 1. fıkrasında; yargıçların, AY'ya ve hukuka uygun bir şekilde vicdani kanaatlerine göre hüküm verebilecekleri yer almaktadır.⁴²¹ Burada bahsedilen 'hukuk' kavramı, yargıcın genel ilkeler kapsamında yasal boşluğu doldurmak üzere oluşturacağı hükmü de içermektedir.⁴²² Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 1. maddesinde ise, hakkında hüküm bulunmayan bir konuyla ilgili olarak hakimin örf ve adete göre, örf ve adetin bulunmaması halinde ise kanun koyucu olsaydı konuyla ilgili nasıl bir kural koyacaksa o şekilde hareket etmesi gerektiği ile ilgili hüküm yer almaktadır.⁴²³ AYM, bahse konu kuralın ceza hukuku dışında kamu hukukunun diğer alanlarında geçerli olduğu görüşünü AY'nın 138. maddesiyle desteklediğini belirtmektedir.⁴²⁴ Böylelikle AYM, uygulamada ortaya çıkabilecek hukuki boşlukları içtihat yoluyla doldurabilmelidir.⁴²⁵ Fakat doktrindeki bir görüşe göre, Anayasa hukukunda hakimin kanun koyucu gibi hareket ederek yeni bir uygulamaya yol açacak şekilde hüküm verme yetkisi yoktur.⁴²⁶ Diğer bir ifadeyle Anayasa hukukunun yetkisi, yetki hukuku kapsamında bulunduğundan, hükümlerin dar yorumlandığı söyleyebiliriz.

- Önemli olan diğer bir nokta ise; AYM'e göre, itiraz yoluyla AY'ya aykırılık iddiasında bulunan genel mahkemeler, davayı AYM'in kararına kadar geri bırakarak bir çeşit yürürlüğün durdurulması işlemi gerçekleştirmektedir.⁴²⁷ Bu yüzden görülmekte olan dava, her ne kadar öznel bir hak ile sınırlı olsa da genel mahkemelerde kimi zaman tek yargıca tanınmış olan yetkilerin AYM'e tanınmamasının söz konusu olamayacağından bahsedilmektedir.⁴²⁸ Diğer bir ifadeyle itiraz yoluna başvuran genel mahkemelere bir yetki verilmemekte, aksine karar yetkisi AYM kararına kadar ertelenmektedir. Böylelikle uygulayacağı kuralın AY'ya aykırı olduğunu düşünen genel mahkeme, karar verme konusunda yetkisiz kılınmaktadır.

---

⁴²¹ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15.

⁴²² **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15.

⁴²³ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15. **KÖKÜSARI**, s. 158, 159.

⁴²⁴ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15.

⁴²⁵ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15.

⁴²⁶ **GÖZLER**, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s. 462, 263.

⁴²⁷ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 15. **KÖKÜSARI**, s. 160.

⁴²⁸ **T.C. AYM Kararı:** E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 18. **KÖKÜSARI**, s. 160.

- AYM'in görülmekte olan bir iptal davasında iptal kararı verecek olması, aynı zamanda yürürlüğü durdurma kararı verebilmesine engel teşkil etmemektedir. Bunun nedeni ise; AY'da iptal kararlarına ilişkin yer alan hükümlerin, yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesine engel olmamasıdır.⁴²⁹ AYM'in verdiği iptal kararının geriye yürümemesi hükmü ise, geçmişte kişilerin kazanmış olduğu hak ve statülere uygun davranılması amacıyla getirilen genel bir kuraldır. İptal kararları gibi yürürlüğün durdurulması kararları da geçmişte kazanılmış haklar açısından bir sorun oluşturmamaktadır.⁴³⁰ İptal kararlarının gerekçelerinin yazılıp R.G.'de yayımlanmasına kadar yürürlükte kalması nedeniyle, hukuka aykırı olan kanuna dayalı yapılan işlemler artış göstermektedir.⁴³¹ Bu yüzden yürürlüğü durdurma kararı verilmesi önem arz etmektedir.

İlgili kararda AYM üyelerinden 3'ü karşı oy yazısıyla AYM'in yürürlüğü durdurma kararı veremeyeceği görüşünü benimsemiştir. 3 üyenin karşı oy yazısındaki ortak noktası, AY ve AYMK'nda yürürlüğü durdurma kararının verilmesine ilişkin yetki verilmediği ve açık bir düzenleme bulunmadığıyla ilgilidir.⁴³² Bir diğer karşı oy yazısında 2 üyenin ortak noktası ise, işin özü bakımından yürürlüğü durdurma kararı verilmesinin gereksiz olduğuyla ilgilidir. Bunun nedenini, işin özü bakımından iptal kararıyla birlikte KHK'ların kalkmasına bağlamışlardır. Çünkü herkesi bağlayıcı bir karar vermek söz konusu iken yürürlüğü durdurma kararı verilmesinin boşlukta kalacağı görüşü benimsenmiştir.⁴³³ Bir üyenin sunmuş olduğu diğer iki gerekçe ise, AY'ya aykırılık ihmalinin çok kuvvetli olduğu durumlarda yürürlüğü durdurma kararı verilmesi yerine iptal kararının derhal verilmesi gerektiğidir. Bunun nedenini ise, yürürlüğü durdurma kararı verildiğinde ilgili kuralın iptal kararına kadar uygulanamayacağı ve iptal edilmesi halinde zaten hukuk düzeninde varlığını kaybetmiş olacağına dayandırmaktadır.⁴³⁴ Bir diğer gerekçe ise, sınırlarının bir kanun hükmüne tabi olmaması nedeniyle kötüye kullanılabilenidir. Telafisi zor ve imkânsız durumların ortaya çıkabileceği hallerde ve açıkça aykırılık hallerinin birlikte uygulanıp

---

⁴²⁹ T.C. Anayasası, m. 153, KÖKÜSARI, s. 159, DEMİRCAN, s. 137.

⁴³⁰ KÖKÜSARI, s. 159.

⁴³¹ KÖKÜSARI, s. 159, DEMİRCAN, s. 138.

⁴³² T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 19. KÖKÜSARI, s. 160, 161.

⁴³³ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 29.

⁴³⁴ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 35-37. KÖKÜSARI, s. 161.

uygulanamayacağı belirsiz olsa dahi hangi hallerde yürürlüğü durdurma kararı verilebileceği açıkça belirlenmemiş olduğu yönündeki gerekçesini belirterek yürürlüğü durdurma kararının verilmemesi gerektiğini savunmuştur.⁴³⁵

Bu görüşü benimsemekte güçlük çekmekteyiz. Çünkü bu tür tanımların somutlaştırılması içtihatlarla sağlanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle anlatılmak istenen içtihat yoluyla bir norm alanı kazanmaktadır. Böylelikle bir kanun hükmüne bağımlı kalmaksızın içtihat doğrultusunda AYM karar verebilmektedir. Diğer bir üyenin sunmuş olduğu gerekçe ise, AY'ya aykırılığı bulunan kanunların, iptal kararı verilmesinden önce, iptal kararının verilmesinden sonra ya da iptal kararının R.G.'de yayımlanacağı tarihe kadar geçen süre zarfında yürürlüğün durdurulması konusunda AYM'e yetki verilmemesi nedeniyle yürürlüğü durdurma kararı verilmemesi gerektiği ile ilgilidir. Buna ilaveten, bir kanunun yürürlüğünün durdurulması önemli ve ağır sonuçlar doğurabilecek bir konuyla ilgili olarak, Anayasa yargısı ve denetimi çerçevesinde AYM'in yetkili sayılmasının imkânsız olacağını belirtmiştir. Son olarak ise üyelere biri, hukuki boşluk durumunda TMK'nın 1. maddesine dayanarak AYM hakimlerinin hukuk yaratma yetkisine sahip olmadıklarını dile getirmiştir. Bunun nedenini ise, bu alanla ilgili herhangi bir eksiklik ya da boşluk olmamasına bağlamıştır. Bunun yanında AY'da anayasal denetime dair tüm hükümlerin böyle bir içtihat geliştirmeye imkân vermeyeceğinden bahsetmiş olmasının yanı sıra yürürlüğü durdurma müessesesinin içtihat yoluyla kabul edilmiş olmasının Anayasal denetimde sorunları çözemeyeceğini de belirtmiştir.⁴³⁶

Aslında AYM, yürürlüğü durdurma kararı verirken ileride telafisi zor yahut imkânsız durumların doğabileceği ve AY'ya aykırılık halleriyle birlikte kamu yararı bunun yanında ivedilik koşullarını dikkate almaktadır. Tüm bunlar bir bütün olarak değerlendirildiği zaman, iptal davası konusu olan norma ilişkin olarak aykırılık tespit edileceği ve nihai kararda normun iptal edileceği hususu ağır bastığından o davada yürürlüğü durdurma kararı verildiği ağırlıklı olarak göze çarpmaktadır.

3.1.2. T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihat Değişiminin Değerlendirilmesi

⁴³⁵ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 37. **KÖKÜSARI**, s. 161.

⁴³⁶ T.C. AYM Kararı: E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993, s. 43.

Anayasa Mahkemesi'nin yürürlüğü durdurma yetkisini içtihat yoluyla kendinde görmesi, gerek kendi içinden ve gerekse öğretilerde eleştiri konusu olmuştur ve giderek azalan bir seyir izlese de bu eleştiriler sürecektir. Özellikle hukuk yaratma konusunda Medeni Kanun'la kurulan paralellik, anayasa hukukunun devlet organlarının yetkilerini sınırlayan özelliği açısından eleştiriye açıktır.

Buna karşılık başta “*qui potest majus, potest etiam minus*” (Çoğun içinde azın varlığı) olmak üzere AYM'in denetim işlevini anlamlı kılmak amacıyla yürürlüğü durdurmayı denetim etkinliğinin özünde var olan bir araç olarak betimleyen gerekçeler belli bir ağırlık taşımaktadır. Aşağıdaki gerekçe bölümleri bu niteliktedir:

- “*Bir yasanın Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilmesi gibi çok geniş bir yetkiyi Anayasa Mahkemesi'ne tanıyan Anayasa ve Yasa koyucunun, daha hafif sonuçlar doğuracak olan uygulamayı durdurma yetkisini öncelikle tanımış olduğunun kabulü gerekir. Çoğun içinde tersine bir hüküm ve neden olmadıkça, az her zaman vardır.*”
- “*Yargı yetkisinin etkinliği, “karar verme” aracının da özgürce ve eksiksiz kullanılmasını gerektirir ki, “yürütmeyi durdurma” önlemi bu “eksiksiz kullanma” kapsamında yer alır.*”
- “*Mahkemenin yürütmeyi durdurma yetkisi davayı görüp karara bağlama ödevi ve yetkisi içinde bir aşamadır. ... Son kararı vermeye yetkili organın, davanın bir başka bölümü için karar veremeyeceğinin kabulü “yargı yetkisinin eksiksiz kullanılması”yla bağdaşmaz.*”
- “*Anayasa yargısı yönünden, yürürlüğün durdurulması kararı, özellikle uygulanmakla hükmünü yerine getiren yasalar için bir tür “koruma önlemi (tedbiri)” olarak düşünülmelidir.*”
- “*Anayasa'nın üstünlüğünü sağlamak için başvurulmasında zorunluluk gördüğü bütün usul kurallarını uygulaması Anayasa Mahkemesi'nin görevinin doğal sonucudur.*”
- “*... itiraz yoluna başvuran mahkeme, davayı Anayasa Mahkemesi kararına kadar geri bırakmaktadır ki, bu, bir tür yürürlüğün durdurulmasıdır. Görülmekte olan dava öznel bir hak ile sınırlı olsa da ilk derece mahkemelerinin kimi zaman tek yargıcına tanınan bir yetkinin Anayasa Mahkemesi'ne tanınmaması düşünülemez.*”

Ama asıl üzerinde durulması gereken husus, uygulaması oldukça uzun süren yeni içtihadın bir çeşit kendini kabul ettirme süreci içinde görünmesidir. Gerçekten 1993 yılından bu yana birçok anayasa değişikliği gerçekleşmiştir. Bunlardan 1995, 2001 değişiklikleri, 1982 AY'nın orijinal metnindeki otoriter yapıyı önemli reformlarla yumuşatan değişikliklerdir. 2007, 2010 ve 2017 Anayasa Değişiklikleri ise radikal bir güçlerin Cumhurbaşkanıya kaymasını sağlayan bir rejim değişikliğinin birbirini tamamlayan adımlarıdır. Bunların hiçbirinde AYM'in içtihatla kazandığı yürürlüğü durdurma yetkisine dokunulmamıştır. Bunun bir çeşit benimseme özelliği gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2. Yürürlüğü Durdurma Kararlarının K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi Tarafından Uygulanması

Mahkemeler Yasası'nda, Hukuk Muhakemeleri Usulü Yasası'nda ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Tüzüğü'nde, K.K.T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verebileceği ile ilgili yetki açıkça düzenlenmemiştir. Fakat 1985 K.K.T.C. Anayasası'sına bakıldığı zaman 145. maddenin 7. fıkrasında yürürlüğü durdurma ile ilgili hükmün bulunduğu görülmektedir. Bahse konu hüküm, organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı başlığında yer aldığından, akla birtakım sorular gelmektedir. Aslında bu maddede yer alan yürürlüğü durdurmaya ilişkin hükmün ileride kurulacak olası bir Federe Devlete hazırlık olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Bu konuya tekrar döneceğiz. (3.2.2.)

Çalışmamızın bu bölümünde 2012 yılından önce K.K.T.C. AYM'e giden davalar, neden yürürlüğü durdurma kararı verilmediğinin gerekçeleri üzerinde durulacak (3.2.1./ 3.2.1.1.), arkasından yeni geliştirdiği içtihadın ana gerekçeleri üzerinde durulacaktır (3.2.1/ 3.2.1.2.).

3.2.1. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Değerlendirilmesi

3.2.1.1. Anayasa Mahkemesi'nin 2012 Yılı Öncesinde Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı

K.K.T.C. AYM, 2012 yılından önce önüne giden yürürlüğün durdurulmasına ilişkin davalarda kendinde bu yetkiyi görmemesi nedeniyle yürürlüğü durdurma kararı

vermemiştir. AYM'in gerekçesinde, AY'da sadece 145. maddenin 7. fıkrasında yürürlüğü durdurma yetkisi öngörülmüş olması ile soyut ve somut norm denetimine ilişkin maddelerde yürürlüğü durdurma yetkisinin öngörülmemiş olması gibi iki farklı düzenlemeden hareket edilmektedir. Bu gerekçenin temelinde 'karşıt kavramdan çıkarsama (mefhumu muhalifinden istidlal)⁴³⁷ ilkesi yer almaktadır. Bu gerekçeye bakıldığı zaman 1993 yılından önce T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma yetkisini kendinde görmesine karşı çıkanların gerekçelerine göre daha inandırıcı bir gerekçe olduğunu söyleyebiliriz.⁴³⁸

2012 yılından önce yürürlüğün durdurulması istemiyle ilgili kararları inceleyecek olursak; K.K.T.C. AYM, 1989 yılında yürürlüğü durdurma yönünde ara emri verilmesi talebi üzerine, bu konuda yetkisi olup olmadığını incelemiştir.⁴³⁹ AYM, iptali istenen bir yasanın uygulanması yahut yürürlüğe girmesiyle ilgili men edici bir ara emri vermeye yetkisi olup olmadığını tartışmıştır.⁴⁴⁰ İlgili karar, ara emri verilmesi talebiyle ilgili olmasına rağmen AYM, yürürlüğü durdurma yetkisi olup olmadığını da tartıştığından dolayı çalışmamız gereği önem arz etmektedir. Kararda aynı konuya ilişkin talebin AYM'in önüne iki kez gittiği açıklanmakta ancak anılan kararlarda AYM'in ara emri verip vermemesiyle ilgili olarak herhangi bir tartışma yapılmadığından söz edilmektedir.⁴⁴¹ AYM, 147. madde altında açılmış olan ilgili davada, organlar arasındaki yetki uyuşmazlığına dair konularda yasa, kural ve işlemin **ara emriyle durdurulmasının**⁴⁴² 145. maddede açıkça öngörülmüş olmasına rağmen 147. maddede böyle bir yetkiye yer verilmemiş olduğu belirtilmektedir.⁴⁴³ AYM burada ara emri talep edilen dava altında kendisinin bu kararı verip vermemede yetkili olup olmadığını, bunun yanı sıra ara emri talebine rağmen yürürlüğü durdurma yetkisinin

---

⁴³⁷ Mefhumu muhalifinden istidlal kavramı; bir hükümden yola çıkarak, onun tersi ile ilgili ters hükme varmak anlamına gelmektedir.

⁴³⁸ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 50, SAĞLAM, s. 61.

⁴³⁹ K.K.T.C. AYM Kararı: D.2/ 1989, AYM, 9/ 1989.

⁴⁴⁰ NECATİGİL, Zaim M., Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Anayasa Ve Yönetim Hukukunun Esasları, Lefkoşa 2015, s. 148. K.K.T.C. AYM Kararı: D.2/ 1989, AYM, 9/ 1989, s. 2.

⁴⁴¹ K.K.T.C. AYM Kararları: D.2/ 1989, AYM, 9/ 1989, s. 2 ve D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006, s. 8. Yukarıda bahsedilen iki davada, AY'ın 147. maddesine dayanarak iptal davası açılmış ve ara emri verilmesi talep edilmiştir. AYM, bu davaları reddetmiştir. Bahsedilen dava: K.K.T.C. AYM Kararı, D. 10/1985, AYM,12/ 1985.

⁴⁴²Kanımızca burada kastedilen ara emrinin durdurulması, yürürlüğün durdurulmasıdır. Çünkü Anayasa'nın 145. maddesinde yürürlüğün durdurulmasına ilişkin açık hüküm bulunmaktadır. Ara emri ve yürürlüğü durdurma kavramlarının birbirlerinden farklı kavramlar olduğundan çalışmamızın önceki bölümlerinde bahsedilmiştir. Yürürlüğü durdurma kavramı iptal davası altında kullanılan bir kavram olup, iptali istenen yasa, kural yahut işleme ilişkindir.

⁴⁴³ NECATİGİL, s. 148. K.K.T.C. AYM Kararı: D.2/ 1989, AYM, 9/ 1989, s. 2, 3.

olup olmadığını dava içerisinde değerlendirmiştir.⁴⁴⁴ Her ne kadar ilgili kararda 145. madde kapsamında yürürlüğü durdurma yetkisi olduğundan bahsedilse de 1962 Yüksek Anayasa Mahkemesi Tüzüğü'nün 13. maddesine atıfta bulunarak, 147. maddede AYM'e böyle bir yetki tanınması halinde ara emri verilebileceğine vurgu yapmıştır. Buna göre;

- iptal davası altında ara emri vermeye yetkili olduğuna dair AY veya yasalarda kural mevcut olmadığı ve
- yasanın geçici olarak yürürlüğü durdurma gibi çok ciddi sonuçları olabilecek böyle bir yetkinin AYM'ne anayasayla verilmesinin uygun olacağına vurgu yapmıştır.

AYM, konuya ilişkin vermiş olduğu kararda, davanın sonuçlanmasına değin yürürlüğe konmasının yahut uygulanmasının men edilmesi hakkındaki istemini 147. maddede açıkça yetki verilmemesi gerekçesiyle oybirliğiyle reddetmiştir.⁴⁴⁵

1989 yılındaki davadan sonra yürürlüğün durdurulmasına ilişkin diğer dava ise 2006 yılında AYM'in önüne gitmiştir.⁴⁴⁶ AYM bu davada, 1997 Anayasa Mahkemesi Tüzüğü'nün 13. maddesini dikkate alarak ara emri talebiyle ilgili karar verip veremeyeceğini tartışmıştır.⁴⁴⁷ Tüzüğün anılan maddesinde AY'nın 145. maddede yer verildiğini dikkate alan AYM, sadece organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı olarak açılan diğer bir ifadeyle 145. madde kapsamında açılan davalarda kendisine yetki verildiğini belirtmiştir.⁴⁴⁸

Bunun yanı sıra AYM, T.C. AYM'in 1993 yılından itibaren içtihadını değiştirmesine rağmen konuyla ilgili olarak çelişkili kararları bulunduğu gerekçesiyle 2006 ve 2007 yılındaki davalarda da yürürlüğü durdurma yetkisi olmadığını tekrarlamıştır.⁴⁴⁹ 2007 yılındaki kararın önemi, önceden vurgulanan gerekçelere ilaveten anglo-sakson

---

⁴⁴⁴ Mahkeme, K.K.T.C. AYM D.2/ 1989, AYM,9/ 1989 ve K.K.T.C. AYM D.4/ 2004, AYM 6/ 2004 kararlarında yürürlüğü durdurma kavramını kullanmamış olmasına rağmen aynı sonucu doğuracak biçimde kararlar vermiştir.

⁴⁴⁵ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.2/ 1989, AYM, 9/ 1989, s. 6.

⁴⁴⁶ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006.

⁴⁴⁷ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006, s. 9. **1997 Anayasa Mahkemesi Tüzüğü'nün 13. maddesi:** "Mahkeme, Anayasa'nın 145. maddesi altında başlatılan bir işlemin herhangi bir safhasında, kendiliğinden veya herhangi bir tarafın istemi üzerine, davanın adilane bir şekilde kararlaştırılması icap ederse, davayı esasında sonuçlandırmayan geçici bir emir verebilir."

⁴⁴⁸ **SAĞLAM**, s. 63. **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006, s. 9.

⁴⁴⁹ **NECATİGİL**, s. 149. **K.K.T.C. AYM Kararları:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006 ve D.2/ 2007, AYM, 1/ 2007.

hukukunun içtihadı ağırlığının da gerekçede dile getirilmiş olmasıdır.⁴⁵⁰ İlgili kararda, T.C. AYM'in 1993 yılından önce yürürlüğü durdurma yetkisini kendinde görmediğini, ancak, 1993 yılı itibariyle bu görüşünü değiştirdiğini tespit eden AYM, anglo-sakson hukuk sistemine⁴⁵¹ vurgu yapmış ve eski gerekçelerini savunmaya devam ederek yürürlüğü durdurma kararı vermemiştir. Yargıçlardan Gönül Eröner AYM'in bu yetkiyi kendinde görmemesinin nedenini AY'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığıyla ilgili maddeye dayandırmıştır.⁴⁵² Ancak bu görüşe katılmamaktayız. Çünkü, AY'nın 145. maddesinde yürürlüğü durdurma yetkisi olduğu açıkça görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta, karşı oy yazısında karşımıza çıkmaktadır.⁴⁵³ Karşı oy yazısının dikkat çekmesinin nedeni ise, bir sonraki davada da aynı şekilde karşı oy yazısı verilmesi, sonrasında diğer davalarda AYM'in yürürlüğü durdurma yetkisini kendinde görmeye başlamasında bir dönüm noktası oluşturmasıdır. Karşı oy veren şu anki emekli Yüksek Mahkeme Yargıçları Nevvar Nolan, kendisiyle yaptığımız görüşmede bu gelişmeyi şöyle özetlemiştir:

- *“2006 ve 2007 yıllarında yürürlüğün durdurulması talebine yönelik verilen kararda benim dışımda kimse karşı oy belirtmedi. İlk olarak 2006 yılında yürürlüğü durdurma kararı verilmesi gerektiğini karşı oy yazıyla, sonra ise 2007 yılında yürürlüğü durdurma kararı verilmesi gerektiğini karşı oy yazıyla belirttim. Bu durum ise 2012 yılında önümüze gelen yürürlüğü durdurma istemi ile birlikte değişerek mahkeme heyetiyle hem fikir olduk.”⁴⁵⁴*

2006 ve 2007 yıllarına ilişkin kararlarda yürürlüğü durdurma yetkisine sahip olmadığı hususunda ısrar eden Mahkeme'nin, 2012 yılında bu yetkiyi kendinde

⁴⁵⁰ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 50, 51.

⁴⁵¹ Anglo – sakson hukuk sistemine, common law da denilmektedir. Common law, K.K.T.C. hukuk sisteminin bir parçasıdır. Fakat 'Acts of Parliament' ya da 'statute' olarak bilinen İngiliz yasaları bizim hukuk sistemimizde uygulanmamaktadır. 1960 Adalet Mahkemeleri Yasası'nın 29. maddesiyle 1976 Mahkemeler Yasası'nın 38. maddesinde 'common law' kavramının çevirisi 'ahkâmı umumiye' olarak yapılmıştır. Yapılmış olan bu çeviri, 'genel kurallar' anlamında yapılmış olmakla birlikte, common law kavramının eşanlamlı bir çevirisi olmamıştır. Common law, bazen 'geleneksel hukuk' olarak da tanımlanmaktadır. Ergin Adnan Ulunay, common law kavramının Türkçe çevirisinin, 'ortak hukuk' olarak yapılması gerektiğini düşünmektedir. Kelime anlamı olarak common law; İngiltere'de uygulanan ve yazılı yasa metinlerinden yararlanmak yerine, yargı kararlarıyla gelişmiş olan hukuk kurallarını içermektedir. Bahse konu bu kurallar, davalarda ortaya çıkmış olan çeşitli hukuksal sorunların çözümü için yargıç kararlarında kaynağını bulmaktadır. Genellikle yargıçların verdiği kararlardan yararlandığı için, bunlara; yargıçların yaptığı hukuk kuralları 'judge-made law' da denmektedir. Ayrıntı için bkz. **NECATİGİL**, s. 17.

⁴⁵² **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006, s. 13. **K.K.T.C. Anayasası**, m. 7.

⁴⁵³ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006, s. 21.

⁴⁵⁴ Nevvar Nolan ile yapılan 28.08.2019 tarihli görüşme.

görmesinin hangi nedenden kaynaklandığına ilişkin sorumuzu ise özetle şöyle cevaplamıştır:

Her bir davanın yargıçları incelendiğinde, kendisinin de yer aldığı mahkeme heyetleri arasında farklılıklar olduğu görülecektir.⁴⁵⁵ Araya adli tatil girmesi nedeniyle izinde olmayan yargıçlardan mahkeme heyetinin oluşturulması gibi nedenler de buna etken olmuştur.

- 2006 ve 2007 yıllarında mahkeme heyetinin önüne gelen davalarda mahkeme olarak yürürlüğü durdurma kararının verilip verilmemesiyle ilgili ortak noktaya varılamamıştır.
- Ayrıca 1993 yılından itibaren T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma kararı verirken vurguladıkları gerekçeler de etkili olmuş ve benimsenmeye başlanmıştır.
- Yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için, iptali istenen AY kuralının AY'ya aykırılığının 'kuvvetle muhtemel' olması yanında giderilmesi güç zararların meydana gelme ihtimalinin de 'kuvvetle muhtemel' olması gerekir. Buna ek olarak, kamu yararı ve ivedi davranma zorunluluğu da göz önünde tutulmalıdır.

Nolan'a göre, bu gerekçelerin savunmasıyla birlikte söz konusu davalarda, T.C. AYM'in görüşüne yaklaşılmaya başlandığı yönünde ilk işaretler verilmiş olmaktadır. 2012 yılından itibaren ise yürürlüğün durdurulması yönünde karar verilmeye başlanmıştır.⁴⁵⁶ NOLAN, T.C. AYM'den farklı olarak bu koşullardan; giderilmesi güç zararların meydana gelme ihtimalinin kuvvetle muhtemel olması ve iptali istenen AY kuralının AY'ya aykırılığının kuvvetle muhtemel olması koşullarının **mutlaka birlikte** aranması gerektiğini vurgulamıştır. Şu kadar ki AY'ya aykırılığın kuvvetle muhtemel olması koşulunda **apaçık aykırılık** diğer bir ifadeyle gözle görülür, hemen dikkat çeken bir aykırılık söz konusu olursa, diğer koşullara bakılmaksızın doğrudan yürürlüğü durdurma kararı verilebilecektir, Bunun yanında yürürlüğü durdurma kararı verilirken kamu yararı elbette ki göz önünde bulundurulacaktır. Esasen tüm mahkeme işlemlerinin kamu yararı gözetilerek yapılması gerekir.

---

⁴⁵⁵ **K.K.T.C. AYM Kararları:** D.4/ 2006, AYM, 19/ 2006 ve D.2/ 2007, AYM, 1/ 2007. **K.K.T.C. AYM Kararları:** D.1/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 10, 11 ve 12/ 2012 ve D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012.

⁴⁵⁶ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012.

3.2.1.2. Anayasa Mahkemesi'nin 2012 Yılı Sonrasında Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihadı

2012 yılından sonra AYM içtihat yoluyla, yürürlüğün durdurulmasına ilişkin kararlar vermeye başlamıştır.⁴⁵⁷ Yürürlüğün durdurulması yetkisi, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması durumlarında çok önemli bir yetkidir.⁴⁵⁸

12, 13 ve 14/ 2012, D.1/ 2012 sayılı davada, davacılar AY'ya aykırı olduğu gerekçesiyle 24/ 2012 sayılı Özelleştirme Yasası'nın belirli maddelerin iptaline yönelik dava açmışlardır.⁴⁵⁹ Sonrasında ise davanın sonuçlanmasına kadar 24/ 2012 sayılı Özelleştirme Yasası'nın veya davalarda verilen belirli maddelerin yürürlüğünün durdurulması için AYM'e başvurmuşlardır. AYM bu kararında, T.C. AYM kararlarına atıfta bulunarak ve doktrindeki birtakım görüşlere yer vererek incelemelerde bulunmuştur. Ancak AYM, aciliyet koşulunun var olmadığı düşüncesiyle yürürlüğü durdurma talebini reddetmiştir.⁴⁶⁰ AYM'in davayı reddetmiş olması, kendisinde yürürlüğü durdurma yetkisi görmediği anlamına gelmemektedir. Çünkü AYM, yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gereken koşulların var olup olmadığını incelemiş, anılan koşulların varlığını belirleyemediği için yürürlüğü durdurma istemini reddetmiştir. Bu karar, K.K.T.C. AYM açısından yürürlüğün durdurulması konusuyla ilgili görüş değişikliği için bir dönüm noktasıdır.⁴⁶¹ Bu kararla birlikte görüşülen diğer davalarda yürürlüğü durdurma yetkisinin adı konmaya başlanmıştır.⁴⁶² Çünkü AYM, T.C. AYM'in 1993 yılında vermiş olduğu kararı takip ederek buna uygun bir şekilde içtihadını geliştirmeye başlamıştır.⁴⁶³

Bir sonraki dava ise, 3/ 2012 sayılı Lefkoşa Türk Belediyesi Başkanı ve Lefkoşa Türk Belediye Meclis Üyelerinin 90 gün süreyle Zorunlu İzne Çıkarılmaları Hakkında Yasa Gücünde Kararname'nin AY'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali istemine ilişkindir.⁴⁶⁴ Sonrasında, 3/2012 sayılı Yasa Gücünde Kararname'nin yürürlüğünün durdurulması için talepte bulunulmuştur. AYM, yürürlüğün durdurulması kararı verip veremeyeceğini incelerken, AY'nın 147. maddesi kapsamında AY'ya uygunluk

⁴⁵⁷ **ŞEFİK**, Narin Ferdi, "K.K.T.C. Yüksek Mahkeme Başkanı" (Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 55. Kuruluş yıldönümü sempozyumu), Anayasa Yargısı Dergisi, C. 34, Ankara 2017, s. 213.

⁴⁵⁸ **ŞEFİK**, s. 213.

⁴⁵⁹ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D.1/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 12, 13 ve 14/ 2012, s. 2.

⁴⁶⁰ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D.1/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 12, 13 ve 14/ 2012, s. 7.

⁴⁶¹ **SAĞLAM**, s. 64.

⁴⁶² **SAĞLAM**, s. 64.

⁴⁶³ **NECATİGİL**, s. 149.

⁴⁶⁴ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012. K.K.T.C. Anayasasının 1, 3, 4, 5, 7, 10, 68, 69, 112 ve 119. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla iptal isteminde bulunulmuştur.

denetimine tabi normların yürürlüğü durdurma yetkisine içtihatla sahip olduğundan bahsetmiştir.⁴⁶⁵ Buna ilaveten, yürürlüğü durdurmanın, doğası gereği ve **giderilemeyecek zararların veya durumların ortaya çıkma ihtimalinin olduğu acil durumlarda** başvurulabilecek bir tedbir olduğu, bu yüzden de yürürlüğü durdurma kararı verilmeden esas hakkındaki kararı beklemenin **kamu yararı** bakımından **büyük zarara neden olması durumunda** geçici tedbir olan yürürlüğü durdurma kararı verilmesi gerektiğine de değinmiştir.⁴⁶⁶ Ayrıca AYM, yürürlüğü durdurma kararı verip vermemenin mahkemenin takdirinde olduğunu ve takdir yetkisini kamu yararını dikkate alarak kullandığını da vurgulamıştır.⁴⁶⁷ Bu durumda AYM anayasa aykırılığı iddia edilen normun uygulanması halinde;

- giderilmesi güç ya da imkânsız zararların yahut durumların doğmasının kuvvetle muhtemel olması ve
- normun AY'ya aykırı olmasının kuvvetle muhtemel olması durumlarını ilke olarak birlikte gözetip karar vermektedir.

AYM, sayılanların yanında AY'ya aykırılığın çarpıcı bir şekilde ve açıkça görüldüğü durumlarda başka koşul aranmaksızın, derhal yürürlüğü durdurma kararı vermesi gerektiğini ve bunun kamu yararı gereklerine de uygun olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁶⁸

Yürürlüğün durdurulmasına yönelik diğer dava 2016 yılında görülüp, karara bağlanmıştır⁴⁶⁹. İlgili karar, 4/ 2016 sayılı Kayıtları İptal Edilen Araçlar İle Kayıtları İptal Edilmeyip Geçmiş Yıllara Ait Seyrüsefer Borcu Bulunan Araçlar Hakkında Yasa Gücünde Kararnamenin yürürlüğünün durdurulmasıyla alakalıdır. Bahse konu YGK'nin amacı, tahsilinde güçlük çekilen seyrüsefer harçlarının ödenmesini ve kayıt dışı kalmış araçların kayıt altına alınmasını sağlamaktadır. YGK'yle yapılan bu düzenlemeyle ilgili olarak oybirliğiyle yürürlüğün durdurulmasına karar verilmiştir. Yürürlüğü durdurma kararı verirken iki yargıç, farklı iki gerekçeye dayanmıştır.⁴⁷⁰ Bu gerekçeler, hem yürürlüğün durdurulmasının farklı boyutlarını ele almış olması hem de YGK çıkarmanın koşullarının ortaya konulması bakımından dikkat çekmektedir. K.K.T.C. AY'nda YGK'ler Türkiye'den farklı bir düzenlemeye sahiptir. Türkiye'de olağan dönemde YGK'lerin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılabilmesi için yetki yasasına ihtiyaç

⁴⁶⁵ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012, s. 10.

⁴⁶⁶ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012, s. 10.

⁴⁶⁷ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012, s. 10.

⁴⁶⁸ **K.K.T.C. AYM Kararları:** D.2/ 2012, Birleştirilmiş AYM, 20 ve 21/ 2012, s. 11, D.5/ 2016, AYM, 13/ 2016, s. 13 ve D. 3/ 2019, AYM, 7/ 2019, s. 7.

⁴⁶⁹ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.5/ 2016, AYM, 13/ 2016.

⁴⁷⁰ **K.K.T.C. AYM Kararı:** D.5/ 2016, AYM, 13/ 2016, s. 1, 12.

duyulmaktaydı.⁴⁷¹ Buna karşılık K.K.T.C.'de Bakanlar Kurulu bir yetki yasasına dayanmaksızın YGK çıkarabilir. K.K.T.C. AY'nın 112. maddesinin 1. fıkrasında, Bakanlar Kurulu'nun yalnızca ekonomik konularda⁴⁷² ve ivedilik gerektiren hallerde YGK çıkarmaya yetkili olduğu hükmü yer almaktadır. Ancak bu yetki sınırlıdır. K.K.T.C. AY'sında sınırlı olan bu yetki, Meclis'in yakın denetimi kapsamındadır.⁴⁷³ Bu durumda; YGK, yalnızca ekonomik konularda ve ivedilik olması halinde ve kişisel siyasal hak ve özgürlüklerin kısıtlanmaması koşuluyla çıkartılabilir.⁴⁷⁴ Ancak AYM içtihadına göre; YGK'nin ekonomiyle dolaylı ve uzak ilişkisi yeterli görülmemektedir. AYM, YGK'nin konusunun doğrudan ekonomi ile sıkı sıkıya bağlantılı olması gerektiği görüşünü benimsemektedir. Bunun yanında YGK'ler, bireylere yeni mali yükümlülükler getiremeyeceği gibi, kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleri de kısıtlayamamaktadır.⁴⁷⁵ YGK'lerle ilgili ön bilgiden sonra bahse konu davadaki gerekçelere dönecek olursak, azınlık ve çoğunluk gerekçelerinden söz etmek gerekir. Çoğunluk gerekçesinde;

- seyrüsefer harçlarının bir kısmının bağışlanmasıyla birlikte tahsilatın hızlanacağı kuşkulu görünmüş ve
- bu şekilde bir önlemin ekonomiyi kurtarma açısından acil ve kaçınılmaz olduğu sonucuna varılmamıştır.

Kısacası ortada 'çabuk davranma zorunluluğu' gerektiren ekonomik bir durum bulunmamaktadır.⁴⁷⁶ Bu durumda sadece ivedilik koşulunun bulunup bulunmadığı incelenmiş olup, diğer koşulların bulunup bulunmadığı incelenmemiştir. Dolayısıyla AYM'e göre diğer koşulların varlığı incelenmeksizin yürürlüğün durdurulmasına yönelik karar vermek doğru ve adil görünmektedir. Burada yürürlüğün durdurulması kararı verilebilmesi için gereken tüm koşullar bir bütün olarak ele alınmamış, YGK çıkarılabilmesi için zorunlu olan 'ivedilik' koşulunun yokluğu, yani açıkça hukuka aykırılık koşulu, yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için yeterli görülmiştir.⁴⁷⁷ Azınlık gerekçesinde ise, aynı sonucu varmanın yanı sıra AY'ın vergi hak ve ödevine

⁴⁷¹ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52, SAĞLAM, s. 190, T.C. Anayasası, m. 91 (mülga), m. 87.

⁴⁷² 'Yalnızca ekonomik konularda' şeklinde ifade edilmiş olan koşul; yasa gücünde kararnamenin konusunun doğrudan doğruya ve sıkı bir biçimde ekonomi ile ilgili olması gerektiğini açıklamaktadır. Ayrıntı için bkz. SAĞLAM, s. 107.

⁴⁷³ SAĞLAM, s. 190.

⁴⁷⁴ K.K.T.C. Anayasası, m. 112/ 1, SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52, SAĞLAM, s. 106, 107, 190.

⁴⁷⁵ K.K.T.C. Anayasası, m. 112/ 4, SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52.

⁴⁷⁶ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52.

⁴⁷⁷ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52.

ilişkin maddesinde yer alan yasallık ilkesi ön plana alınmıştır.⁴⁷⁸ İlgili maddeye göre, vergi, resim, harçlar ve benzeri mali yükümlülükler ancak yasayla konulmaktadır. Vergi, resim ve harçların bağışıklık, istisnaları ve hadlerine ilişkin kurallarda değişiklik yapılabilmesi için ilgili yasanın Bakanlar Kurulu'nu açıkça yetkili kılması gerekmektedir. YGK çıkarma yetkisinin sınırlarını, yalnızca ekonomik konular ve ivedilik durumu çizmektedir. Ekonomik konularda ivedilik olması durumunda YGK çıkarma yetkisi söz konusu olsa dahi, bu yetki, AY'nın başka bir maddesini değiştirme, ortadan kaldırma yahut hilafına düzenleme yapma hak ve yetkisi içermemektedir.⁴⁷⁹

K.K.T.C. AYM'in 2019 yılındaki kararı yürürlüğü durdurma konusunda verilecek son örneklerden biridir.⁴⁸⁰ İlgili karar, 5/ 2019 sayılı Öğretmen Yasası'nın Hayat Pahalılığı Ödeneği Hakkını Düzenleyen 53. maddesinin Uygulanmasının Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Yasa Gücünde Kararnamenin ve/veya kararnamenin gerekçesinin 1, 2, 3, 4 ve 5. maddeleriyle geçici 1. maddesinin yürürlüğünün durdurulmasıyla ilgilidir. Bu düzenleme de önceki kararda yer alan düzenleme gibi YGK'yle düzenlenmiştir. İlgili kararda dava konusu olan YGK'nin yürürlüğünün durdurulmasına oybirliğiyle karar verilmiştir. Bu kararı diğer kararlardan ayıran en önemli nokta, tüm koşulların ayrı ayrı değerlendirilmiş ve her bir koşulun var olup olmadığı farklı yönleriyle ele alınmış olmasıdır. Önceki kararlarda da bahse konu koşullar değerlendirilmiştir. Ancak son karardaki gibi detaylı ve ayrı ayrı ele alınıp, değerlendirilmemiştir. İlgili kararda da 2016 yılındaki kararda olduğu gibi YGK çıkarmanın koşulları ele alınmıştır. AYM, yürürlüğün durdurulması kararı verebilmesi için koşulları ayrı ayrı değerlendirmesinin yanı sıra, 2012, 2014 ve 2016 yılındaki davalara da atıfta bulunarak AYM'in içtihadını da göz önünde bulundurmuştur.⁴⁸¹

Mahkeme, 2012, 2014 ve 2016 yılındaki içtihatları değerlendirdikten sonra, yürürlüğü durdurma kararı verilebilmesi için gereken koşulları değerlendirmiştir.

- "...Meclisin yaz tatili için kapanmasından birkaç gün öncesi Yasa Gücünde Kararname çıkarılmış olması dolayısıyla 5/2019 sayılı Yasa Gücünde Kararnamenin Anayasa'nın 112. maddesinde yer alan ivedilik şartına aykırı bulunması çok kuvvetle muhtemeldir. ..."⁴⁸²

---

⁴⁷⁸ **K.K.T.C. Anayasası**, m. 75, **SAĞLAM/ TATLİDİL**, s. 52. Yasallık ilkesi; temel hak ve özgürlüklerin 'ancak' yasayla sınırlanabileceğiyle ilgilidir. Dolayısıyla yasallık ilkesi, ilke olarak yasa gücünde kararname için geçerlidir. Ayrıntı için bkz. **SAĞLAM**, s. 106, 107.

⁴⁷⁹ **SAĞLAM/ TATLİDİL**, s. 52.

⁴⁸⁰ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019.

⁴⁸¹ **K.K.T.C. AYM Kararı**: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019, s. 5-8.

⁴⁸² **K.K.T.C. AYM Kararı**: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019, s. 10.

- "...yürürlüğün durdurulması emrinin verilmemesi ve bilahare esas davanın Davacının talebi doğrultusunda sonuçlanması halinde, düzeltilemeyecek bir durum ile karşı karşıya kalınacağı bir gerçektir. İdarenin sadece, istekli olması halinde, bu durumu değiştirme olanağı bulunmakla birlikte, böyle bir olasılığın varlığı, uygulama ile ilgili yürürlüğün durdurulması emri verilmediği takdirde giderilemez bir zararın doğacağı gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. ..."⁴⁸³

- "Aciliyetin bulunup bulunmadığına bakıldığı zaman, yukarıda ifade edildiği gibi, 31/7/2019 tarihine kadar yürürlüğün durdurulması emri verilmediği takdirde, 31/7/2019 tarihinden sonra verilecek bir karar, davanın esasında Davacının muvaffak olması halinde, Davacı üyelerine hiçbir faydası olmayacak ve davayı sadece kâğıt üzerinde kazanacaklardır. Bu durumda, yürütmeyi durdurma emri verilmeden davadaki esas kararı beklemenin Davacı üyeleri açısından zarara neden olacağı açıktır. ..."⁴⁸⁴

- "Yürürlüğün durdurulması kararı verilmesi halinde, esas davanın, Davacı lehine neticelenmesi halinde, karar geriye yürümeyeceği için hayat pahalılığı kesintisiz ödenmesi neticesinde Davacı Sendika Üyelerinin kamu yararı ile yürütmenin durdurulma emri verilmemesi halinde, buna tahakkuk eden meblağın devlet bütçesinde kalması ile gider kaleminde meydana gelecek azalma dolayısıyla bütçe açığının azalmasındaki kamu yararı kıyaslanmalıdır. ..."⁴⁸⁵ Mahkeme, yürürlüğün durdurulması için gereken koşulları da değerlendirdikten sonra belirlenen koşullardan tatmin olduğu gerekçesiyle yürürlüğü durdurma kararının verilmesine emretmiştir.

3.2.2. K.K.T.C. Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Konusundaki İçtihat Değişiminin Değerlendirilmesi

Yakın zamana kadar organ uyuşmazlıklarını hükme bağlayan K.K.T.C. AY'nın 145. maddesi dışında yürürlüğü durdurma yetkisine sahip olmadığı görüşünde olan K.K.T.C. AYM'in 2012 yılından bu yana yürürlüğü durdurma yetkisini kendinde görmesi, dışarıdan bakıldığında T.C. AYM'in çizgisine yakın bir gelişme olarak gözükmektedir. Ne var ki bu içtihat değişikliği sürecinde K.K.T.C. AYM önünde T.C. AYM'den daha çetin bir engelin varlığını da gözden kaçırmamak gerekir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu engel, yürürlüğü durdurma yetkisinin AY'nın organ

⁴⁸³ K.K.T.C. AYM Kararı: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019, s. 10.

⁴⁸⁴ K.K.T.C. AYM Kararı: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019, s. 11.

⁴⁸⁵ K.K.T.C. AYM Kararı: D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019, 29.07.2019, s. 12.

uyuşmazlıklarına ilişkin 145. maddesinde açıkça öngörölmüş olmasıdır. Anayasa mahkemelerinin organ uyuşmazlıklarını çözüme yetkisi daha çok **federatif devletlere özgü** bir düzenlemedir. Nitekim 1975 Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) Anayasası'nın 111. maddesinde organ uyuşmazlıklarının çözüümü için paralel bir düzenlemenin öngörölmüş olması bu açıdan doğal karşılanabilir. Çünkü bu AY'nın 2. maddesinde KTFD kendisini, Kıbrıs Federe Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak tanımlamıştır. *"Kıbrıs Federe Cumhuriyetine, belli konularda açıkça tanınan yetkiler dışında, Kıbrıs Türk Federe Devleti bütün yetkileri kullanır ve gereken örgütleri kurar."*⁴⁸⁶ 'Organlar arasındaki yetki uyuşmazlığı' başlığını hükme bağlayan K.K.T.C. AY'nın 145. maddesini ele aldığımız zaman; aslında bu maddenin ileride kurulacak federatif bir devlet yapısına hazırlık olarak yer alıp almadığı sorusu gündeme gelmektedir. Bahse konu madde, üniter devlet yapısına ait bir norm değildir. Şu an ki duruma bakıldığında da, ortada federatif bir yapının olmadığı açıkça görölebilmektedir. Dolayısıyla ileride böyle bir yapının gündeme geleceği düşünülürse bu maddenin federatif bir devlet yapısına hazırlık olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Çünkü organlar arasındaki çatışma federatif bir devlet yapısında ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar Kıbrıs'ın her iki kesimi, halen de aralarında bir federasyon oluşturmaya yönelik ikili görüşmeleri bazı kesintilerle sürdürmekteyse de, 1985 K.K.T.C. AY, 1975 KTFD Anayasası'ndan farklı olarak bağımsız ve üniter bir devlet yapısı öngörmektedir.⁴⁸⁷ Bu nedenle AY'nın 'Organlar Arasında Yetki Uyuşmazlığı' başlıklı 145. maddesi, bu yapıyla uyumlu alışılmış bir düzenleme olarak gözükmemektedir. Bu düzenlemenin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası döneminden kalan bir alışkanlığın devamı olduğu anlaşılıyor. Ancak, yürürlüğü durdurma yetkisinden söz edilirken, bu düzenlemenin yorum kuralları açısından taşıdığı anlam ve önem tartışma dışında bırakılamaz. Nitekim yürürlüğü durdurma yetkisine organ uyuşmazlıklarında açıkça yer verilmiş olmasının karşıt kavramından (argumentum a contrario), AY koyucunun bu yetkiyi soyut ve somut norm denetiminde vermek istemediği anlamını çıkaran AYM, eski gerekçelerinde bunu belirtmiş olmasına rağmen bu sorun, AYM'in yeni oluşturmuş olduğu içtihadının gerekçelerinde karşılanmış değildir. Dolayısıyla K.K.T.C. AYM'in yürürlüğü durdurma yetkisi konusundaki yeni içtihadının bizce metodik açıdan en büyük eksikliği bu gerekçeye karşı herhangi bir

⁴⁸⁶ SAĞLAM/ TATLİDİL, s. 52, 53.

⁴⁸⁷ Ayrıntılar için bkz. SAĞLAM, s. 3-9, s. 14-17.

tavır alınmamış olmasıdır.⁴⁸⁸ Bu eksikliğin aşılmamasını sağlayabilecek iki yol akla gelmektedir: Birincisi, organ uyuşmazlıklarını anayasal düzeyde çözmeye yönelik kuralların, federal devletlerin tipik bir düzenlemesi olması ve bunun, K.K.T.C.'nin AY'da belirlenmiş üniter yapısı ile bağdaşmayan arızı bir düzenleme oluşturmasıdır. İkincisi ise K.K.T.C.'de halen de etkisini sürdüren anglo-sakson hukuk sisteminin içtihadı dayalı özelliğinin bu eksikliği kapatmaya yetip yetmeyeceği sorusudur. Her ikisinin de bilimsel tartışmadan geçmesi ve ayrı bir incelenme konusu olarak ele alınması gerektiğini düşünüyoruz.

---

⁴⁸⁸ SAĞLAM/ TATLIDİL, s. 52, 53.

SONUÇ

T.C. ve K.K.T.C. Anayasa Yargısında Yürürlüğü Durdurma Yetkisindeki gelişmelerin işlendiği bu çalışmada ulaştığımız sonuçlar şöyle özetlenebilir.

- 1) Her iki ülkenin AYM'leri, ilk aşamada kendilerini yürürlüğü durdurma kararı vermekle yetkili görmemiştir. Bu aşama her iki ülkede de yaklaşık olarak 30 yıllık bir zaman boyunca varlığını sürdürmüştür.
- 2) İkinci aşamada önce T.C. AYM (1993) ve sonra K.K.T.C. AYM (2012) yürürlüğü durdurma yetkisini içtihat yoluyla edinmişlerdir.
- 3) Bu dönüşüm T.C. AYM açısından daha sorunsuz yaşandığı söylenebilir. İçtihat değişikliğinin dayandığı gerekçelerin bir kısmı, tartışılabilir özellik taşısa da önemli bir kısmı, başta "*qui potest majus, potest etiam minus*" olmak üzere AYM'in denetim işlevini anlamlı kılmak amacıyla yürürlüğü durdurmayı denetim etkinliğinin özünde var olan bir araç olarak betimleyen gerekçeler belli bir ağırlık taşımaktadır. Ayrıca rejim değişikliği boyutundaki 2007, 2010 ve 2017 AY Değişikliklerinde bu içtihadi uygulamaya dokunulmamış olması bu alanda bir benimsemenin var sayılabileceğine işaret etmektedir.
- 4) Ancak aynı şeyi K.K.T.C. AYM için söylemek mümkün görünmemektedir. Çünkü içtihat değişikliği sürecinde K.K.T.C. AYM önünde T.C. AY'de yer almayan dolaylı bir engel bulunmaktadır. Bu engel, yürürlüğü durdurma yetkisinin Anayasa'nın organ uyumsuzlukları ile bağlantılı olarak 145. maddenin 7. fıkrasında açıkça öngörülmüş olmasıdır. K.K.T.C. AYM, uzunca bir süre bu kurala dayanarak AY koyucunun bu yetkiyi soyut ve somut norm denetiminde vermek istemediği anlamını çıkarmıştır. Ancak içtihat değişikliğine giderken T.C. AYM'in gerekçelerine koşut açıklamalarda bulunurken, bu gerekçeyi tartışmamış, bu argümanı çürütecek bir gerekçe üretememiştir.
- 5) Bu eksikliği aşabilecek iki şey akla gelmektedir: Birincisi, organ uyumsuzluklarını anayasal düzeyde çözmeye yönelik kuralların, federal devletlerin tipik bir düzenlemesi olması ve bunun, K.K.T.C.'in AY'da belirlenmiş üniter yapısı ile bağdaşmayan arızı bir düzenleme olarak kendisini göstermesidir. İkincisi ise K.K.T.C.'de halen de etkisini sürdüren

anglo-sakson hukuk sisteminin içtihadı dayalı özelliğinin bu eksikliğı kapatmaya yetip yetmeyeceğı sorusudur.

KAYNAKÇA

- AKSÜNGER, D. (2017). "Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi): İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKYALÇIN, A. (2006). "Anayasa Mahkemesinde Yürürlüğün Durdurulması": Anayasa Yargısı 23, Birinci Oturum – Değerlendirme Oturumu, <https://www.anayasa.gov.tr/media/4581/akyalcin.pdf>, E.T. 06.06.2019.
- ALAN, N., "(Demokratik) Hukuk Devleti ve Anayasa": Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, E.T. 04.02.19.
- ALTAY, E. (2006). "Anayasa Mahkemesi Kararlarında "Yürürlüğün Durdurulması", Anayasa Yargısı İncelemeleri 1": Ankara.
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi (1971), Ankara, S. 10.
- ARSLAN, R. (2012). Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık Uygulamasında Güncel Hukuki Sorunlar Abant.
- ASLAN, Z. (1994). "Anayasa Yargısında Yürürlüğün Durdurulması": İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, İstanbul.
- ASLAN, Z. (1993). "İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması", (Doktora Tezi): İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ASLAN, Z. (2017). İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması, 3. Baskı, Ankara.
- ATALI, M. (2014). Medeni Usul Hukuku, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No.2287, 4. Baskı, Eskişehir 2014, <http://www.hukukdershanesi.com/wp-content/uploads/2018/03/Medeni-Usul-Hukuku.pdf>.
- BALCI, M./ ALŞAHİN, M. E./ ÇAKIR, K. (2018). Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. Baskı, Ankara.
- BİLGİN, P. (1995). "Kanunların Uygulanmasının Anayasa Mahkemesi Tarafından Durdurulması" (Anayasa Mahkemesi'nin 33. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler): Anayasa Yargısı, S. 12, Ankara.
- CENGİZ, B. (2014). "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi Sonucunda Verdiği Kararların Nitelikleri Ve Etkileri": (Yasama Uzmanlığı Tezi), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Ankara.
- CENTEL, N./ ZAFER, H. (2016). Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, İstanbul.
- DAĞ, G. (2003), "Anayasa Yargısı ve Çalışma Esasları": T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- DAYIOĞLU, S. S. (1992). "K.K.T.C. Anayasasında Yargının Yeri ve Anayasa Yargısı": Anayasa Yargısı Dergisi, 9. Cilt, Ankara.
- DEĞİRMENCİOĞLU, M. (2014). "Anayasa Yargısında Geçici Tedbir Kararı Bağlamında Yürürlüğün Durdurulması", (Yüksek Lisans Tezi): Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- DEMİRCAN, F. (2015). "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Hukuki Niteliği": Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara.
- DEMİRDAL, M. B. (2018). "Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nda Ölüm Cezasının Kaldırılması ve Türkiye'deki Süreç": Politik Ekonomi Kuram, C. 2 (1).
- DOĞAN, İ. (1997). "Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Yürürlüğü Durdurmanın Koşulları": İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 4.
- DOĞAN, İ. (1996). "Anayasa Mahkemesinde Yürürlüğün Durdurulmasında Almanya Modeli Ve Türkiye": İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ERHÜRMAN, T. (2012). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İdari Yargılama Hukuku -Türk ve İngiliz Hukuk Sistemleriyle Karşılaştırmalı Bir İnceleme-, 1. Baskı, Lefkoşa.
- ERHÜRMAN, T. (2013). Yüksek İdare Mahkemesi'nin Görev Alanı, 1. Baskı, Lefkoşa.
- ERİŞİR, E. (2010). "İhtiyati Tedbir Türleri": Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- EROL, G. (2017). "Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Tedbir": Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 30, S. 30, Ankara.
- ERYILMAZ, M. B. (2012). Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Ankara.
- FENDOĞDU, H. T. (2017). Anayasa Yargısı, Ankara.
- GÖREN, Z. (1995). "Türk ve Alman Anayasa Hukukunda Anayasa Yargısının Sınırları ve Yürürlüğü Durdurma Kararları": Anayasa Yargısı Dergisi, C. 12, Ankara.
- GÖZLER, K. (2018). Anayasa Hukuku Dersleri, 22. Baskı, Bursa.
- GÖZLER, K. (2018). Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, 10. Baskı, Bursa.
- GÖZLER, K. (2019). Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, 11. Baskı, Bursa.
- GÖZLER, K. (2019). Anayasa Hukuku Dersleri, 24. Baskı, Bursa.
- GÖZTEPE, E. (2017). İnsan Haklarının Korunmasında Geçici Tedbir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Almanya ve Türkiye Örnekleri, 1. Baskı, İstanbul.

GÖZTEPE, E./ ALPBAZ, M. M. (2017). (Kamu Hukukçuları Platformu) Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru – Türkiye Uygulamasının Almanya ve Strazburg Ekseninde Karşılaştırılması: 1. Baskı, İstanbul.

GÖZÜBÜYÜK, Ş. (2017). Yönetmelik Yargı, 36. Baskı, Ankara.

GÜLLÜ, Y. (2011). “Türk Vergi Yargı Sisteminde Yürütmenin Durdurulması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi): Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

HAKERİ, H./ ÜNVER, Y. (2016). Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, 12. Baskı, Ankara.

İBA, Ş./ KILIÇ, A. (2017). Anayasa Yargısı Dersleri, 1. Baskı, Ankara.

KABOĞLU, İ. Ö. (1976). “Yürütmenin Durdurulması”: Ankara Barosu Dergisi, S. 4, Ankara.

KABOĞLU, İ. Ö. (2017). Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 12. Baskı, İstanbul.

KARADAĞ, N. C. (2012). “Vergi Alacağına Güvence Altına Alınmasında Teminat, İhtiyati Haciz ve İhtiyati Tahakkuka İlişkin Özellikli Durumlar”: Maliye Dergisi, S.162.

KASAPOĞLU TURHAN, M. (2013). “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Kanunla Sınırlandırılması ve Sınırlandırmanın Sınırları”: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2.

KATOĞLU, T. (2011). “Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar”: Ankara Barosu Dergisi, Ankara, S. 4.

KELEŞ, R. (1989). “Kıyıların Korunması Ve Toplum Yararı”: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, C. 44, S. 1.

KESKİNSOY, Ö. (2017). Anayasa ve Türk Anayasa Hukuku, 2. Baskı, Ankara.

KIRATLI, M. (1966). “Yürütmenin Durdurulması”: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 4, Ankara.

KOÇAK, N. T. (2017). Dilekçe Örnekleriyle Uygulamada Yürütmenin Durdurulması: Ankara.

KOPARAN, M. R. (2006). “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”: Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 65, Ankara.

KÖKÜSARI, İ. (2009). Anayasa Mahkemesi Kararlarının Türleri Ve Nitelikleri, 1. Baskı, İstanbul.

- KUL, K. (2018). “İdari İşlemlerde Yürütmenin Durdurulması Kararlarının Uygulanması”: http://mevzuatsal.com/wp-content/uploads/2018/02/idare_hukuku_makale.pdf, E.T.05.06.2019.
- METİN, Y. (2017). “TEMEL HAKLARIN SINIRLANDIRILMASI VE ÖLÇÜLÜLÜK: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, Isparta.
- NECATİGİL, Z. M. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Anayasa Ve Yönetim Hukukunun Esasları, Lefkoşa.
- ODYAKMAZ, Z. (1995). “Yürürlüğü Durdurma”: Anayasa Yargısı (Anayasa Mahkemesi’nin 33. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler), Ankara.
- ÖMEROĞLU, A. (2014). “Türk Yargısında Somut Norm Denetimi”, (Yüksek Lisans Tezi): İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZBUDUN, E. (2017). Türk Anayasa Hukuku, 17. Baskı, Ankara.
- ÖZKUL, F. (2015). “Anayasaya Uygunluk Denetiminin Amacı Kapsamında, Anayasa Mahkemesinin İptal Kararlarının Geriye Yürümezliği İlkesinin, Anayasa Yargısında “Yürürlüğü Durdurma” Ve “Yokluk” Kavramlarının Değerlendirilmesi”: Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 0, S. 4, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155609>, E.T. 01.12.2018.
- PEKCANITEZ, H./ ATALAY, O. / S. ÖZKAN, M. / ÖZEKES, M. (2014). İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Ankara.
- PEKCANITEZ, H./ ATALAY, O./ ÖZEKES, M. (2015). İcra ve İflas Hukuku Temel Bilgiler, 14. Baskı, Ankara.
- PEKCANITEZ, H./ ATALAY, O./ ÖZEKES, M. (2016). Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara.
- RUHİ, M. E. (2001). “Türk Anayasa Yargısında Yürürlüğün Durdurulması”: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-4, Erzincan.
- SAĞLAM, F. (2013). Anayasa Hukuku Ders Notları, 1. Baskı, Lefkoşa.
- SAĞLAM, F. (2016). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Ders Notları, 1. Baskı, Lefkoşa.
- SAĞLAM, F./ TATLIDİL, S. (2019). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi’nin 2016 ve 2018 Yılları Arasında Verdiği Kararlarda Gündeme Gelen Önemli Anayasal Sorunlardan Bir Kesit – Türkiye İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme”: Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, Haziran.

- SÖZMENER, H. (2014). Ceza Genel ve Ceza Usul Hukuku, C. 1, Lefkoşa.
- SÖZMENER, H. (2008). Medeni Usul – 1 (Hukuk Usulü Tüzüğü Dava Celpnameleri), Cilt 1, Lefkoşa.
- ŞEFİK, N. F. (2017). “K.K.T.C. Yüksek Mahkeme Başkanı” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi’nin 55. Kuruluş yıldönümü sempozyumu): Anayasa Yargısı Dergisi, C. 34, Ankara.
- ŞEMİ, A. (2010). “Türk Anayasa Yargısında Yürürlüğü Durdurma Kararlarının Hukuka Uygunluğu Sorunu”: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- ŞEN, M. (2014). “İdare Hukukunda Yürütmenin Durdurulması Kurumunun Evrensel Normlara Uyumu”: Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 112, Ankara.
- ŞİRİN, T. (2015). Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Bireysel Başvuru Hakkı, 1. Baskı, İstanbul.
- TALAS, S., Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notları, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2016/12/Koruma-Tedbirleri.pdf>, E.T. 29.04.2019.
- TAŞKIN, Ş. C. (2007). “Anayasa Mahkemesi’nin Yürürlüğün Durdurulması Kararları Ve Yasama Organının Hukuka Aykırı İşlemlerden Doğan Sorumluluğu”: Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, Ankara.
- TAŞKIN, Ş. C. (2007). “Anayasa Mahkemesi’nin Yürürlüğün Durdurulması Kararları Ve Yasama Organının Hukuka Aykırı İşlemlerden Doğan Sorumluluğu”: Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, Ankara.
- TATLIDİL, S. (2019). “Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Makul. Sürede Yargılanma Hakkı”: Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 32, S. 143, Ankara.
- TEZİÇ, E. (2016). Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), 21. Baskı, İstanbul.
- TOMBALOĞLU, N. (2014). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı”: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1.
- TOMBALOĞLU, O. (2017). “Medeni Usul Hukukunda İhtiyati Tedbirlerin Uygulanması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi): Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek, Ankara.
- TOPRAK, A. (2006). “Vergi Yargısında Yürütmenin Durdurulması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi): İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TURAN, H. (2014). “Bireysel. Başvuru Yolunda Geçici Tedbir Kurumu”: Ceza Hukuku Dergisi, C. 9, S. 24, Nisan.

TÜRKOL, C. (2002). “Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi): İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ULER, Y. (1970). İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara.

USLU, F. (2016). Anayasa Yargısı, Ankara.

USLU, F. (2015). Anayasa Yargısının Sınırları Sorunu, 2. Baskı, Ankara.

UYANIK, A. (2003). “İdari Yargıda İptal Davalarının Değerlendirilmesi”: Mevzuat Dergisi, Y. 6, S. 61, OCAK, www.mevzuatdergisi.com/2003/01a/01.htm, E.T. 29.04.2019.

VEZİROĞLU, Ç./ GÜMÜŞ, A. (2012). K.K.T.C. Ceza Usul Hukuku.

YAŞAR, H. N. (2014). “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulmasının Gerekçesi Olarak Anayasaya Aykırılık “Kanısı””: C. LXXII, S. 2, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/97950>, E.T.06.06.2019.

YEŞİLYURT, N. İ. (2015). “İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması Ve İvedi Yargılama: Hukuka Sermayeye Koşut Hız Ayarı”: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.70, N. 2, Ankara.

YURTCAN, E. (2017). Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 1. Baskı, Ankara.

YARARLANILAN DİĞER KAYNAK

1. Nevvar Nolan ile 28.08.19 tarihli görüşme.
2. Anayasa Mahkemesi'ne İlişkin Anayasa Değişikliği Önerisi, 2001.
3. İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr>.

KULLANILAN T.C. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

E.S. 1997/ 30, K.S. 1997/ 46, R.G. 17.09.1997.

E.S. 1997/ 64.

E.S. 2006/ 20, K.S. 2006/ 6, R.G. 01.03.2006.

E.S. 2006/ 21, K.S. 2006/ 12, R.G. 17.03.2006.

E.S. 2006/ 33, K.S. 2006/ 10, R.G. 15.03.2006.

E.S. 2007/ 33, K.S. 2010/ 48, K.T. 24.03.2010, E.T.15.07.2019.

E.S. 1997/ 1, K.S. 1998/1.
E.S. 1999/1, K.S. 2003/1.
E.S. 2007/1, K.S. 2009/4.
E.S.1972/13, K.S.1972/18, R.G.24.07.1972.
E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-1, R.G. 23.10.1993.
E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 40-2, R.G. 06.11.1993.
E.S. 1993/ 33, K.S. 1993/ 0, R.G. 23.10.1993.
E.S. 2013/44, K.S. 2013/59, R.G. 10.12.2013.
E.S.1972/ 13, K.S. 1972/ 18, R.G. 24.07.1972.
E.S. 1997/ 30, K.S. 1997/ 46, R.G. 17.09.1997.
E.S. 2006/ 20, K.S. 2006/ 6, R.G. 01.03.2006.
E.S. 2006/ 21, K.S. 2006/ 12, R.G. 17.03.2006.
E.S. 2006/ 33, K.S. 2006/ 10, R.G. 15.03.2006.
E.S. 2014/ 149, K.S. 2014/ 14, R.G. 09.10.2014.
E.S. 2014/ 61, K.S. 2014/ 17, R.G. 08.11.2014.
E.S. 2013/ 114, K.S. 2014/ 22, R.G. 06.12.2014.

KULLANILAN K.K.T.C. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

D. 6/ 1973, Karar Numarası: 14,15/ 1993.
D. 1/ 1994, Karar Tarihi: 09.03.2014.
D. 6/ 1973, Karar Tarihi: 03.08.1973.
D. 1/ 1974, Karar Tarihi: 09.07.1974.
D. 1/ 1994, Birleştirilmiş AYM: 14, 15/ 1993.
D. 1/ 2012, Birleştirilmiş AYM: 12, 13, 14/ 2012.
D. 2/ 2012, Birleştirilmiş AYM: 20 ve 21/ 2012.
D.1/ 2012, Birleştirilmiş AYM: 10, 11 ve 12/ 2012.
D. 1/ 2014, AYM 18/ 2013.
D. 5/ 2016, AYM 13/ 2016.
D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019.
D. 16/ 1987, AYM 18/ 1987.
D. 3/ 2004, AYM 3/ 2004.
D. 2/ 1988, AYM, 10/ 1987.
D. 16/ 1987, AYM 18/ 1987.
D. 1/ 1975, AYM 1/ 1975.

D. 4/ 2006, AYM 6/ 2006.
D. 2/ 1989, AYM 9/ 1989.
D. 4/ 2006, AYM 19/ 2006.
D.10/1985, AYM12/ 1985.
D. 2/ 2007, AYM 1/ 2007.
D. 3/ 2019, AYM 7/ 2019.

DİĞER KARARLAR

KKTC Yargıtay/ Hukuk: 18/ 77, Dava No. 211/ 77; Girne, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx, E.T. 22.05.19, Yargıtay/ Hukuk 28/ 79, Dava No. 374/ 79; Lefkoşa, www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx, E.T. 22.05.19.

KKTC YİM/ İstinaf: 1/ 2015, D.4/ 2015.
D.2/ 2014, Yargıtay/ Asli Yetki No. 22/ 2013.

YARARLANILAN MEVZUATLAR

1997 Anayasa Mahkemesi Tüzüğü, m. 13.
21 OCAK 2017 tarihli 6771 Sayılı kanunla yapılan değişiklik.
51/ 84 Sayılı Polis Örgütü Yasası, m. 94.
Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü, m.45/ c.
Fasıl 155 Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, m. 23A.
Fasıl 155 Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, m. 26
Fasıl 9 Mahkemeler Yasası 9/ 1976, m. 41.
Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 389, m. 390, m. 391, m. 399.
Hukuk Muhakemeleri Usul Tüzüğü, m. 41/ 1.
İcra ve İflas Kanunu, m. 257, m. 281, m. 290/ 4.
İdari Yargılama Usulü Kanunu, m. 2, 27.
İyi İdare Yasası, m. 19, 20, 21.
KKTC Anayasası, m. 19, 20, 21, 7, 75, 69, 71, 95, 112, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152.
Siyasi Partiler Kanunu, m. 101/ 1, 104/ 1.
T.C. Anayasası, m. 14, 19, 36, 40, 125, 150, 2, 13, 20, 21, 17- 74, 138, 153, 147, 69, 148, 158, 84, 85, 149, 150, 151, 152, 153, 141.

Türk Medeni Kanunu, m. 1.

Yol Ve Trafik Suçları'nın Davasız Halli Ve Ceza Puanı Yasası, m. 4, m. 9/ 2, 3.

Yollar ve Binalar Düzenleme Yasası, 48/ 1989, m.20/ (3A).

1997 Yüksek İdare Mahkemesi Tüzüğü, m. 11.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, m. 4.

Devlet Şurası Kanunu, Kanun No. 3546, Kabul Tarihi: 21.12.1938, S. 4098, 30 Aralık 1938, m. 55.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No. 334, Kabul Tarihi: 09.07.1961, S. 2930, R.G. 20.07.1961, m. 114.

Danıştay Kanunu, Kanun No. 521, Kabul Tarihi: 24.12.1964, S. 11896, R.G. 31.12.1964, m. 93/ 3, m. 94/ 1, 2.

Danıştay Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair Kanun, Kanun No. 1740, Kabul Tarihi: 18.06.1973, S. 14580, 30 Haziran 1973, Ek madde 1/ 2.

Ceza Muhakemesi Kanunu, m. 100.

KTFD Anayasası, m. 113.

İNTİHAL RAPORU

T.C. VE K.K.T.C. ANAYASA HUKUKUNDA YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KAVRAMI VE UYGULAMASI (Sıla Tatlıdil)

ORIGINALITY REPORT

11 %	11 %	5 %	%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	earsiv.sehir.edu.tr:8080 Internet Source	1 %
2	www.cm.gov.nc.tr Internet Source	1 %
3	www.tbmm.gov.tr Internet Source	1 %
4	dergipark.org.tr Internet Source	<1 %
5	docs.neu.edu.tr Internet Source	<1 %
6	www.seckin.com.tr Internet Source	<1 %
7	www.turkhukuk sitesi.com Internet Source	<1 %
8	www.msb.gov.tr Internet Source	<1 %
9	tbbdergisi.barobirlik.org.tr	

